ODBORNÝ BANKOVÝ ČASOPIS
AUGUST 2001
ROČNÍK 9

BANKING JOURNAL
AUGUST 2001
VOLUME IX

BIATEC

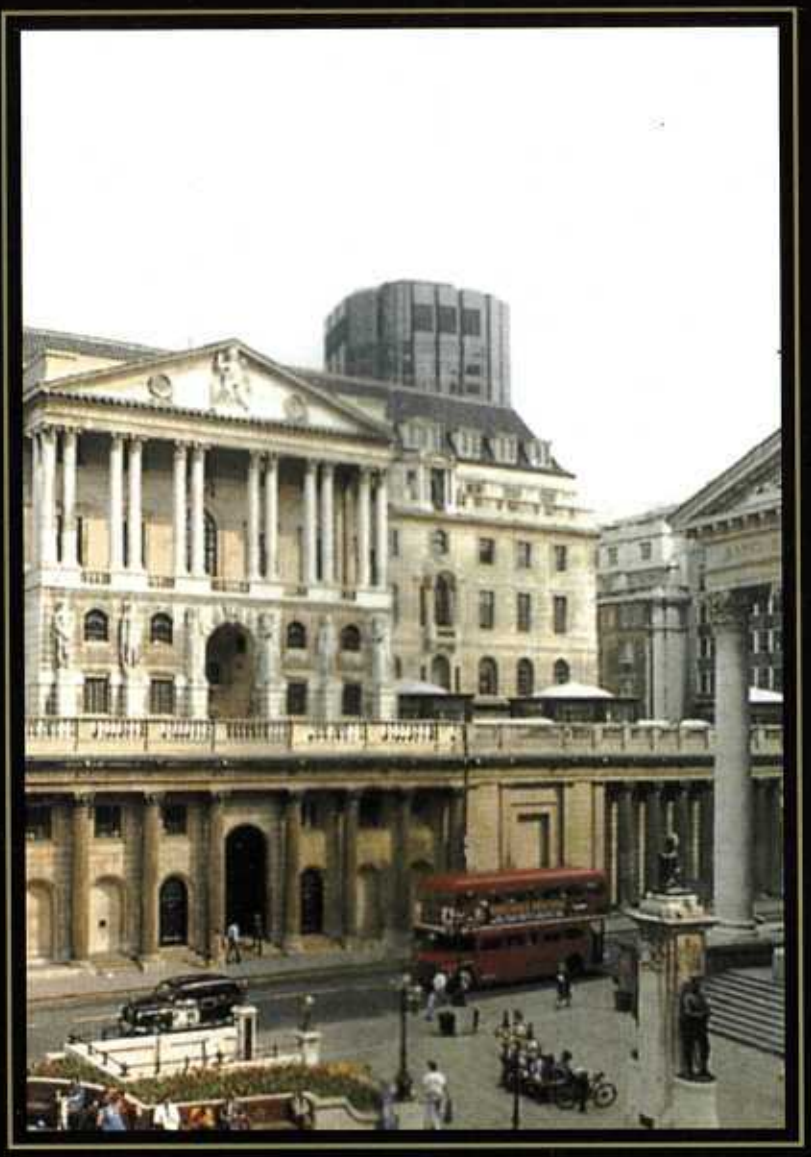

NÁRODNÁ
BANKA
SLOVENSKA

NATIONAL
BANK OF
SLOVAKIA

8

International Visegrad Fund

Stredoeurópsky finančný týždeň
18.-20.9. 2001 Banská Bystrica

18. 9. 2001 Utorok – DEŇ MINISTERSTVA FINANCIÍ

HN KLUB – Klub Hospodárskych novín
Od nástrojov predvstupovej pomoci k štrukturálnym fondom EÚ
Stretnutie ministrov financií krajín V4 a Rakúska, za účasti zástupcov EÚ- moderované diskusné fórum: Handelsblatt – Wall Street Journal
11.00 hod

„Okrúhle stoly"

Okrúhly stôl I. – **Problematika negociačných kapitol 3.a 4.**
Téma:
Integrácia slovenského finančného trhu do jednotného trhu Európskej únie v rámci negociačných kapitol Slobodné poskytovanie služieb a Slobodný pohyb kapitálu
15.00 hod.

Okrúhly stôl II. – **Problematika negociačnej kapitoly 11.**
Témy:
Úloha menovej a fiskálnej politiky pri zabezpečovaní udržateľného hospodárskeho rastu v kandidátskych krajinách
Reštrukturalizácia bankového a podnikového sektora ako faktor stabilného a udržateľného rastu
15.00 hod

Konferencia
NETWORK FORUM - /1. pracovný deň/
prezentácia produktov a služieb komunikačných sietí
9.00 hod

Technologický seminár:
E - COMMERCE
Ideálny model spolupráce medzi bankou a operátorom - úspech služieb mobilného bankovníctva
11.00 hod

19. 9. 2001 Streda – INVESTORSKÝ DEŇ

Konferencia:
Nový zákon o poisťovníctve – ďalší krok v približovaní sa k zákonodarstvu EÚ
9.00 hod

Investorské fórum:
Podmienky investovania v Slovenskej republike
Predstavenie investorských príležitostí regiónu pre zahraničných investorov
Úloha EIB, EBRD v predvstupovom procese

Reforma dôchodkového zabezpečenia
Ekonomické, daňové a právne podmienky pre investorov na Slovensku
9.00 hod

Konferencia:
Význam zlepšenia fungovania finančného a bankového sektora v krajinách V4
pre zintenzívnenie hospodárskej spolupráce a urýchlenie hospodárskeho rastu

Stratégie kurzových politík kandidátskych krajín pred vstupom do eurozóny
9.00 hod

Konferencia:
NETWORK FORUM - /2. pracovný deň/
prezentácia produktov a služieb komunikačných sietí
9.00 hod

Pracovné rokovanie:
Úloha národných fondov pri zabezpečovaní prostriedkov Európskeho spoločenstva
9,30 hod

Pracovné rokovanie
Posilnenie inštitúcií v oblasti ochrany ovzdušia
Twiningový projekt spolupráce a finančnej pomoci krajín EÚ kandidátskym krajinám
9,30 hod

20. 9. 2001 Štvrtok – DEŇ DAŇOVEJ A COLNEJ SPRÁVY

Seminár:
Úlohy daňovej a colnej správy v pristupovom procese SR do EÚ
Mestský úrad, Veľká sieň
9.00 hod

Konferencia:
Certifikácia účtovníctva SR v nadväznosti s EÚ
Dom kultúry SKC, Veľká prednášková sála
9.00 hod

Seminár:
Aktuálne problémy finančného manažmentu podnikov v SR
9.00 hod

Informácie o účasti na odborných podujatiach:

BBEXPO Čs. armády 12, 974 01 Banská Bystrica Tel.: 048 / 4152 691, 4154 492, fax: 048 / 4124 205, e-mail: bbexpo@isternet.sk

NA AKTUÁLNU TÉMU

Doc. Ing. Jozef Makúch, PhD.
Úrad pre finančný trh 2
Office for the Financial Market 31

MENOVÁ POLITIKA

Ing. Zora Komínková, PhD.
Peňažná zásoba SR v súvislostiach menového vývoja v rokoch 1997 – 2000 3
Money Supply in Slovakia in the Background of Monetary Developments in 1997 – 2000 32

KOMERČNÉ BANKOVNÍCTVO

Ing. Dana Tkáčová
Bankový sektor Slovenskej republiky 9
Banking Sector in the Slovak Republic 38

Ing. Anna Bánociová
Osobitosti účtovania v bankách 12
Particularities of Bank Accounting

LEGISLATÍVA

JUDr. Ladislav Balko
Právna úprava úveru volá po zdokonalení 14
Calls for Changes in Credit Legislation

PREDSTAVUJEME

Mgr. Barbora Bogdányiová
Bank of England – banka s najvýraznejšou tradíciou 19
Bank of England

POSTREHY – PODNETY

Ing. Marián Tkáč, CSc.
V Ľubľane sa rozhodlo o Bratislave 23
Ljubljana Decided in Favour of Bratislava

GALÉRIA OSOBNOSTÍ

Ing. Marián Tkáč, CSc.
Gustáv Adolf Koričánsky 24

Vybrané ukazovatele hospodárskeho a menového vývoja SR 30
Selected Indicators on Economic and Monetary Developments of the SR

1. strana obálky/ Front Cover:

Centrálnou bankou Veľkej Británie je Bank of England. Banka, ktorú niekedy nazývajú "Old Lady of Threadneedle Street", bola založená v roku 1694. Po znárodnení v roku 1946 získala inštitucionálnu nezávislosť v roku 1997. Tvorí jadro finančného systému Veľkej Británie; prispieva k zdravému stavu britskej ekonomiky tým, že pre ňu vytvára stabilný a efektívny menový a finančný rámec.

The Bank of England is the central bank of the United Kingdom. Sometimes known as the 'Old Lady' of Threadneedle Street, the Bank was founded in 1694, nationalised in 1946, and gained operational independence in 1997. Standing at the centre of the UK's financial system, the Bank is committed to promoting and maintaining a stable and efficient monetary and financial framework as its contribution to a healthy economy.

BIATEC
Odborný bankový časopis
august 2001

Vydavateľ / Published by:
Národná banka Slovenska
National Bank of Slovakia

Redakčná rada / Editorial Council:
Ing. Marián Jusko, CSc. (predseda), Mgr. Soňa Babincová, PhDr. Eva Barlíková, Ing. Adam Celušák, CSc., Prof. Ing. Irena Hlavatá, CSc., Ing. Štefan Králik, Ing. Jozef Kreutz, Doc. Ing. Jozef Makúch, PhD., Ing. Miroslav Marenčík, Ing. Pavol Ochotnický, CSc., Doc. Ing. Anna Pilková, CSc. MBA, Ing. Monika Siegelová, Doc. Dr. Ing. Vladimír Valach

Redakcia / Editorial Staff:
šéfredaktorka / Editor in Chief
Mgr. Soňa Babincová ☎ 5953 3542
zástupkyňa šéfredaktorky / Editor
Ing. Alica Polónyiová ☎ 5953 3544
výtvarná redaktorka / Graphics Editor
Anna Chovanová ☎ 5953 3543

Adresa redakcie / Editorial Office:
Národná banka Slovenska
redakcia BIATEC
Štúrova 2, 813 25 Bratislava
tel.: 5953 3542, 5953 3543, 5953 3544,
tel./fax: 529 68 524
Internet: http://www.nbs.sk

Objednávky na inzerciu prijíma redakcia / Advertising Office: ☎ 5953 3543

Počet vydaní: 12-krát do roka

Cena výtlačku:
19,10 Sk vrátane DPH + poštovné

Ročné predplatné:
229 Sk vrátane DPH + poštovné

Tlač / Printed by:
i + i print, spol. s r.o.
Mlynské Luhy 27, 821 05 Bratislava

Objednávky na predplatné a reklamácie prijíma / Subscription:
Privátna novinová služba, a. s.,
Záhradnícka 151, 821 08 Bratislava
Distribúcia: Expedičné stredisko, Versus, a. s., Košická 1, Bratislava 1

Termín odovzdania rukopisov:
6. 8. 2001

Dátum vydania: 20. 8. 2001

Registračné číslo: MK SR 698/92
ISSN 1335 - 0900

Foto na obálke: archív
Centrálna banka Veľkej Británie
The Bank of England

ÚRAD PRE FINANČNÝ TRH

Doc. Ing. Jozef Makúch, PhD.

Stabilný a životaschopný finančný sektor patrí medzi kľúčové znaky, ktoré nielen dotvárajú obraz úspešného trhového hospodárstva, ale predstavujú aj záruku jeho ďalšieho rozvoja. Sformovanie nezávislého finančného dohľadu prispelo v rannej fáze existencie väčšiny nových trhov k prekonaniu negatívnych javov, ktoré sa spájali s ich fungovaním. Treba však pripomenúť, že zákony podmieňujúce vznik orgánov dozoru boli v tranzitívnych ekonomikách prijímané v porovnaní so Slovenskom v určitom predstihu. Vznik Poľskej komisie pre cenné papiere a burzy sa datuje od roku 1991. Od roku 1997 pôsobí v Maďarsku integrovaná organizácia s názvom Dohľad nad bankovým a kapitálovým trhom. V Českej republike vznikla o rok neskôr Komisia pre cenné papiere. Potvrdilo sa, že v krajinách s vyspelými finančnými trhmi je existencia nezávislého dozorného orgánu chápaná ako nevyhnutný predpoklad na odstránenie systémových rizík, ktoré môžu byť sprievodným javom ich fungovania. V nadväznosti na harmonizáciu a aproximáciu legislatívy SR s právom EÚ sa prejavila potreba zvýšiť účinnosť regulačného rámca nášho finančného trhu.

Prvou legislatívnou odozvou na túto požiadavku bolo zriadenie Úradu pre finančný trh (ÚFT), ktorý v zmysle zákona č. 329/2000 Z. z. začal od 1. novembra 2000 vykonávať štátny dozor v oblasti kapitálového trhu a komerčného poisťovníctva v SR. K jeho právomociam patrí okrem iného rozhodovanie o právach, právom chránených záujmoch a povinnostiach právnických osôb v oblasti pôsobnosti úradu; v stanovenej forme a rozsahu spolupracovať s domácimi aj zahraničnými organizáciami a viesť a uverejňovať zoznamy subjektov finančného trhu, ktoré patria do jeho pôsobnosti. V spolupráci Ministerstvom financií SR sa podieľať na príprave koncepcie rozvoja kapitálového trhu a poisťovníctva, ako aj všeobecne záväzných právnych predpisov pre tieto segmenty finančného trhu.

Úradu sa napriek neľahkým podmienkam podarilo zabezpečiť výkon všetkých činností v súlade s požiadavkami zákona. V roku 2001 vyšli dve čísla Vestníka Úradu pre finančný trh, ktoré obsahovali okrem iného aj zoznamy všetkých subjektov dozorovaných úradom. Koncom júna úrad predložil vláde SR správu o činnosti za rok 2000 a analýzu aktuálneho stavu kapitálového trhu a poisťovníctva v Slovenskej republike.

V legislatívnej činnosti úrad spolupracoval s Ministerstvom financií SR na návrhu zákona o cenných papieroch a investičných službách, ako aj návrhu zákona o povinnom zmluvnom poistení zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorového vozidla. Zamestnanci úradu sa podieľali na príprave vyhlášky, ktorou sa ustanovujú podrobnosti o obsahu kótovacieho prospektu cenného papiera; vyhlášky o obsahu a spôsobe vykonávania odbornej skúšky a preskúšania odbornej spôsobilosti makléra; vyhlášky o obsahu a spôsobe vykonania odbornej skúšky na preukázanie odbornej spôsobilosti v oblasti kolektívneho investovania. Pracuje sa aj na návrhu zákona o poisťovníctve, ako aj na novele vyhlášky o spôsobe určenia hodnoty cenných papierov v majetku v podielovom fonde.

Samostatným prínosom pre vnímanie transparentnosti finančného trhu a posilnenie dôvery investorov by sa mal stať v prípade jeho širšieho akceptovania Kódex správy a riadenia spoločností, ktorý vychádza z princípov OECD. Podpora zásad corporate governance podľa OECD je pritom spoločne s ustanovením efektívneho právneho a regulačného rámca pre verejný a súkromný sektor a jeho vymáhateľnosťou v rámci dohľadu nad bankovníctvom, poisťovníctvom a kapitálovým trhom rozhodujúcou úlohou pre Úrad pre finančný trh v rámci Národného akčného plánu na posilnenie kapacít účtovníctva, finančného výkazníctva a audítorstva.

Základným cieľom je v súčasnosti dovŕšenie transformácie úradu na inštitúciu, ktorá by zodpovedala požiadavkám Európskej komisie z hľadiska finančnej a prevádzkovej nezávislosti ÚFT v rámci prípravy SR na vstup do EÚ.

Kľúčom k tejto priorite by sa mal stať návrh nového zákona o Úrade pre finančný trh, ktorého cieľom je zabezpečiť finančnú nezávislosť a prehĺbiť operatívnu nezávislosť úradu. Dôležitým aspektom je tiež zjednocovanie úrovne regulácie v jednotlivých segmentoch finančného trhu, pričom referenčnou úrovňou je stupeň regulácie dosiahnutý v novele zákona o bankách, ktorá je v súčasnosti v schvaľovacom procese v NR SR. Vytvorí sa tak predpoklad pre integrovaný dohľad, čo umožní reguláciu finančných konglomerátov, ktorých aktivity pokrývajú viac segmentov finančného trhu. Okrem iných zmien by tak mohla vzniknúť organizácia reprezentujúca najmodernejšiu štruktúru integrovaných regulátorov, ktorej nezávislosť by nespochybňoval stopercentný podiel prostriedkov štátneho rozpočtu na jej financovaní. Väčšinu zdrojov by mal úrad v budúcnosti získavať vo forme poplatkov priamo od účastníkov trhu.

Prioritou v oblasti medzinárodnej spolupráce je aktívne členstvo v International Organization of Securities Commissions (IOSCO), International Association of Insurance Supervisors (IAIS), ktoré sa v nedávnej dobe stalo realitou, ako aj nadviazanie kontaktov s organizáciou regulátorov obchodu s cennými papiermi členských štátov Európskej únie EU Securities Commissions Committee. Spolupráca s touto novovzniknutou inštitúciou je zabezpečená účasťou ÚFT v Konzultatívnej skupine vytvorenej z reprezentantov regulačných orgánov štátov, ktoré sa pripravujú na vstup do EÚ.

Verím, že aj prostredníctvom reprezentácie Slovenskej republiky v týchto organizáciách sa Úrad pre finančný trh stane uznávanou a rešpektovanou inštitúciou v oblasti dohľadu nad finančným trhom.

PEŇAŽNÁ ZÁSOBA SR V SÚVISLOSTIACH MENOVÉHO VÝVOJA V ROKOCH 1997 – 2000

Ing. Zora Komínková, PhD.
Inštitút menových a finančných štúdií, Národná banka Slovenska

Pokračovanie z č. 7/2001

Sektorové charakteristiky

Súhrnné údaje o vývoji sektorovej štruktúry hlavných skupín vkladov poskytuje tab. 6. Hlavnou charakteristikou zmien, ku ktorým došlo v sektorovej štruktúre vkladov v priebehu sledovaného obdobia 1997 – 2000, bolo výrazné posilnenie podielu vkladov obyvateľstva na netermínovaných a termínovaných korunových vkladoch. Na druhej strane, ešte zreteľnejšie sa zvýšil podiel vkladov podnikov na vkladoch v cudzej mene. V sektorovej štruktúre celkových vkladov sa tiež zvýšil podiel vkladov obyvateľstva, ktorý ku koncu roku 2000 dosiahol 66,7 %. V medziročných porovnaniach tento vývoj nebol priamočiary, pričom sektorové charakteristiky vývoja jednotlivých skupín vkladov sa značne odlišovali.

Obr. 13 Dynamika netermínovaných vkladov podľa sektorov (štvrťročne, medziročné zmeny v %)

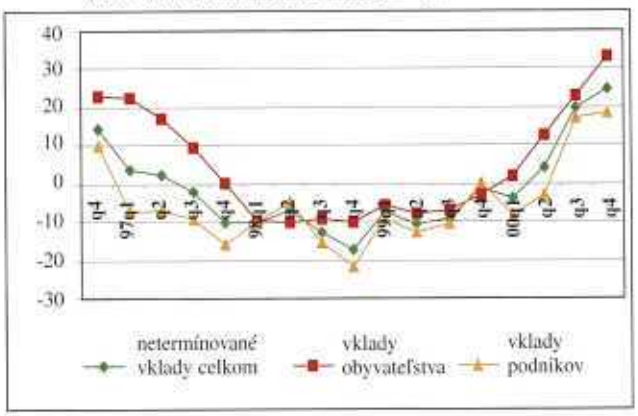

Tabuľka 6 Sektorová štruktúra vkladov (k ultimu roka v % na jednotlivých položkách)

	Vklady spolu		Netermínované		Termínované		V cudzej mene	
	Obyvateľstvo	Podniky	Obyvateľstvo	Podniky	Obyvateľstvo	Podniky	Obyvateľstvo	Podniky
1996	61,7	38,2	35,4	64,6	73,8	26,2	85,9	14,1
1997	66,4	33,6	39,4	60,6	76,0	24,0	84,3	15,7
1998	71,6	28,4	42,7	57,3	82,3	17,7	72,4	27,6
1999	70,5	29,5	42,0	58,0	80,4	19,6	68,1	31,9
2000	66,7	33,3	44,9	55,1	76,7	23,3	60,1	39,9

Dynamiku celkových netermínovaných vkladov, znázornenú na obr. 13, v podstate zhodne ovplyvňoval vývoj vkladov obyvateľstva aj vkladov podnikov vrátane poisťovní. Absolútny úbytok netermínovaných vkladov, ktorý trval od 3. štvrťroka 1997 do 1. štvrťroka 2000, súvisí predovšetkým s vývojom úrokových sadzieb v tomto období a s presúvaním peňažných zostatkov obyvateľstva uložených na netermínovaných vkladoch do krátkodobých vysokovýnosných termínovaných vkladov. V podnikovej sfére však bol zapríčinený aj reálnym zužovaním prevádzkových možností. V dôsledku predchádzajúceho hlbokého prepadu bolo potom tempo rastu vkladov obyvateľstva a s oneskorením aj vkladov podnikov v roku 2000 vysoké.

Termínované korunové vklady obyvateľstva a podnikov sa vyvíjali odlišne (obr. 14). Vklady obyvateľstva rástli vysokým tempom do polovice roku 1998, potom sa ich dynamika postupne spomaľovala. Znižovanie prírastkov v roku 1998 zjavne súvisí s devalvačnými očakávaniami a zvýšenými úložkami do vkladov v cudzej mene (porovnaj obr. 15). Termínované vklady podnikov naopak v priebehu roku 1998 zaznamenávali absolútny pokles a ich reálny rast sa obnovil až v 2. štvrťroku 1999. Vývoj termínovaných vkladov v podnikovej sfére opäť zjavne odzrkadľuje najmä finančnú situáciu podnikov a obmedzené možnosti prístupu k úverovým zdrojom.

Podobne ako pri korunových termínovaných vkladoch, aj pri vkladov v cudzej mene zreteľne vystupuje určujúca úloha vkladov obyvateľstva na dynamiku celkových vkladov v cudzej mene (obr. 15). Vývoj devízových vkladov podnikov bol veľmi nerovnomerný, s mimoriadne vysokými prírastkami v 2. – 4. štvrťroku 1998, pričom ich rast prakticky trvale (s výnimkou 1. štvrťroka 1997) mal vyššiu dynamiku než vklady obyvateľstva.[1] Vzhľadom na dovtedy relatívne

[1] Okrem všeobecného efektu devalvačných očakávaní a reálnej depreciácie kurzu slovenskej koruny po zmene kurzového režimu z fixného na plávajúci (od 1. októbra 1998), v prospech zrýchleného rastu devízových vkladov podnikov pôsobila aj novela devízového zákona z februára 1998, ktorou sa zrušila ponuková povinnosť tuzemských právnických osôb. Okrem toho sa zrušil aj limit na nákup cudzej meny v hotovosti rezidentmi, čo pravdepodobne ďalej podporilo rast vkladov v cudzej mene vo všeobecnosti.

Obr. 14 Dynamika termínovaných vkladov podľa sektorov (štvrťročne, medziročné zmeny v %)

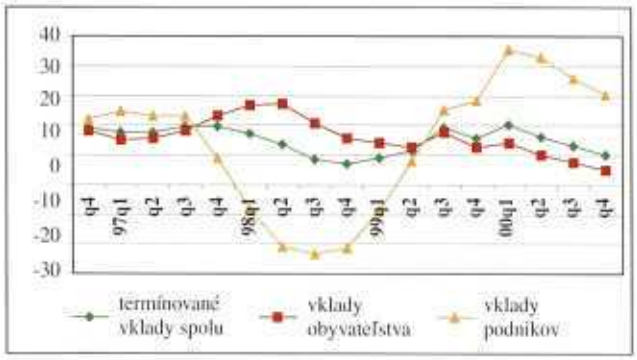

Obr. 15 Dynamika vkladov v cudzej mene podľa sektorov (štvrťročne, medziročné zmeny v %)

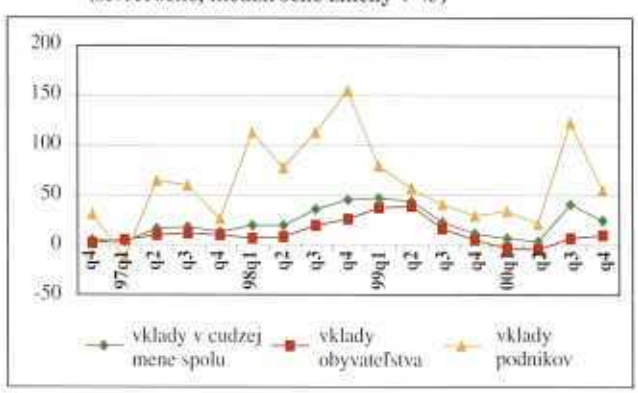

malý podiel devízových vkladov podnikov na celkových vkladoch v cudzej mene, výkyvy v raste podnikových vkladov sa v podstate neprejavili na vývojom trende celkových vkladov v cudzej mene. Až vďaka zvýšeniu podielu podnikových vkladov na celkových devízových vkladoch v roku 1998 a jeho ďalšiemu posilneniu v roku 1999, vysoký prírastok podnikových vkladov v 3. štvrťroku 2000 (spôsobený kumuláciu zdrojov nemenového pôvodu s dominantným efektom navýšenia základného imania z prílevu zahraničných investícií z privatizácie strategických podnikov) ovplyvnil aj dynamiku celkových vkladov v cudzej mene v 2. polroku 2000.

Až vďaka zvýšeniu podielu devízových vkladov podnikov na vkladoch v cudzej mene v roku 1998

Obr. 16 Vplyv sektorovej štruktúry vkladov na dynamiku M2 (štvrťročne, medziročné zmeny v %)

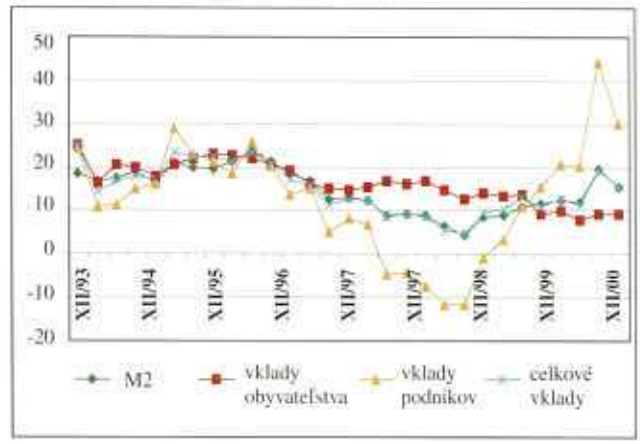

a jeho ďalšiemu posilneniu v roku 1999, vysoký prírastok devízových vkladov podnikov v 3. štvrťroku 2000 (spôsobený kumuláciou zdrojov nemenového pôvodu s dominantným efektom navýšenia základného imania z prílevu zahraničných investícií z privatizácie strategických podnikov) ovplyvnil aj dynamiku celkových vkladov v cudzej mene v 2. polroku 2000.

Sumarizáciou parciálnych zistení o váhe, ktorou sa sektory obyvateľstva a podnikov podieľajú na tvorbe hlavných skupín vkladov (netermínované, termínované, v cudzej mene), dostaneme súhrnný obraz o vplyve sektorovej štruktúry vkladov na dynamiku celkových vkladov (obr. 16). Z grafu je zrejmé, že tá sa iba ojedinele a krátkodobo (najmä 1994 – 1995, 1999) zreteľnejšie odchyľovala od dynamiky peňažnej zásoby M2, v dôsledku výraznejších výkyvov v tempe rastu obeživa. Ak prijmeme štandardný predpoklad, podľa ktorého podiely obyvateľstva a podnikov na celkovom objeme obeživa sa odhadujú v relácii 2/3 a 1/3, potom sektorové charakteristiky dynamiky cel-

Tabuľka 7 Vývoj sektorovej štruktúry termínovaných vkladov

	Krátkodobé		Strednodobé		Dlhodobé	
	Obyvateľstvo	Podniky	Obyvateľstvo	Podniky	Obyvateľstvo	Podniky
1996	64,6	35,4	80,3	19,7	94,9	5,1
1997	68,3	31,7	82,3	17,7	97,0	3,0
1998	76,0	24,0	86,0	14,0	99,1	0,9
1999	73,0	27,0	83,2	16,8	98,8	1,2
2000	71,3	28,7	92,5	7,5	99,8	0,2

Tabuľka 8 Vývoj krátkodobých termínovaných vkladov obyvateľstva

	Do 7 dní		Do 1 mesiaca		Do 3 mesiacov		Do 6 mesiacov		Do 9 mesiacov		Do 1 roka	
	mld. Sk	% na STD	mld. Sk	% na STD	mld. Sk	% na STD.	mld. Sk	% na STD	mld. Sk	% na STD	mld. Sk	% na STD
1996	0,1	11,4	0,8	4,6	2,7	27,4	4,4	55,7	0,1	10,0	57,8	87,7
1997	3,1	37,3	21,9	46,5	5,4	52,4	4,8	72,7	0,2	46,8	58,2	90,6
1998	8,7	56,7	42,4	69,7	21,9	77,1	6,0	67,8	0,7	36,0	49,0	91,0
1999	16,6	61,8	45,4	68,8	35,5	68,6	14,8	73,2	1,8	73,9	45,7	88,3
2000	13,2	50,1	47,2	60,3	44,2	73,9	17,8	86,3	3,2	90,3	46,5	88,2

kových vkladov rovnako determinujú aj dynamiku agregátu peňažnej zásoby M2. Keďže vklady obyvateľstva majú rozhodujúci podiel na celkových vkladoch, tempo rastu M2 a základný vývojový trend tohto agregátu determinujú vklady obyvateľstva. Vklady podnikovej sféry na druhej strane môžu výrazne ovplyvniť krátkodobé charakteristiky vývoja peňažnej zásoby, ale aj celkom pozmeniť trendovú dynamiku M2. Táto skutočnosť sa viditeľne presadzovala v celom období od roku 1993. Vplyvy peňažného správania podnikového sektora na tempo rastu M2 sa pritom veľmi výrazne presadzovali práve v sledovanom štvorročnom období od roku 1997. Hlboký prepad vkladov podnikovej sféry v roku 1998 bol zjavným dôvodom výrazného poklesu tempa rastu M2, v roku 1999 naopak k jeho zrýchleniu jasne prispela obnova vkladov podnikov. Zreteľný krátkodobý efekt vkladov podnikov (jeho pôvod sme identifikovali v rámci vkladov v cudzej mene, tu pripomeňme aspoň predaj Slovenských telekomunikácií zahraničnému investorovi) na M2 sa prejavil v 3. štvrťroku 2000.

Sektorové charakteristiky pohybov v časovej štruktúre termínovaných vkladov v prospech krátkodobých termínovaných vkladov vyvolaných vysokými úrokovými sadzbami z vkladov s najkratšími splatnosťami sú uvedené v tab. 7. Dominujúci podiel obyvateľstva na všetkých skupinách termínovaných vkladov je zrejmý, pričom za sledované obdobie sa ešte posilnil.

K najvýraznejším zmenám v sektorových štruktúrach termínovaných vkladov došlo v skupine krátkodobých vkladov, a to osobitne pri vkladoch so splatnosťami nižšími než 1 rok, pri ktorých mimoriadne prudko vzrástol podiel vkladov obyvateľstva. Ako zisťujeme z tab. 8, objemy týchto vkladov obyvateľstva boli v roku 1996 minimálne a ich príslušný podiel na celkových jednotlivých splatnostiach naopak indikuje, že podniková sféra tieto vklady už v tomto období aktívne využívala. Výnimkou boli splatnosti do 3 a 6 mesiacov, na ktorých malo výraznejší podiel aj obyvateľstvo, objemovo však predstavovali pomerne malé čiastky.

Vklady do 1 roka zaznamenávali v sledovanom období trvalý pokles, spôsobený vysoko nevýhodnou mierou úročenia v porovnaní s kratšími splatnosťami. Ich podiel na celkových krátkodobých termínovaných vkladov sa znížil zo 65 % v roku 1996 na 24 % ku koncu roka 2000. V sektorovej štruktúre vkladov do 1 roka pritom trvale – podobne ako pri dlhodobejších splatnostiach – presvedčivo dominujú vklady obyvateľstva (na stabilnej úrovni okolo 90 %).

Zmena v sektorových charakteristikách krátkych splatností jednoznačne ilustruje novú formu peňažného správania obyvateľstva, iniciovaného vysokými úrokovými výnosmi z veľmi krátkodobých termínovaných vkladov v rokoch

Obr. 17 Sektorová dynamika najkratších splatností termínovaných vkladov (štvrťročne, medziročné zmeny v %)

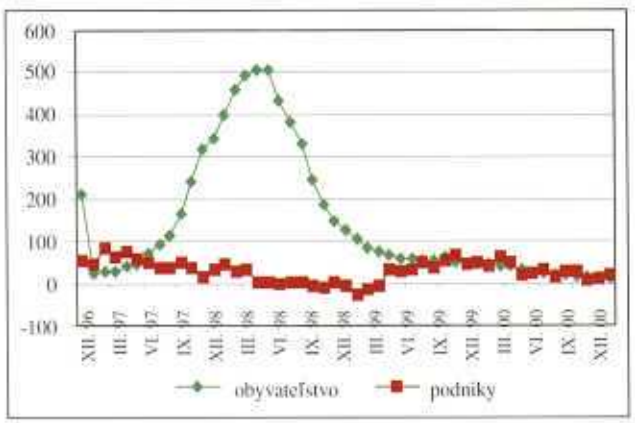

Obr. 18 Vývoj vkladov obyvateľstva a podnikov so splatnosťou 1 mesiac (v mld. Sk)

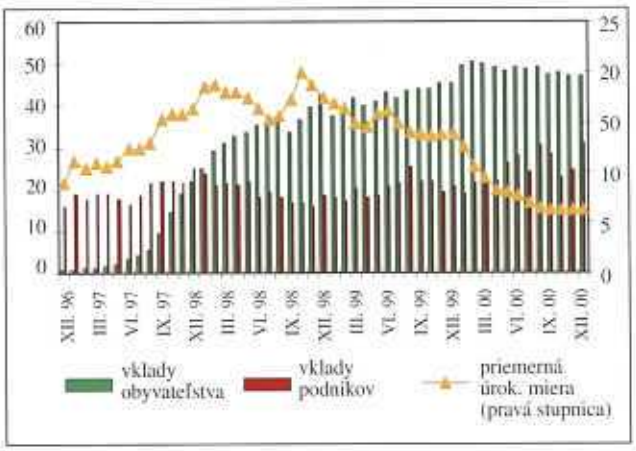

Obr. 19 Vývoj vkladov obyvateľstva a podnikov so splatnosťou 3 mesiace (v mld. Sk)

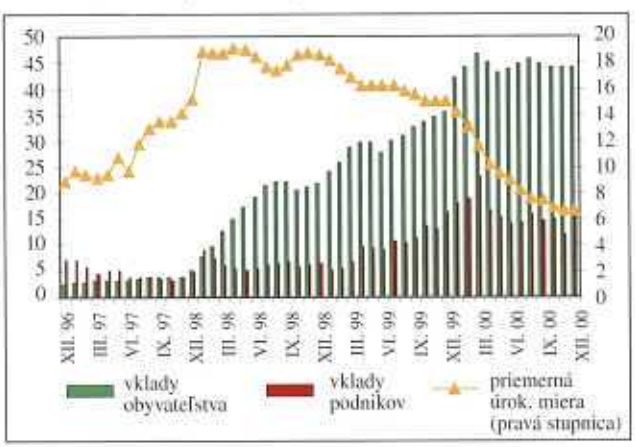

Obr. 20 Vývoj vkladov obyvateľstva a podnikov so splatnosťou 6 mesiacov (v mld. Sk)

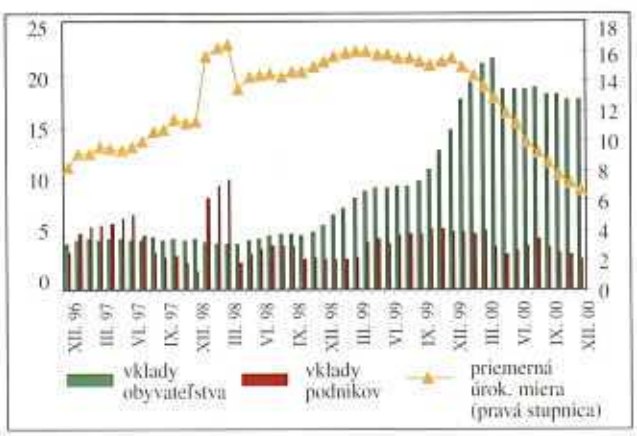

1997 až 1998, ktoré ďalej pretrvávalo aj v podmienkach postupného znižovania úrokových sadzieb v roku 1999 a výraznejšie neopadlo ani v roku 2000, kedy sa úrokové výnosy z týchto vkladov začali zbližovať s výnosmi z dlhších splatností. Napokon, v druhej polovici roku 2000 sa úrokové výnosy z väčšiny splatností veľmi krátkodobých termínovaných vkladov dostali pod úroveň úrokového výnosu z vkladov do 1 roka. Objemy vkladov obyvateľstva s najkratšími splatnosťami sa však naďalej udržiavali na vysokých úrovniach.

Situáciu ilustruje obr. 17, ktorý na mesačných údajoch znázorňuje medziročné prírastky najkratších splatností termínovaných vkladov v členení na obyvateľstvo a podniky. Do vzorky sú zahrnuté splatnosti do 7 dní, 1 mesiaca, 3 mesiacov, 6 mesiacov a 9 mesiacov, teda krátkodobé TD znížené o vklady do 1 roka. Okrem enormne prudkého tempa rastu týchto vkladov v sektore obyvateľstva do polovice roku 1998, ktoré významne súvisí aj s veľmi nízkou východiskovou základňou, priebeh kriviek dobre ilustruje následne rastúce devalvačné očakávania, ktoré presunuli záujem verejnosti na vklady v cudzej mene, čo sa u obyvateľstva prejavilo v poklese tempa rastu týchto korunových vkladov a v podnikovej sfére k ich absolútnym úbytkom. Zaujímavé sektorové charakteristiky obsahuje aj vývoj v rokoch 1999 – 2000: zatiaľ čo zmierňovanie tempa rastu týchto vkladov malo u obyvateľstva plynulý priebeh, v podnikovej sfére bol vývoj značne nerovnomerný.

Na ilustráciu vývoja záujmu oboch sektorov o krátkodobé TD uvádzame priemerné úrokové miery a mesačné objemy vkladov do 1 mesiaca, 3 a 6 mesiacov v mld. Sk (obr.18, 19, 20). V týchto splatnostiach sa v celom sledovanom období trvale sústreďovalo vyše 80 % (resp. v priemere 85 %) objemu krátkodobých vkladov zníženého o vklady do 1 roka, teda vkladov, ktoré boli úročené najvyššími sadzbami. Z grafického znázornenia vidíme jednak podstatne stabilnejší charakter vývoja objemu vkladov podnikov, jednak pretrvávajúcu, iba veľmi mierne sa znižujúcu vysokú úroveň objemov vkladov obyvateľstva, a to aj po výraznom znížení úrokových sadzieb (reprezentovaných priemernou úrokovou mierou).

Strednodobé a dlhodobé vklady pozostávajú takmer výhradne z vkladov obyvateľstva, čo je dané najmä odlišnými motiváciami pre dlhodobejšiu držbu peňažných zostatkov u obyvateľstva a podnikovej sféry, súvisiacimi v konečnom dôsledku s možnosťami alternatívneho financovania dlhodobých a/alebo rozvojových potrieb. Podniky na tieto účely využívajú spravidla úverové financovanie (a/alebo nebankové financovanie na kapitálovom trhu, čo však nie je aktuálna situácia v SR), obyvateľstvo je u nás zatiaľ odkázané predovšetkým na vlastné úspory.

Skupina strednodobých termínovaných vkladov (s výpovednou lehotou od 18 mesiacov do 5 rokov), ktoré majú v podstate všeobecne úsporový charakter, značne utrpela inverznou úrokovou politikou orientovanou na krátkodobé termínované vklady a ku koncu roka 2000 jej podiel na celkových termínovaných vkladov bol najmenší (necelých 12 %). Obnova strednodobých vkladov podnikov bude závisieť najmä od zlepšovania ich finančnej situácie a možností prístupu k úverovým, najmä dlhodobejším zdrojom. Vzhľadom na dominujúci podiel obyvateľstva na strednodobých termínovaných vkladoch je možné predpokladať, že ďalší vývoj, resp. posilnenie tejto skupiny vkladov bude závisieť nielen od priaznivejších reálnych úrokových výnosov, determinovaných cenovým vývojom, ale aj od dôchodkového (mzdového) vývoja a najmä miery dôvery verejnosti v stabilné zlepšovanie budúcej ekonomickej situácie. Dôležitým faktorom, ktorý bude čoraz viac vplývať na časovú štruktúráciu peňažného rozhodovania domácností, a teda aj na dynamiku jednotlivých skupín vkladov, v ktorých budú držať svoje voľné peňažné zdroje, bude aj rozširovanie ponuky spotrebných úverov a iných úverov pre obyvateľstvo.

Obr. 21 Vývoj vkladov stavebného sporenia

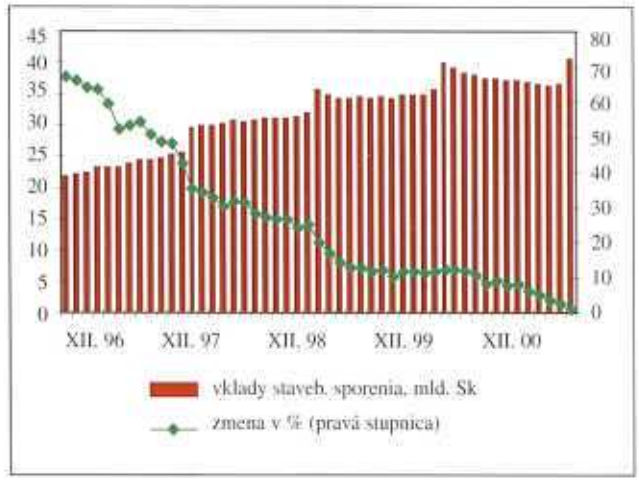

Na tvorbe dlhodobých termínovaných vkladov sa takmer 100 % podieľa obyvateľstvo. Dlhodobé vklady obyvateľstva takmer výlučne (rádovo na úrovni 95 %) pozostávajú z vkladov stavebného sporenia. Dynamika týchto vkladov sa neriadila atraktivitou ich úročenia, ale dvoma zvýhodneniami netrhového charakteru – poskytovanou štátnou prémiou a možnosťou prístupu k cenovo (úrokovo) zvýhodnenému medziúveru, ktoré osobitne v sledovanom období 1997 až 2000 vytvárali pre stavebné sporenie mimoriadne priaznivé podmienky. Bolo to jednak preto, lebo fakticky nejestvovali alternatívne možnosti financovania bývania, jednak preto, lebo vzhľadom na vysokú úroveň úrokových sadzieb zo štandardne ponúkaných porovnateľných typov úverov bola úroková sadzba z úveru v rámci stavebného sporenia (6 %) veľmi nízka, a napokon aj preto, že získať bežný úver bola fakticky nedostupná záležitosť.

Preto možno predpokladať, že s rozvojom hypotekárneho financovania dôjde k ďalšiemu relatívnemu a pravdepodobne aj absolútnemu poklesu záujmu obyvateľstva o stavebné sporenie, čo sa môže odzrkadliť na spomalení (alebo až zmene) dynamiky dlhodobých vkladov obyvateľstva. Ako vidno z obr. 21, náznaky tohto procesu už ilustruje vývoj z roku 1999 a najmä 2000, keď sa tempo rastu vkladov stavebného sporenia utlmilo do konca roka takmer

na nulu. Na ďalšie znižovanie rastovej dynamiky vkladov stavebného sporenia bude bezpochyby pôsobiť rozširujúca sa ponuka možností hypotekárneho financovania bývania, ale aj menšia úroková marža medzi sadzbou z úveru viazaného na stavebné sporenie a sadzbou z porovnateľného úveru bežného typu. Rovnaký efekt by malo aj ďalšie zníženie štátnej prémie, o ktorom sa uvažuje v rámci prípravných prác na štátnom rozpočte SR na rok 2002. Na druhej strane novela zákona o stavebnom sporení, ktorá v porovnaní s minulosťou umožňuje túto formu sporenia aj právnickým subjektom, môže naopak pôsobiť v prospech postupného zvyšovania vkladov podnikov, a tým podporovať dynamiku celej skupiny dlhodobých vkladov.

Zhrnutie a niekoľko poznámok na záver

Problematika vývoja peňažnej zásoby v ekonomike a jej jednotlivých agregátov hrá ústrednú úlohu v monetaristickom modeli menovej politiky, ktorý na základe formálnych vzťahov kvantitatívnej rovnice peňazí využíva agregát peňažnej zásoby (v určitej definícii peňazí M) ako medzicieľ centrálnej banky na dosiahnutie konečného cieľa, t.j. určitej miery inflácie. Tento model sa pre súčasné menové prostredie ukázal vo všeobecnosti skôr neadekvátny. Nejde tu iba o obmedzenia, dané striktnými predpokladmi o konštantnosti (resp. trendovej stálosti či predvídateľnosti) transmisných veličín (peňažného multiplikátora a rýchlosti obehu peňazí), ktorých narušenie nemusí nevyhnutne indikovať poruchy v peňažnom obehu, ale je zväčša skôr odrazom stierania presných hraníc medzi „peniazmi" a „ne-peniazmi" v dôsledku procesov liberalizácie a deregulácie finančných trhov. Ide tu aj o voľbu samotnej menovej kotvy, keďže, prísne teoreticky vzaté, efektívnosť menovej politiky na báze regulovania peňažnej zásoby je podmienená neexistenciou vonkajšej menovej kotvy, čiže voľným režimom výmenného kurzu meny danej krajiny.

Systémové problémy dané fixným režimom výmenného kurzu (hoci postupne uvoľňovaného do fluktuačného pásma +/- 7 %), ako aj mnohé ďalšie ťažkosti (okrem už spomenutých nedokonalostí transmisie, prebiehajúceho procesu liberalizácie a deregulácie finančného trhu, napríklad aj štatistickými, ako krátkosť časových radov, absencia identifikácie časových oneskorení) sa zjavne odrzkadlili aj na nepresvedčivých výsledkoch cielenia peňažného agregátu M2 v praxi menovej politiky NBS, ktorú uplatňovala od roku 1993. Od explicitného deklarovania tempa rastu M2 ako medzicieľa svojej menovej politiky NBS napokon ustúpila. V súbehu viacerých nepriaznivých vonkajších i vnútroekonomických súvislostí a faktorov pôsobiacich na podmienky menového vývoja v rokoch 1997 – 1998 NBS už v podstate jednoznačne výkon menovej politiky oprela o vonkajšiu menovú kotvu a – s čoraz väčšími nákladmi – orientovala na udržanie fixného výmenného kurzu, ktorý napokon opustila a od 1. októbra 1998 prešla na plávajúci kurzový režim.

Podobne ako centrálne banky viacerých krajín, ktoré boli nútené opustiť fixný režim výmenného kurzu, aj NBS v súčasnosti uplatňuje menovú stratégiu na báze inflačného cielenia. Zohľadňujúc viaceré prekážky a nedokonalosti domáceho menového prostredia je však menová stratégia NBS podstatne pragmatickejšia, bez priameho explicitného záväzku dodržať stanovený cieľ inflácie, odkiaľ dostala označenie implicitné inflačné cielenie, doplnené v kurzovej oblasti riadeným floatingom v rozsahu intervencie voči nadmernej volatilite, nie však trendovému vývoju výmenného kurzu SKK voči referenčnej mene EUR.

Bez ohľadu na súčasné zmeny v stratégiách menovej politiky, peňažná zásoba a jej jednotlivé agregáty a subagregáty naďalej zostávajú dôležitým informačným zdrojom o charaktere peňažných procesov v ekonomike. Zo sledovania vývoja jej časovej a sektorovej štruktúry dostávame množstvo informácií o peňažnom správaní ekonomických subjektov a ich reakciách na vonkajšie menové i nemenové impulzy, ktoré sa odzrkadľujú v zmenách vo vnútorných štruktúrach súhrnného agregátu peňažnej zásoby a spätne determinujú stabilitu a podmienky fungovania peňažného sektora.

Podnetom na analýzy, výsledky ktorých sme interpretovali v tomto príspevku, bol extrémny rast úrokových sadzieb z veľmi krátkodobých termínovaných vkladov, vyvolaný rastúcimi problémami s nedostatkom krátkodobej likvidity v obchodných bankách na Slovensku od roku 1997. Vysoké úrokové sadzby z týchto vkladov spôsobili predovšetkým výrazné zmeny v časovej štruktúre agregátu kvázipeňazí (QM), prejavili sa však aj zmenami v štruktúre súhrnného agregátu M2. Sústreďovanie voľných peňažných zdrojov do veľmi krátkodobých vkladov (so splatnosťou do 6 mesiacov a kratšou), spolu s odlevom zdrojov z dlhodobejších vkladov (ale aj likvidných zdrojov z agregátu M1) na tieto účty, pozmenilo význam teoretickej premisy, podľa ktorej rast podielu QM na M2 zabezpečuje stabilnejšie podmienky na fungovanie bankového sektora v optike kvality primárnych zdrojov pre poskytovanie úverov súkromnému sektoru, teda pre výkon jeho funkcie peňažného sprostredkovateľa. Uskutočnené analýzy vývoja peňažnej zásoby v SR ukázali, že v sledovanom období zvyšovanie objemov peňažných zostatkov v rámci agregátu QM a následné zvyšovanie podielu QM na M2 viedlo k oslabeniu dlhodobej zložky termínovaných vkladov v prospech veľmi krátkych splatností, pričom motivácie inverznej úrokovej politiky obchodných bánk sa obmedzovali čisto na zabezpečenie ich vnútorných zdrojových potrieb pri fakticky úplnom potlačení výkonu funkcie peňažného sprostredkovateľa.

Dôležitým aspektom pri posudzovaní kvalitatívnych charakteristík peňažnej zásoby z hľadiska časového rozlíšenia v nej sústredených peňažných zostatkov je samotné definičné vymedzenie súhrnného agregátu peňažnej zásoby. V konečnom dôsledku, keďže obsah agregátu M1, zahŕňajúceho najlikvidnejšie, resp. bezprostredne speňažiteľné zložky peňazí – t. j. obeživo a netermínované vklady – je (aj v medzinárodných porovnaniach) štandardizovaný, ide predovšetkým o obsahovú náplň agregátov kvázipeňazí, za-

hŕňajúcich peňažné zostatky, ktorých premena na priamo likvidné hotovostné peniaze je obmedzená časovou viazanosťou (výpovednou lehotou, dátumom splatnosti) a v prípade vkladov v cudzej mene aj nákladmi na ich konverziu do domácej meny.

Definícia QM v SR zahŕňa všetky druhy a splatnosti korunových termínovaných vkladov, ako aj vklady v cudzej mene. Z hľadiska časového rozlíšenia je teda štruktúra tohto agregátu veľmi široká – od najkratších splatností (do 7 dní) až po dlhodobé vklady, t. j vklady s výpovednou lehotou nad 5 rokov.[2] Vzhľadom na túto nehomogénnosť potom postupy, cielené na prilákanie určitej skupiny vkladov, môžu výrazne pozmeniť vnútornú štruktúru celého agregátu QM. Nejde tu iba o efekty inverznej úrokovej politiky obchodných bánk. Je to napríklad aj systém stavebného sporenia, vedeného v skupine dlhodobých termínovaných vkladov. Zmena podmienok (výška prémie, výška úrokovej sadzby z úveru) stavebného sporenia zjavne môže ovplyvniť jeho dynamiku, ktorá následne pozmení pozíciu dlhodobých vkladov. Podobný efekt môže vzniknúť zo zavedenia alternatívnej možnosti financovania danej potreby – v tomto prípade napríklad rozvoj hypotekárneho úverovania.

Náhle pohyby v štruktúre QM i v samotnom podieli QM na M2 môžu v podmienkach SR vyplynúť aj z vývoja vkladov v cudzej mene v dôsledku výrazných pohybov výmenného kurzu SKK a/alebo pod tlakom očakávaní ekonomických subjektov ohľadne celkovej dôveryhodnosti domácej meny. V prvom prípade ide skôr o krátkodobé efekty zhodnotenia či znehodnotenia kurzu na nominálnu korunovú hodnotu týchto vkladov. Druhý prípad je však sprevádzaný reálnym výrazným rastom vkladov v cudzej mene v období devalvačných očakávaní, resp. očakávaného znehodnocovania domácej meny, alebo na druhej strane stabilizáciou až reálnym poklesom objemu týchto vkladov v období rastúcej dôvery v národnú menu. Vplyv vývoja vkladov v cudzej mene na dynamiku agregátu QM v SR sa odzrkadlil prostredníctvom oboch týchto faktorov.

Vývoj časovej štruktúry vkladov však môžu ovplyvniť aj zmeny v sadzbách povinných minimálnych rezerv (PMR), ktoré musia obchodné banky držať na účtoch v NBS. Pokiaľ je sadzba jednotná pre všetky splatnosti (resp. aj netermínované vklady), potom jej zvýšenie alebo zníženie má na štruktúru vkladov neutrálny efekt. V prípade diferencovaných sadzieb však nízka sadzba, resp. zníženie sadzby z určitej skupiny vkladov, prípadne úplné vylúčenie určitých splatností z povinnosti tvorby PMR vždy predstavuje podporné opatrenie na prospech danej skupiny vkladov. V podmienkach SR sú takto dlhodobo zvýhodňované vklady stavebného sporenia (sadzba PMR je 3 %). V priebehu rokov 1999 – 2000 sa však relatívny význam tohto zvýhodnenia zmenšoval, tak ako NBS postupne znižovala základnú sadzbu PMR z 8 % na súčasných 5 %.

Možno očakávať, že v najbližšej budúcnosti bude pokračovať trend k určitému znižovaniu podielu QM na M2, ktorý nastal v roku 2000. Tempo tohto procesu bude na jednej strane závisieť od ďalšieho znižovania úrokových sadzieb na peňažnom trhu a prelievania tohto efektu do sadzieb z primárnych vkladov. Tento vývoj však už bude iba postupný a bez výraznejšej dynamiky, pretože možnosti ďalšieho znižovanie úrokových sadzieb sú determinované vývojom inflácie a výmenného kurzu SKK. Na druhej strane bude determinovaný samotným peňažným správaním obyvateľstva a podnikov, v závislosti od miery ich dôvery v dlhodobejšiu stabilitu slovenskej meny a očakávaní o vývoji ich budúcej príjmovej a celkovej ekonomickej situácie.

Významnú úlohu bude mať najmä v sektore obyvateľstva aj ponuka a parametre produktov na prilákanie dlhodobejších primárnych vkladov, ako aj alternatívnych (úverových) možností financovania potrieb dlhodobého charakteru (najmä bývanie a vybavenie bytov). V neprospech možného rýchleho zníženia podielu QM (resp. zvýšenia podielu M1) na M2 na úroveň spred roku 1997 (t.j. zhruba 40 % M1 a 60 % QM) hovorí aj skutočnosť, že vklady v cudzej mene majú v zásade tendenciu udržiavať sa na dosiahnutej úrovni a vytvárať istý rezervný vankúš, charakteristický najmä pre peňažné správanie obyvateľstva. Do vývoja týchto vkladov v rámci podnikového sektora budú zasahovať skôr skokové efekty navyšovania základného imania v súvislosti s privatizáciou zahraničnými investormi.

Celkom na záver však treba pripomenúť, že tento predpokladaný adaptačný trend k istému znižovaniu podielu agregátu QM na M2 sa môže v roku 2001 zrýchliť v dôsledku nastávajúcej výplaty dlhopisov FNM občanom SR. Odhadovaných približne 15 mld. Sk, ktoré sa majú vyplatiť v tomto roku fyzickým osobám (právnické osoby budú vysporiadané až v roku 2002), sa pravdepodobne v značnej miere preleje na účty netermínovaných vkladov obyvateľstva, a objemovo posilní celý agregát M1 s možným efektom aj na posilnenie jeho relatívneho podielu na súhrnnom agregáte M2. Napriek tomu, že peňažná zásoba v súčasnosti nepredstavuje kriteriálnu veličinu menovej politiky NBS, monitorovanie jej vývoja najmä v tomto období bude mimoriadne dôležité. Práve dynamika jej najlikvidnejšej zložky (M1) štandardne anticipuje potenciálne nebezpečenstvo – v danom kontexte výplaty dlhopisov FNM dodatočných – inflačných tlakov.

[2]Na rozdiel od širokého definičného vymedzenia M2 v SR, podstatne užšiu časovú štruktúru zahŕňa agregát M3, ktorým Európska centrálna banka (ECB) definuje peňažnú zásobu v eurozóne. Do agregátu M3 sú zahrnuté iba vklady (a niektoré ďalšie produkty ako REPO obchody a dlhopisy emitované subjektmi peňažného sektora (resp. sektora menovofinančných inštitúcií MFI zahŕňajúceho okrem komerčných bánk aj fondy peňažného trhu) s časovou viazanosťou do 2 rokov. Všetky tieto položky sú zahrnuté do rezervnej bázy a všetky (okrem REPO obchodov) podliehajú tvorbe PMR v sadzbe 2 %. Termínované vklady (a dlhopisy MFI) s viazanosťou nad 2 roky nie sú do peňažnej zásoby M3 zahrnuté a nepodliehajú ani tvorbe PMR (resp. sadzba je stanovená na úrovni 0 %).

Práve tieto zdroje pritom predstavujú reálne najstabilnejšiu bázu pre rozvoj úverových aktivít MFI a keďže ich držba je pre ne aj najvýhodnejšia, resp. nezaťažená nákladmi regulačných predpisov, MFI majú prednostný záujem na tom, aby odmena vkladateľom (úroková sadzba) z tejto skupiny primárnych zdrojov bola aj najvyššia.

BANKOVÝ SEKTOR SLOVENSKEJ REPUBLIKY

VÝVOJ, REŠTRUKTURALIZÁCIA A PRIVATIZÁCIA

I. časť

Ing. Dana Tkáčová
Národohospodárska fakulta Ekonomickej univerzity v Bratislave

Interakcia medzi problémami efektívnosti a hospodárnosti bankového sektora na jednej strane a existenciou makroekonomickej nerovnováhy na druhej strane je zrejmá. Na zabezpečenie makroekonomickej rovnováhy je nevyhnutná reštrukturalizácia bankovníctva, ktorá je predpokladom a podmienkou výkonnosti celej ekonomiky. Na druhej strane tiež nemôžeme ani teoreticky predpokladať neexistenciu nezávislosti medzi ekonomikou a bankovníctvom. To, znamená, že problémová a stagnujúca ekonomika bude mať problémový bankový sektor a reštrukturalizácia bankového sektora bez reštrukturalizácie ekonomiky a podnikateľskej sféry neprinesie systémové a trvalé riešenie.

Podľa nášho názoru má kategória „reštrukturalizácia" niekoľko úrovní. Pod reštrukturalizáciou bankového systému, resp. bankovníctva rozumieme radikálne zmeny, ku ktorým dochádza vo sfére bankovníctva. Zmeny sa dotýkajú predovšetkým zmien vlastníctva, postavenia bánk v ekonomike, zmien v cieľoch bankového podnikania, nových foriem bankového podnikania, nových produktov a iné. Ide o širšie vymedzenie reštrukturalizácie, ktorá sa dotýka, resp. má vplyv na celý bankový sektor a sprostredkovane priamy dopad na celé národné hospodárstvo. Realizácia uvedených zmien priamo súvisí s prechodom bankovej sústavy na štruktúrovanú bankovú sústavu, vlastnú vyspelej ekonomike.

Užším vymedzením kategórie reštrukturalizácie chápeme konkrétnu zmenu, ktorá sa dotýka jednej banky, resp. skupiny bánk, alebo ide o konkrétnu zmenu, majúcu bezprostredný dopad na jednotlivé produkty bánk na obidvoch stranách bilancie komerčnej banky. Od jej kvality síce závisí kvalita bankového systému, alebo jej realizácia je potrebná z hľadiska perspektív vývoja bankového systému, ale nutnosť jej existencie nevyvolal prechod na nový typ bankového podnikania, založený na trhových princípoch, ale častokrát chyby a omyly pri realizácii bankových činností. Takouto kategóriou je reštrukturalizácia úverového portfólia komerčných bánk.

Pod transformáciou bankovníctva rozumieme jej kvalitatívnu premenu na stav zodpovedajúci trhovému systému ekonomiky. Jej cieľom je vybudovať systém porovnateľný s bankovým systémom vyspelých krajín, schopný postupne sa zapojiť do európskych finančných štruktúr.

Šírka a náročnosť problematiky reštrukturalizácie bankového sektora nám nedovolí sa podrobne venovať všetkým problémom spojeným s danou témou. Z toho dôvodu v krátkosti, s určitým stupňom abstrakcie popíšeme vývoj bankového sektora na Slovensku od roku 1990, pričom sa sústredíme na otázky problematiky zlých úverov, t. j. reštrukturalizáciu úverového portfólia vybraných bánk a na teoretické aspekty vlastníctva v transformujúcich sa bankách.

Transformačný proces, ktorý sa začal v roku 1990 znamenal predovšetkým liberalizáciu hospodárskeho života prejavujúcu sa v procese postupnej demonopolizácie ekonomiky, privatizáciu štátneho majetku, cenovú liberalizáciu, liberalizáciu zahraničného obchodu a iné. Kvantitatívne a kvalitatívne zmenil aj bankovú sústavu.

Reštrukturalizácia bankového systému je doteraz nezavŕšený proces, ktorý sa reálne začal na základe zákonov č. 130/1989 Zb. a 158/1989 Zb.

Základná koncepcia nového bankového systému bola určená Smernicou na zabezpečenie komplexnej prestavby hopodárskeho mechanizmu, ktorá bola schválená uznesením vlády ČSSR č. 29/1988 a uznesením vlády ČSSR č. 196/1988, o opatreniach na oddelenie emisnej a úverovo-obchodnej činnosti bankovej sústavy a o pravidlách úverovej emisie.

Z vyššie uvedených zákonov a uznesení pre oblasť bankovníctva vyplynuli dve úlohy:

a/ zabezpečiť menový plán,

b/ pripraviť nový bankový systém.

Menový plán mal prostredníctvom úverovo-menových a devízových nástrojov podporiť zámery hospodárskej politiky:

- obnovu ekonomickej rovnováhy,
- znížiť deficitnosť v celom rade ekonomických oblastí,
- urobiť protiinflačné opatrenia,

- znížiť napätie v platobnej bilancii vo voľných menách a iné.

Základnou koncepciou nového bankového systému bolo formovanie emisnej banky ako banky bánk, ktorá bude mať za úlohu:

- zabezpečovať menové funkcie na úseku menového plánovania, menovej politiky,
- riadiť peňažnú zásobu, pravidlá úverovej emisie,
- spravovať devízové hospodárstvo,
- koordinovať platobný styk a zúčtovanie,
- zabezpečovať emisiu hotových peňazí a fungovanie hotovostného peňažného obehu.

Úverovo-obchodné banky sa budú formovať ako banky univerzálneho typu, s celoštátnou pôsobnosťou. Postupne sa vyjasní otázka ich samofinancovania, základných bankových postupov, organizačnej štruktúry a objasnia sa zásady vzťahov emisnej banky a úverovo-obchodných bánk a vzťahy medzi bankami navzájom.

Inštitucionálne rozdelenie bankovej sústavy na centrálnu banku a sieť komerčných (úverových, obchodných) bánk je základom nového bankového systému, pričom toto oddelenie znamená oslabenie vplyvu centra na alokáciu konkrétnych úverov. To bol v tom čase podľa V. Klausa cieľ prestavby hospodárskeho mechanizmu v oblasti bankovníctva, resp. jeden z podstatných dôvodov na vytvorenie štruktúrovanej bankovej sústavy. J. Daněček v tejto súvislosti hovorí, že emisná banka sa nemá podieľať a ani nemá zasahovať do redistribúcie úverových zdrojov medzi obchodnými bankami a ostatnými peňažnými ústavmi. Trhovo motivovaná alokácia úverových zdrojov by mala byť realizovaná obchodnými bankami čo najoptimálnejšie a na princípoch rentability a návratnosti, teda na miesta s najväčšou potrebou a dopytom a aj s najvyššími výnosmi. Takýmto spôsobom dochádza k prepájaniu peňažnej a reálnej sféry ekonomiky, najmä jej investične náročných procesov. Inými slovami, dochádza k obnoveniu plnej funkcieschopnosti peňazí, čo je predpoklad a zároveň sprievodný jav celého procesu tak ekonomickej reformy, ako aj procesov reštrukturalizácie bankového systému.

Vývoj bankovej sústavy

K najvýznamnejšej zmene, ku ktorej došlo na základe už vyššie spomínaných zákonov bola demonopolizácia bankovníctva, ktorej podstatou je proces postupného zmenšovania zásahov štátu – štátneho monopolu – do činnosti komerčných bánk.

Proces postupnej demonopolizácie sa začal rozdelením ŠBČS na emisnú banku s rovnakým názvom a tri komerčné banky: Komerční banku, a. s., Praha, Investiční banku, a. s., Praha a Všeobecnú úverovú banku, a. s., Bratislava.

Banková sústava sa týmto krokom pretransformovala z jednostupňovej na štruktúrovanú dvojstupňovú, kde jeden stupeň tvorí emisná banka, v našom prípade ŠBČS a druhý stupeň tvoria komerčné banky.

Čo sa týka vlastníctva, väčšina bánk bola v súkromnom vlastníctve, iné sa na súkromné akciové spoločnosti pretransformovali v prvej vlne kupónovej privatizácie. Vznikom neštátnych bánk bol zrušený monopol štátu v podnikateľskej činnosti bánk, čo malo za následok univerzalizáciu bankovej činnosti, ako logickú reakciu na dovtedajšiu výlučnú špecializáciu.

Napriek tomu, že banky mali umožnené podnikať v nových ekonomických podmienkach, platná legislatíva bola nedostatočná, nevymedzovala, resp. nedefinovala pravidlá podnikania, čím vznikalo neprehľadné podnikateľské prostredie a vysoká miera neistoty.

Medzníkom vo vývoji bankovníctva bolo prijatie zákonov č. 21/1991 Zb. o bankách a č. 22/1991 Zb. o ŠBČS, ktoré vytvorili legislatívny rámec vymedzujúci činnosť emisnej banky a komerčných bánk. (Pre úplnosť treba pripomenúť, že rýchlosť zmien, ktoré sa uskutočňovali v oblasti finančného trhu, a teda aj bankovníctva, znamenala a znamená, že legislatívne pravidlá a normy sa vytvárali a vytvárajú až dodatočne, ex post.)

Pre toto obdobie (od februára 1992 do konca kalendárneho roka) bolo charakteristické, že banky boli kapitálovo podhodnotené, podiel kapitálu k rizikovo-váženým aktívam sa pohyboval v rozpätí 0,84 – 1,22 % s výnimkou bánk, ktoré pôsobili v devízovej oblasti ČSOB a Živnobanky.

Ukazovateľ kapitálovej primeranosti za celú bankovú sféru predstavoval 1,72 %, pričom na základe Bazilejských dohôd je štandard 8 %. Viac ako 90 % všetkých zdrojov bolo sústredených v štátnych peňažných ústavoch.

V roku 1992 boli sprivatizované dovtedajšie štátne peňažné ústavy: Komerčná banka, Všeobecná úverová banka, Česká sporiteľňa, Živnostenská banka a Investičná banka. Podiel štátu (FNM) v novovzniknutých akciových spoločnostiach predstavoval zhruba 40 – 50 % účasť. Časť akcií bola vyčlenená na uspokojovanie reštitučných nárokov – 3 %, zostávajúca časť bola určená na kupónovú privatizáciu.

V priebehu roku 1992 došlo k výraznému rozvoju bankovej infraštruktúry, ktorá bola sprevádzaná rozšírením rozsahu poskytovaných služieb. K 31. decembru 1992 pôsobilo v bankovom sektore SR 15 obchodných bánk. Ich kapitálová vybavenosť predstavovala hodnotu 9 149 mil. Sk upísaného základného imania. Zahraničná majetková účasť predstavovala 7,83 %. V roku 1992 nepôsobila v SR žiadna pobočka zahraničnej banky.

Novovznikajúca sieť komerčných bánk mala spoločné problémy – išlo hlavne o nestabilné a ešte len transformujúce sa ekonomické prostredie, nedostatočné personálne vybavenie bánk, nedostatočné technické vybavenie, absentujúci software a iné.

Východiskom reštrukturalizácie bankovníctva bolo oddelenie emisnej a komerčnej činnosti bánk a vytvorenie tr-

hu peňazí a trhu kapitálu, ako protipól trhu tovaru a trhu práce. Za tým nasledovalo posilnenie úlohy a zodpovednosti ústrednej banky za oblasť menového vývoja a stabilitu meny a posilnenie podnikateľskej činnosti komerčných bánk.

Vznikom samostatnej Slovenskej republiky dochádza k zásadným kvalitatívnym zmenám celého spoločenského systému. Zložitosť a náročnosť celého transformačného procesu sa najvýraznejšie prejavuje vo sfére ekonomiky. Avšak v bankovej sústave ako imanentnej zložke finančného trhu sa odzrkadľujú zložité a navzájom spojené problémy celého národného hospodárstva.

Napriek nepriaznivému ekonomickému prostrediu tempo a dynamika zmien je značná a rýchlo napreduje. V tejto súvislosti poukážeme na vývoj bankového sektora z hľadiska zásadných zmien smerom k formovaniu trhového správania sa.

V súvislosti s naznačeným vývojom považujeme sa rozhodujúce zriadenie centrálnej banky štátu – Národnej banky Slovenska, ktorá okrem plnenia viacerých úloh zabezpečuje proces účelného rozvoja komerčného bankového systému a robí nad ním dohľad.

Základnou úlohou NBS bolo vytvorenie a stabilizovanie meny a pokračovať vo vytváraní a formovaní ekonomického a podnikateľského prostredia pre sústavu komerčných bánk.

Uvedený proces bol mimoriadne náročný, nakoľko celý komplex činností, napr. z oblasti menovej politiky, devízových operácií, bankového dohľadu a iné, sa v predchádzajúcom období tvoril a vykonával v ústredí ŠBČS v Prahe. S odstupom času však môžeme konštatovať, že NBS sa uvedených úloh zhostila pomerne úspešne, čo dokumentujú také skutočnosti, ako je vytvorenie novej meny, jej vzťah k zahraničným menám, vytváranie podmienok pre postupný prechod k úplnej konvertibilite, pomerne úspešné riadenie inflácie.

NBS pri vytváraní a formovaní podnikateľského prostredia pre komerčné banky dosahuje štandard bežný vo vyspelých ekonomikách.

V porovnaní s vývojom do vzniku samostatnej republiky, ani vývoj bankovníctva po tomto prelome – čo sa týka štruktúry bankovej siete, nepriniesol prevratné zmeny. Aj naďalej je banková sieť v porovnaní s vyspelými ekonomikami pomerne úzka. Tvoria ju obchodné banky, sporiteľne a banky so špeciálnymi funkciami – špecializované banky.

Čo sa týka vlastníctva, naďalej prevažujú banky organizované ako akciové spoločnosti. Majú predovšetkým univerzálny charakter, popri ktorom je možné vybadať určitú špecializáciu. Špecializovanými štátnymi peňažnými ústavmi sú Konsolidačná banka a Slovenská záručná banka. Nakoľko neposkytujú štandardné služby, nemôžeme ich porovnávať s ostatnými bankami. Ďalšími špecializovanými bankami, s vlastníckou formou akciových spoločností sú Prvá stavebná sporiteľňa, a. s., a Stavebná sporiteľňa VÚB Wüstenrot, a. s., ktoré môžeme na základe ich činnosti porovnať s inými bankami len v niektorých parametroch.

Ak z teoretického hľadiska chápeme univerzálnosť ako uskutočňovanie a poskytovanie širokého sortimentu bankových služieb širokému okruhu klientov (patria sem aj obchody s cennými papiermi, ktoré existujúcu univerzálnosť ešte rozširujú), potom môžeme všetky ostatné banky, ktoré pôsobia na slovenskom bankovom trhu považovať za univerzálne.

Obdobie rokov 1990 – 1993 vo vývoji bankového sektora Slovenskej republiky môžeme charakterizovať ako obdobie, v ktorom bankový sektor má už zrejme za sebou rozhodujúce obdobie konštituovania štruktúrovanej bankovej sústavy, resp. dvojstupňového bankového systému, pri realizácii ktorého dochádzalo k uplatňovaniu najmä extenzívnych prvkov rastu, (viď nasledujúce údaje), pričom môžeme zrejme konštatovať, že sústava komerčných bánk je inštitucionálne nasýtená a komerčné banky sa budú musieť vo svojej podnikateľskej činnosti orientovať predovšetkým na aktivity, ktoré charakterizujeme ako intenzifikačné faktory rastu.

K 31. decembru 1993 bolo v SR 18 obchodných bánk. 15 bolo registrovaných ako akciové spoločnosti a tri ako štátne peňažné ústavy. Centrály bánk boli lokalizované na území Bratislavy – 15, po jednej v Banskej Bystrici, Žiline, Košiciach. Zahraničných bánk bolo 10, pričom 9 malo centrálu v ČR a jedna v Holandsku. Na našom území malo sídlo 6 zastúpení zahraničných bánk. Z hľadiska vlastníckej kategorizácie bankových inštitúcií pozostáva bankový sektor SR z nasledujúceho počtu bankových prevádzkových miest:

K 31. decembru 1993 tvorilo bankový sektor 28 bankových inštitúcií a 1 086 organizačných jednotiek.[1]

Vlastnícka forma banky	Počet bankových inštitúcií	Počet organizačných jednotiek
1. Štátne peňažné ústavy	3	701
2. Banky s rozhodujúcou štátnou majetkovou účasťou	4	260
3. Banky s rozhodujúcou súkromnou majetkovou účasťou	3	36
4. Banky so zahraničnou majetkovou účasťou	8	56
5. Pobočky zahraničných bánk	10	33

[1]Štatistické materiály, Národná banka Slovenska 1993

Pokračovanie v čísle 9/2001

OSOBITOSTI ÚČTOVANIA V BANKÁCH

Ing. Anna Bánociová
Ekonomická fakulta Technickej univerzity v Košiciach

Účtovníctvo dnes tvorí základný prvok informačného systému každej organizácie. Pôvodnou úlohou účtovníctva bolo zachytávanie a uchovávanie údajov vyplývajúcich z hospodárskej činnosti organizácie, overenie ich správnosti a klasifikácia podľa určitých hľadísk.

Postupne stúpal význam účtovníctva ako zdroja informácií, ktoré sa celkom prirodzene začali používať ako nástroj ekonomického riadenia. Správne vedené účtovníctvo môže poskytnúť manažmentu účtovnej jednotky súbor rôznych informácií potrebných na prijatie rozhodnutí v krátkom i dlhšom časovom horizonte.

Účtovníctvo má nezastupiteľnú úlohu aj v bankovom sektore. Činnosť bánk sa značne odlišuje od činnosti bežných podnikateľských subjektov, preto aj účtovníctvo vedené bankami je špecifické. Má svoju vlastnú účtovú osnovu a vlastné postupy účtovania. Podľa nej vedú účtovníctvo všetky komerčné banky vrátane Národnej banky Slovenska, s výnimkou Eximbanky, ktorá má vlastnú účtovú osnovu prispôsobenú jej špecifickému postaveniu.

Bankové účtovníctvo vychádza zo zákona č. 563/1991 Zb. o účtovníctve v znení neskorších predpisov a rešpektuje základné zásady a princípy vedenia účtovníctva. Banky sú súčasťou bankovej sústavy, ktorá je vo vyspelých trhových ekonomikách vždy dvojstupňová. Prvý stupeň tvorí centrálna banka, ktorá vystupuje v úlohe makroekonomického peňažného centra. Druhý stupeň tvoria obchodné banky, ktorých činnosť má prevažne mikroekonomický, obchodno-podnikateľský charakter.

Činnosť obchodných bánk upravuje zákon č. 21/1992 Zb. o bankách. Väčšina obchodných bánk má univerzálny charakter. Existujú však aj špecializované banky, ktoré ponúkajú iba vybrané produkty a služby. V zmysle zákona o bankách sú obchodné banky povinné prijímať vklady a posytovať úvery. Môžu však vykonávať aj ďalšie finančné činnosti, ako sú zmenárenské operácie, devízové operácie, finančný prenájom, úschova a správa cenných papierov alebo iných hodnôt, poskytovanie záruk a podobne.

Táto charakteristika bánk a ich činnosti ukázala, že na rozdiel od bežných podnikateľských subjektov, banky vykonávajú značné množstvo špeciálnych finančných činností. Preto nie je možné, aby banky účtovali rovnako, na základe rovnakej účtovej osnovy a postupov účtovania ako bežné podnikateľské subjekty. Podstata podnikateľských a bankových výkazov a výsledky účtovného procesu sú rovnaké. Ich štruktúra je v bankách zložitejšia, nakoľko odráža zložitejšie operácie bánk.

Zvýšené nároky na informácie z bankového účtovníctva vyplývajú aj z existencie bankového dohľadu, v rámci ktorého banky predkladajú Národnej banke Slovenska rad výkazov. Sú to účtovné výkazy, štatistické výkazy, výkazy z devízovej oblasti a ďalšie výkazy pre potreby bankového dohľadu.

Pri tvorbe bankového účtovníctva v Slovenskej republike sa rešpektoval fakt perspektívneho zapojenia sa Slovenska do Európskej únie, preto sa vychádzalo z odporúčaní direktív Európskeho spoločenstva, najmä Štvrtej direktívy č. 86/635/EEC, ktorá stanovuje požiadavky na zverejňované údaje ročných závierok a Siedmej direktívy č. 83/349 EEC, ktorá sa týka konsolidácie účtovníctva.

Ministerstvo financií SR stanovilo svojím opatrením účtovú osnovu a postupy účtovania pre banky v členení na všeobecné ustanovenia a osobitné ustanovenia k jednotlivým účtovým triedam.

Účtová osnova bánk sa skladá z 10 účtových tried, a to:

- účtová trieda 1 – Pokladničné a medzibankové účty
- účtová trieda 2 – Účty klientov
- účtová trieda 3 – Ostatné pohľadávky, záväzky, zásoby a prechodné účty
- účtová trieda 4 – Investičný majetok
- účtová trieda 5 – Kapitálové účty, dlhodobé záväzky a uzávierkové účty

- účtová trieda 6 – Náklady
- účtová trieda 7 – Výnosy
- účtová trieda 9 – Podsúvahové účty
- účtová trieda 0 – Zúčtovacie vzťahy Národnej banky Slovenska

Účtová trieda 8 je určená na vnútrobankové účtovanie. Zostáva v kompetencii banky, aké účty si v tejto triede stanoví.

Účtovníctvo bánk má svoj význam a funkciu. Jeho úlohou je poskytovať spoľahlivé informácie o ekonomickej úrovni sledovaného subjektu. Poskytuje informácie o finančnej situácii banky, jej hospodárskom výsledku za určité časové obdobie, o úspešnosti manažmentu pri riadení banky, o zabezpečení jej stability a miery výnosnosti vložených prostriedkov. Predstavuje ucelený informačný systém, ktorý slúži pre interných a externých užívateľov. Základnou funkciou účtovníctva bánk je jeho informačná funkcia.

Osobitosťou bankového účtovníctva je členenie účtov na klientske (komitentské) a vnútorné účty. Klientske účty sú účty bankových klientov, vkladateľov alebo dlžníkov a účty bánk, v ktorých má banka vložené vklady alebo poskytnuté úvery.

Vnútorné účty sú účty, na ktorých banka eviduje svoj majetok, pohľadávky a záväzky ako podnikateľský subjekt.

Banky vstupujú pri svojich činnostiach do najrôznejších vzťahov. Pri finančných činnostiach sa dostávajú do vzťahu k bežnej bankovej klientele (nebankovým subjektom, ku ktorým patria najmä podnikateľské subjekty, štátne podniky, občania a komunálne orgány), ostatným bankám (centrálnej banke a obchodným bankám) a ostatným subjektom (burze, clearingovému centru a pod.). Pri evidencii týchto vzťahov ide o účtovanie bankových operácií v pravom zmysle slova.

Pri prevádzkovej činnosti, zameranej na udržiavanie vlastného chodu banky, sa banka dostáva do vzťahu k vlastným zamestnancom, ostatným podnikateľským subjektom (dlžníkom a veriteľom), štátu (pri platení daní) a ostatným subjektom napr. sociálnym a zdravotným inštitúciám.

V prípade účtovania operácií bánk, spojených s ich prevádzkou, napr. pri účtovaní miezd, daní, platieb zdravotného a sociálneho zabezpečenia, záväzkov a pohľadávok z dodávateľsko-odberateľských vzťahov, pri účtovaní operácií spojených so zásobami a hmotného a nehmotného investičného majetku sa účtovníctvo bánk v podstate od účtovníctva ostatných subjektov nelíši. Banky tu síce používajú iné účty, zaradené v iných účtových triedach, s odlišnou filozofiou syntetiky a analytiky, napriek tomu logika účtovania zostáva rovnaká.

Osobitosti bankového účtovníctva sa v plnej miere prejavujú až pri účtovaní finančných operácií banky. Je to najmä účtovanie vkladových a úverových operácií bánk voči klientom, v osobitnej účtovej triede s účtami, ktoré nenájdeme pri iných subjektoch. Podobne je to v oblasti ostatných finančných operácií bánk – platobného styku a zúčtovania, inkasových operácií, pokladničných, zmenárenských a devízových operácií, operácií s cennými papiermi a podobne. Významné sú aj medzibankové operácie, ktoré sa prejavujú najmä ako vkladové a úverové operácie bánk vo vzťahu k iným bankám. Banka ich eviduje na účtoch, ktoré nenájdeme v účtovej osnove iných subjektov.

Vzhľadom na to, že naša banková legislatíva neoddeľuje komerčné a investičné bankovníctvo, jednu zo základných oblastí účtovníctva obchodných bánk tvorí účtovanie ich finančných investícií. Rovnako významné je účtovanie operácií obchodovania s cennými papiermi, pretože obchodné banky sú na našom finančnom trhu v pozícii najväčších obchodníkov s cennými papiermi. V účtovníctve bánk má veľkú dôležitosť podsúvaha, pre ktorú je vymedzená osobitná účtová trieda. Táto patrí k najrozsiahlejším a najťažším častiam bankového účtovníctva.

Na účtoch podsúvahy banka eviduje bankové záruky, úverové prísľuby, potenciálne pohľadávky a záväzky, hodnoty zabezpečujúce úver, prenajatý hmotný majetok banky, hodnoty v úschove, správe a k uloženiu, prípadne ďalšie skutočnosti v súlade s metodikou vedenia účtovníctva.

Vzhľadom na to, že banky majú rozsiahlu sieť svojich obchodných miest, kladie sa veľký dôraz na vedenie vnútrobankového účtovníctva. Jeho formu, organizáciu a zameranie si určí banka sama vnútrobankovým predpisom.

V účtovníctve bánk majú veľký význam opravné položky. Majú síce podobu aktívnych alebo pasívnych účtov, ich zostatok sa však v súvahe uvádza na opačnej strane so znamienkom mínus. V účtovej osnove bánk prevládajú opravné účty pasívneho charakteru vo forme opravných položiek. Veľký objem rizikových pohľadávok bánk z úverov zapríčiňuje stále rastuci význam opravných položiek k pohľadávkam bánk.

Účtovná závierka bánk vychádza z ustanovení zákona o účtovníctve a je vymedzená osobitným predpisom MF SR. Štruktúra súvahy, výkazu ziskov a strát a obsah prílohy zodpovedá charakteru bankových činností. Banky sú povinné nechať overiť účtovnú závierku audítorom, zverejniť údaje z nej v obchodnom vestníku a vypracovať výročnú správu.

Banky sú veľké účtovné jednotky s rozsiahlou sieťou obchodných miest, čo kladie značné nároky na vedenie ich účtovníctva. Pri objeme účtovných operácií, ktoré sa viažu najmä ku klientskym účtom, je jeho vedenie bez využitia najnovšej výpočtovej techniky nemysliteľné.

PRÁVNA ÚPRAVA ÚVERU VOLÁ PO ZDOKONALENÍ

JUDr. Ladislav Balko, Právnická fakulta Univerzity Komenského, Bratislava

Úvodná charakteristika úveru

Ekonomicko-spoločenský význam inštitútu úveru je značný. Vzhľadom na skutočnosť, že je ekonomickou kategóriou, je ho možné v konkrétnej, v našom prípade slovenskej ekonomike ilustrovať aj konkrétnou číselnou hodnotou. Celkový objem úverov bol počas roku 2000 v podmienkach Slovenska okolo 550 mld. Sk.

Z právneho hľadiska je úver pôžičkou peňazí, pričom sa pojmy úver a pôžička používajú rovnocenne. Pojem úver sa ustálil pre prípady, keď dlžníkom a veriteľom sú podnikateľské subjekty a pojem pôžička sa používa pre prípady, keď ide o vzťah k fyzickej osobe.

Vývojom sa úver, pričom ide najmä o finančný úver, stal predovšetkým inštitútom bankového práva, pretože podľa legislatívy rozvinutých krajín ho poskytujú prevažne peňažné inštitúcie a z nich hlavne banky. Pojmovo sa teda úverom označuje dočasné požičanie peňazí bankou ako veriteľom, klientovi ako dlžníkovi za určitú cenu – úrok. Úver má peňažnú podobu. Ďalšími atribútmi úveru sú návratnosť a výnosnosť. Výnosnosť úveru musí byť taká, aby úrok, ktorý banka inkasuje, jej umožňoval vyplatiť úrok tým, ktorí si do banky uložia svoje peniaze a umožnia jej tak s nimi obchodovať v podobe požičiavania.

Najvšeobecnejšou príčinou existencie bankového úveru sú objektívne procesy kolobehu individuálneho kapitálu, v ktorom dochádza k nerovnomernostiam. V dôsledku disproporcií vo výrobe a obehu sa u jednotlivých subjektov prejavuje miestne a časovo oddelený dočasný nedostatok peňazí, alebo naopak, ich prebytok. Vzniká tak nesúlad medzi peňažnými príjmami a výdavkami. Tento nesúlad sú schopní vyriešiť tzv. finanční sprostredkovatelia, najmä banky, ktoré sústreďujú prebytočné voľné peňažné zdroje formou vkladov a prostredníctvom úverov ich prerozdeľujú k tým subjektom, ktoré majú dočasný peňažný deficit. Táto funkcia úveru sa nazýva funkciou redistribučnou. Okrem toho má úver aj druhú základnú funkciu – funkciu emisnú, ktorej aplikácia vychádza z toho, že pri poskytnutí úveru sa emitujú (dávajú do obehu) peniaze a pri splácaní úveru sa peniaze z obehu môžu sťahovať. Rozsah bankového úveru takto ovplyvňuje množstvo a štruktúru peňazí v ekonomike a v nadväznosti na priebeh reprodukčného procesu aj peňažnú rovnováhu. Rozvojom bezhotovostných peňazí a foriem platobného styku a v súvislosti s možnosťou emisie bezhotovostných peňazí sa zvýšilo riziko nadmernej peňažnej emisie zo strany obchodných bánk, čomu musí centrálna banka čeliť svojimi priamymi a nepriamymi nástrojmi.

Nad platnou právnou úpravou úveru v podmienkach Slovenskej republiky

Rôzne právne systémy pristupujú k tomuto inštitútu diferencovane. V anglickom práve sa úver chápe tak, že ho je možné nadobudnúť iba jednou z dvoch foriem.

Buď ako pôžičku peňazí, alebo ako odklad platenia, pričom pôžička peňazí sa charakterizuje ako výplata dlžníkovi alebo tretej strane na dlžníkovu žiadosť. Francúzske právo k úveru pristupuje ako k pôžičke peňazí s tým, že zmluva uzatvorená medzi bankou a klientom v písomnej forme je iba sľubom o uzatvorení budúcej zmluvy a zmluva o pôžičke v súlade s jej reálnou povahou vzniká až samotným poskytnutím peňazí.

Inštitút úveru sa v praxi uplatňuje ako jeden zo zmluvných vzťahov. Úverová zmluva patrí k základným inštitúciám trhovej ekonomiky. Je príznačná tým, že patrí medzi bankové zmluvy, hoci ak nie je prijatý bankový monopol na úvery, prekračuje hranice bankových operácií. Úverová zmluva sa vyskytuje v ekonomike azda najčastejšie zo všetkých. Všeobecne platná zmluva o úvere neexistuje. Podstata úveru je v časovom rozlíšení medzi poskytnutím plnenia a protiplnenia. Úver nebýva obmedzený len na peniaze. Medzi úverové operácie sa zaraďuje napríklad aj leasing. Na princípe požičania peňazí spočíva aj faktoring.

Zmluva o úvere zakladá záväzkový vzťah, ktorý nie je možné zúžiť len na poskytnutie peňazí. Základnou povinnosťou poskytovateľa úveru je poskytnúť peniaze potom, ako bude o ne požiadaný. Bankový úver je vždy koncipovaný ako osobitný zmluvný typ.

Pojmovo veľmi jasne vymedzuje úver taliansky občiansky zákonník, ktorý v čl. 1842 a nasl. obsahuje úpravu úverovej zmluvy. Otvorenie bankového úveru zakladá záväzok banky pripraviť a uchovávať pre druhú zmluvnú stranu určitú peňažnú čiastku na určitý čas alebo na dobu neurčitú. Druhá zmluvná strana má možnosť čerpať v tomto čase úver, ktorý môže čerpať aj po častiach.

V našom právnom poriadku bola úprava úveru už v Hospodárskom zákonníku, ktorý ale úverovú zmluvu nedefinoval.

Základná právna úprava úveru v slovenskom právnom poriadku je v zákone o bankách, ktorý v § 1 vymedzuje úver ako v akejkoľvek forme dočasne poskytnuté peňažné prostriedky. Je pozitívne, že v návrhu nového zákona o bankách, ktorý v čase písania tejto state už absolvoval jedno parlamentné čítanie je viazané poskytovanie úverov na bankové povolenie. Súčasne tento zákon rozširuje ponímanie úveru aj na faktoring a forfaiting. Súčasťou takejto definície úveru budú teda aj špeciálne úverové formy ako factoring a forfaiting. Tieto formy sú všeobecne používané v oblasti finančníctva.

Podrobnejšie sú už ustanovenia v Obchodnom zákonníku v §§ 497 – 507. Podľa charakteristiky tu uvedenej sa zmluvou o úvere zaväzuje veriteľ, že na požiadanie dlžníka poskytne v jeho prospech peňažné prostriedky do určitej čiastky, a dlžník sa zaväzuje poskytnuté peňažné prostriedky vrátiť a zaplatiť úroky (§ 497 Obchodného zákonníka).

Úverová zmluva v zmysle celkovej koncepcie Obchodného

zákonníka patrí medzi absolútne obchodné záväzkové vzťahy, čo znamená, že bez ohľadu na postavenie zmluvných strán a bez ohľadu na to, či ide o úver na podnikateľské účely alebo o spotrebný úver, zmluva bude vždy patriť pod Obchodný zákonník. Tu je ale poňatie úveru všeobecnejšie, pretože nejde len o bankový úver.

Úverovou zmluvou sa veriteľ zaväzuje na požiadanie dlžníka poskytnúť peňažnú čiastku, a teda sa zaväzuje mať túto čiastku pripravenú, aby mohol dlžníkovmu požiadaniu vyhovieť. V tomto zmysle je teda potrebné chápať úverovú zmluvu nielen ako poskytnutie peňazí, ale aj ako rezervovanie prostriedkov v dohodnutom objeme. Poskytnutie je za úplatu a úrok sa platí len za prostriedky, ktoré boli skutočne čerpané. V zákone nie je upravená odmena za rezervovanie prostriedkov. S odmenou za rezervovanie prostriedkov sa ráta, aj keď ju zákon dovoľuje len za predpokladu, že poskytovanie úveru je predmetom podnikania veriteľa. Ak by to tak nebolo, musela by byť táto časť záväzku bezúplatná.

Podľa § 497 Obchodného zákonníka vzniká teda jednak záväzok pripraviť a rezervovať prostriedky a na základe požiadania dlžníka vznikne záväzok poskytnúť požadovanú sumu. Požiadanie nemusí byť písomné, samozrejme ak si strany takú formu nedohodnú.

Podstatnými náležitosťami zmluvy je prevzatie záväzku veriteľom, čo predpokladá dohodnúť veľkosť čiastky, ktorá je pripravená, pričom je ale účelné určiť dobu, počas ktorej bude pripravená. Je taktiež účelné určiť podrobnejšie pravidlá. Ďalej musí byť v zmluve dohodnuté vrátenie vybranej čiastky, bez toho aby sa určilo kedy má k tomu dôjsť, a že dlžník je povinný zaplatiť úroky. Dohoda o výške úroku pritom nemusí byť zmluvne dohodnutá, lebo zákon má aj dispozitívne pravidlo v § 502.

Obsah úverovej zmluvy bude doplnený veľmi často predovšetkým o niektorú z foriem zabezpečenia úveru, pretože si len veľmi ťažko možno predstaviť uzatvorenie úverovej zmluvy bez akéhokoľvek právneho zabezpečenia úveru v prípade jeho nesplácania. Banky dosť často vydávajú všeobecné obchodné podmienky, a tak aj zmluva o úvere sa môže neraz na tieto všeobecné obchodné podmienky odvolávať.

Zákon nazýva veriteľom poskytovateľa úveru, dlžníkom je jeho príjemca. Vždy musí ísť o poskytnutie peňažných prostriedkov, pričom forma poskytnutia nemusí byť ich priame odovzdanie, ale môže mať podobu prevodu na účet alebo zaplatenie faktúry za dlžníka. Zmluva o úvere je zmluvou kombinovanou, pričom by ju bolo výstižnejšie nazývať zmluvou o otvorení úveru. Môže mať aj povahu rámcovej zmluvy, na ktorú budú na základe požiadania nadväzovať ďalšie zmluvy.

V praxi bánk je dosť často súvislosť zmluvy o úvere aj s ďalšími druhmi zmluvných vzťahov – napríklad otvorenie účtu, bankové záruka, bankové inkaso, otvorenie akreditívu. V právnej teórii sa vyskytli názory, že zmluva o úvere skrýva v sebe zmluvu prípravnú, ktorá v Obchodnom zákonníku ako taká absentuje.

Vzhľadom na skutočnosť, že úverová zmluva prekračuje rámec bankových obchodov, nie je predpísaná jej obligatórna písomná forma. Požiadavky harmonizácie tohto inštitútu s európskym právom budú vyžadovať zaviesť písomnú formu aspoň v súvislosti s tzv. spotrebným úverom.

Zmluvné strany si pri úvere môžu dohodnúť, že peňažné prostriedky sa môžu poskytnúť aj v inej ako slovenskej mene, pričom by tu ale nemalo ísť o rozpor s devízovými predpismi. Potom ale aj splatenie úveru musí byť v tej mene akej bol poskytnutý, čo sa týka aj úrokov (§ 498).

Táto možnosť nadväzuje na verejnoprávnu úpravu. V rámci pridružovania sa slovenskej ekonomiky k Európskej únii dochádza aj u nás k uvoľneniu pohybu kapitálu vo vzťahu so zahraničím. Ide o pohyb, ktorý sa odráža aj v zmenách devízových predpisov. Keďže Obchodný zákonník je súkromno-právneho charakteru, takže jeho normy sa uskutočňujú v tomto prípade v závislosti od devízových predpisov, konkrétne od devízového zákona, ktorým je zákon č. 202/1995 z. z. ten pozná aj pojem „finančný úver", ktorým podľa § 2 písm. i) je poskytnutie peňažných prostriedkov v slovenskej mene alebo cudzej mene, s ktorým je spojená povinnosť vrátiť ho v peňažnej forme. Súčasne podľa písm. j) splácanie finančného úveru v inej mene než bol poskytnutý alebo prijatý, nie je zámenou devízových hodnôt, ak to bolo dohodnuté v písomnej zmluve o finančnom úvere uzavretej pred poskytnutím úveru.

Ak sa úver poskytuje po častiach, poskytnutím úveru sa rozumie poskytnutie prvej časti úveru. Z devízových predpisov teda vyplýva, že môže byť poskytnutý v slovenskej alebo cudzej mene.

Zo súčasného znenia devízového zákona teda pre banky nevyplýva nijaké obmedzenie poskytnúť úver v cudzej mene. Dokonca možno dohodnúť splácanie úveru v odlišnej mene bez toho, aby táto operácia bola z hľadiska devízového zákona považovaná za zámenu devízových hodnôt.

Perspektívne, v súvislosti s pridružovaním Slovenskej republiky k európskym štruktúram v spojitosti s voľným pohybom kapitálu, bude musieť dochádzať k ďalšiemu uvoľňovaniu finančných operácií so zahraničím.

Za dojednanie záväzku veriteľa poskytnúť na požiadanie peňažné prostriedky možno dohodnúť odplatu, ak poskytovanie úveru je predmetom podnikania veriteľa (§ 499).

Táto úprava je v Obchodnom zákonníku kogentná a v podstate sa týka odplaty za rezervovanie prostriedkov pre dlžníka, k čomu sa úverovou zmluvou poskytovateľ úveru zaväzuje až do času, keď bude o úver požiadaný. Ide fakticky o cenu za činnosť banky spojenú so získaním peňažných zdrojov v čase, keď klient ich bude reálne potrebovať. Nie je to však ešte cena samotných poskytnutých peňazí, a tak sa musí táto odplata odlišovať od úroku, ktorý predstavuje cenu samotných poskytnutých peňazí.

Právna konštrukcia úverovej zmluvy aj v tejto oblasti môže mať praktické dopady. V úprave úveru sa vyskytuje napríklad v európskej smernici o spotrebnom úvere č. 87/102/EHS pojem „ročná efektívna globálna sadzba", ktorá vyjadruje celkovú cenu úveru pre spotrebiteľa. Táto sadzba by mala obsahovať okrem úrokov aj ďalšie poplatky priamo spojené so zmluvou o úvere, aby poskytovatelia úveru nemohli úver skryte zdražovať. Poplatky za zaviazanie sa banky poskytnúť peniaze nie sú zahŕňané do ročnej efektívnej globálnej sadzby, pretože sa týkajú prísľubu úveru a nie úveru samotného. Zmluvou o úvere banka iba sľubuje jeho poskytnutie a až na základe požiadania klienta a poskytnutia prostriedkov dochádza k faktickému plneniu úverovej zmluvy.

Nárok na poskytnutie peňažných prostriedkov je dlžník oprávnený uplatniť v lehote určenej v zmluve, pričom ak táto lehota nie je zmluvne určená, môže dlžník tento nárok uplatniť, dokiaľ niektorá strana poskytnutie úveru nevypovie (§ 500 ods. 1).

Takto sa žiadosť dlžníka o reálne poskytnutie prostriedkov považuje za súčasť plnenia záväzkov z predtým uzatvorenej úverovej zmluvy. Na základe žiadosti dlžníka sa povinnosť banky stáva splatnou. Pokiaľ ide o čas plnenia zo strany banky, predpokladá sa plnenie okamžité, bez zbytočného odkladu, okamžite ako bola banka o to požiadaná. V opačnom prípade by sa banka dostala do omeškania aj so zákonnými dôsledkami spojenými s omeškaním dlžníka. Je tu teda paradox, ale v tomto časovom momente sa z banky stáva dlžník, ktorý je povinný poskytnúť peňažné prostriedky.

Keď banka so svojim dlžníkom v zmluve nedohodne nijakú lehotu, môže dlžník žiadať o poskytnutie úveru ihneď po uzatvorení zmluvy a banka je povinná plniť bez zbytočného odkladu ako bola o to požiadaná. Konečnou hranicou na poskytnutie úveru je vypovedanie zmluvy, pričom v priebehu výpovednej lehoty je ešte veriteľ povinný na požiadanie prostriedky poskytnúť a táto jeho povinnosť zaniká až uplynutím výpovednej lehoty. Po účinnosti výpovede už dlžník nemôže požadovať uvoľnenie úveru. Účinnosť výpovede totiž predstavuje zánik záväzku banky, ktorá už nie je povinná poskytnúť prostriedky.

Dlžník môže poskytnutie úveru vypovedať s okamžitou účinnosťou, veriteľ ku koncu kalendárneho mesiaca nasledujúceho po mesiaci, v ktorom bola výpoveď doručená dlžníkovi, ale len za predpokladu, že zmluva neurčuje iné výpovedné lehoty (§ 500 ods. 2).

Ide tu teda o zákonné zakotvenie lehôt. Takto formulovaná výpoveď nemá za následok okamžitý zánik celého záväzkového vzťahu, ale iba niektorých povinností zo zmluvy. Znamená to dispozitívnu úpravu dĺžky výpovednej lehoty.

Pokiaľ ide o dlžníka, výpoveď má okamžitý účinok a u veriteľa je výpoveď mesačná. Iná dohoda, ktorú zákon pripúšťa, sa môže týkať nielen jej dĺžky, ale aj počítania lehoty, ba aj nevypovedateľnosti úverovej zmluvy. Je taktiež možné medzi stranami dohodnúť, že lehota začne plynúť už odo dňa nasledujúceho po doručení výpovede. Vo vzťahu k vypovedateľnosti sa uplatnia všeobecné princípy, ktorým je napríklad, že vypovedať možno záväzky, uzatvorené na dobu neurčitú ale nie záväzky na dobu určitú. Úverová zmluva sa môže uzatvoriť obidvoma spôsobmi. Často sa stáva, že strany si dohodnú tzv. revolvingový úver, ktorý predstavuje pre dlžníka možnosť čerpať úver opakovane, pričom čerpanie sa rozširuje o splatenú čiastku. Ak sa uzatvorí úverová zmluva na dobu určitú, je tu teda možnosť po zrelej úvahe túto zmluvu vypovedať.

Ak je veriteľ dlžníkom v súlade s úverovou zmluvou požiadaný, musí mu poskytnúť peňažné prostriedky v čase určenom v požiadavke dlžníka, ak tento čas nie je určený, plní bez zbytočného odkladu (§ 501 ods. 1).

Tým je určená lehota pre splnenie povinnosti veriteľa poskytnúť úver. Dlžník má právo svojim jednostranným právnym úkonom – žiadosťou o čerpanie úveru určiť veriteľovi lehotu, v ktorej majú byť peňažné prostriedky poskytnuté. Ak túto lehotu neurčí, uplatňuje sa všeobecná zvyklosť – poskytnutie bez zbytočného odkladu po požiadaní. Samozrejme, môže ísť aj o odlišnú úpravu, napríklad v tom, že banka poskytne prostriedky do určitej lehoty po požiadaní alebo, že banka sama určí túto lehotu. Toto ale musí byť zakotvené v zmluve o úvere. Vzhľadom na to, že čerpanie úveru môže mať rôznu konkrétnu podobu – napr. banka bude povinná uhradiť faktúry v hotovosti alebo prevodom na iný účet, je potrebné podrobnosti zmluvne dohodnúť. Ak ide o úver poskytovaný bankami, dosť často sa používajú aj formulárové zmluvy, ktoré zvyčajne rátajú so všetkými podrobnosťami.

V prípade, že zmluva určí účelové použitie úveru, môže veriteľ obmedziť poskytnutie peňažných prostriedkov len na plnenie záväzkov dlžníka prevzatých v súvislosti s týmto účelom (§ 501 ods. 2).

Toto predstavuje jedno z najčastejších ustanovení úverových zmlúv, a preto aj zákonodarca s tým výslovne počíta v právnej úprave. Ak by strany v zmluve iba určili, že úver je účelovo obmedzený, vzniklo by veriteľovi oprávnenie, aby dlžníkovi nedal peniaze v hotovosti, ale aby za neho iba uhradil záväzky, ktoré mu vzniknú v súvislosti s účelom, ktorý je v zmluve uvedený. Znamená to teda, že veriteľ aj bez výslovnej úpravy v zmluve má istotu o použití poskytnutých prostriedkov.

Vyžadovanie účelovosti úveru predstavuje aj ochranu banky, aby peňažné prostriedky neboli použité na nenávratné projekty. Ak totiž banka neposkytne prostriedky v hotovosti, ale prevádza ich na účty dodávateľov svojich dlžníkov, napr. na základe faktúr, stará sa aj o návratnosť svojich peňažných prostriedkov. Ak napríklad podnikateľský subjekt získa úver na nákup strojového zariadenia, znamená pre banku realizácia takého zámeru väčšiu pravdepodobnosť, že zariadenie bude vyrábať a dlžník bude schopný úver splatiť. Ak by naopak sa nesledovala účelovosť a dlžník by spotreboval peňažné prostriedky napr. na nákup luxusného auta, nie je pravdepodobné, že sa úver splatí. Veriteľ môže zabezpečiť dodržanie účelovosti úveru aj sankciami – napr. zmluvnou pokutou. Je tiež možné kvôli porušeniu dohody o účelovom obmedzení úveru odstúpiť od úverovej zmluvy.

Ak má dlžník poskytnuté peňažné prostriedky podľa úverovej zmluvy použiť iba na určitý účel a dlžník ich použije na iný účel alebo ak ich na dohodnutý účel nemožno použiť, je veriteľ oprávnený od zmluvy odstúpiť a požadovať, aby dlžník vrátil bez zbytočného odkladu použité a nevrátené prostriedky s úrokmi (§ 507).

Ide tu o sankciu za porušenie zmluvnej povinnosti, pretože dlžník použije peňažné prostriedky na iný účel a súčasne tu aj nastáva nemožnosť plnenia. Odstúpenie je v jednom prípade sankciou a v druhom rieši dôsledky právnej skutočnosti, ktorá nemá povahu porušenia zmluvnej povinnosti. Použitie prostriedkov na iný účel je zásadným porušením zmluvy o úvere a je preto celkom prirodzené, že má za následok vznik práva odstúpiť od zmluvy. Následne potom nastupuje právo požiadať vrátenie poskytnutých peňažných prostriedkov, čo predstavuje pôvodnú pohľadávku zo zmluvy.

Dlžník je povinný od doby poskytnutia peňažných prostriedkov platiť z nich úroky v dojednanej výške, pričom ak výška dojednaná nie je v najvyššej prípustnej výške ustanovenej zákonom alebo na základe zákona. Ak úroky nie sú takto určené je dlžník povinný platiť obvyklé úroky požadované za

úvery, ktoré poskytujú banky v mieste sídla dlžníka v čase uzavretia zmluvy. Ak strany dojednajú úroky vyššie než prípustné podľa zákona alebo na základe zákona, je dlžník povinný platiť úroky v najvyššie prípustnej výške (§ 502 ods. 1).

Úroky sú odplatou za poskytnutie peňažných prostriedkov na základe úverovej zmluvy. Sú cenou v zmysle zákona o cenách. Dlžník je povinný platiť úroky až od okamžiku reálneho poskytnutia peňazí do okamžiku ich reálneho vrátenia, a to či už v lehote, alebo v omeškaní. Počas rezervácie peňažných prostriedkov povinnosť platiť úrok nevzniká a táto povinnosť zásadne netrvá v čase po vrátení peňazí, ak k nemu dôjde pred dohodnutým časom splatnosti úveru. Úrok sa platí len za peniaze skutočne čerpané a nie za úverový limit dohodnutý v zmluve o úvere, ak nebol vyčerpaný celý.

Povinnosť platiť úroky v prípade, že nie je sadzba úroku určená v úverovej zmluve sa prejavuje v záväzku platiť úroky v obvyklej výške. Vzhľadom na skutočnosť, že banky v rôznych oblastiach poskytujú rôzne úroky, zvolil zákonodarca za rozhodujúce sídlo dlžníka a z hľadiska časového, dobu uzatvorenia úverovej zmluvy. Za rozhodujúci by sa mal pri tom vziať úrok, ktorý sa výrazne neodlišuje od úrokov významných bánk. Pre banky je tu dosť často problematická aj sadzba úrokov z omeškania, ktorú Obchodný zákonník zakotvuje ako sadzbu o jedno percento vyššiu.

Úroková sadzba sa v úverovej zmluve určuje rôznym spôsobom. Zvyčajne ide o určenie pevného úroku, úroku indexovaného alebo variabilného. Fixný úrok bude výhodný alebo nevýhodný podľa toto, ako sa bežne požadované úroky budú počas platnosti zmluvy meniť. Banky sa často usilujú určovať úrok takým spôsobom, aby sa menil automaticky, bez novej dohody zmluvných strán. Pokiaľ ide o variabilný úrok, musí sa premenlivý prvok, ktorý určuje úrok určiť tak, aby nezáležal len na vôli banky.

Úroková sadzba sa vždy týka ročného obdobia a vyjadruje sa skratkou p.a. – per annum z latinského ročne. V niektorých prípadoch, najmä pri krátkodobých úveroch to ale môže byť aj inak. Ak by zo zmluvy bolo zrejmé, že strany si úrok dohodli, ale nebolo by jasné, či sa týka ročného obdobia alebo iného časového horizontu, má sa za to, že ide o ročný úrok. Ak sa strany chcú vyhnúť rôznemu výkladu o charaktere úroku, musia si to jasne dohodnúť v zmluve. Pre výpočet úrokov sa podľa bankovej praxe počíta rok ako 360 dní.

Záväzok platiť úroky je splatný spolu so záväzkom vrátiť použité peňažné prostriedky. Ak lehota na vrátenie poskytnutých peňažných prostriedkov je dlhšia ako rok, sú úroky splatné koncom každého kalendárneho roka. V čase, keď sa má vrátiť zvyšok poskytnutých peňažných prostriedkov, sú splatné aj úroky, ktoré sa ho týkajú. (§ 503 ods. 1).

Splatnosť úrokov je teda totožná so splatnosťou istiny. Pokiaľ by lehota splatnosti presiahla jeden rok, budú úroky splatné nezávisle na splatnosti istiny koncom príslušného kalendárneho roka. Ak je dlžník povinný vrátiť zvyšok istiny, teda ide tu o poslednú fázu splácania úveru, nastáva splatnosť úrokov z tohto zvyšku v rovnakom čase, ako samotný zvyšok dlhu. Bez ohľadu na to, či sa platenie zvyšku istiny rozdelilo na dve alebo viac rovnakých alebo rôznych častí. Zvyšok však predpokladá rozdelenie aspoň na dve časti.

Ak sa majú poskytnuté peňažné prostriedky vrátiť v splátkach, sú v deň splatnosti každej splátky splatné aj úroky z tejto splátky (§ 503 ods. 2).

Z tohto vyplýva splatnosť úrokov. Týka sa najbežnejšieho spôsobu úveru pomocou splátok. V takomto prípade teda nastáva spolu so splatnosťou príslušnej splátky úveru aj splatnosť úrokov, vzťahujúcich sa na túto splátku. Je to v súlade so zásadou, že úroky sa platia iba za skutočne poskytnuté peňažné prostriedky a len za čas od ich reálneho poskytnutia do ich vrátenia. Splátka je zaplatená alebo má byť zaplatená okamihom splatnosti a úrok, ktorý sa jej týka, sa platí iba do tohto času. Splatnosť pohľadávky nastáva okamihom splatnosti splátky, čo je tiež aj časový moment, do kedy sa úrok ráta.

Dlžník je oprávnený vrátiť poskytnuté peňažné prostriedky pred dobou určenou v zmluve. Úroky je povinný zaplatiť len za dobu od poskytnutia do vrátenia peňažných prostriedkov (§ 503 ods. 3).

Toto priznáva dlžníkovi oprávnenie vrátiť poskytnuté peňažné prostriedky pred lehotou splatnosti. Takto je teda určená lehota, do kedy trvá povinnosť platiť úroky. Dlžník a veriteľ sa však môžu dohodnúť, že povinnosť platiť úroky nebude dotknutá predčasným vrátením poskytnutých peňažných prostriedkov. V prípade takýchto odchýliek môže ísť o znevýhodnenie dlžníka, a preto aj bude potrebné skúmať, či dlžník naozaj s takýmto niečím súhlasil. Ak sú napríklad také podmienky určené nie vo formulári zmluvy, ale vo všeobecných obchodných podmienkach banky, ktoré neboli priložené k zmluve, alebo ak dôležité zmluvné ustanovenia sú vo formulári vytlačené, napr. neprimerane malým písmom, ktoré klient prehliadol, môže dôjsť k záveru, že zmluva nie je v súlade s vôľou zaviazanej strany, a preto ako právny úkon ani nevznikla.

Dlžník je povinný vrátiť poskytnuté peňažné prostriedky v dohodnutej lehote, inak do jedného mesiaca odo dňa, keď ho o ich vrátenie veriteľ požiada (§ 504).

Lehota ustanovená zákonom platí podporne, pretože čas vrátenia poskytnutých peňažných prostriedkov bude dohodnutý predovšetkým v zmluve. Táto lehota však nie je podstatnou časťou zmluvy, ktorá sa môže uzatvoriť aj bez dohody o čase, v ktorom bude dlžník plniť. V praxi sa to ale nestáva. Ak by však dohoda o splatnosti úveru v zmluve chýbala, nastane splatnosť automaticky zo zákona uplynutím jedného mesiaca po čase ako veriteľ požiada o vrátenie poskytnutých peňažných prostriedkov.

Z hľadiska dĺžky lehoty na vrátenie peňazí rozlišujeme tri druhy úverov:

- krátkodobý, ktorého splatnosť predstavuje v bankovej praxi jeden rok,
- strednodobý s lehotou splatnosti jeden až päť rokov,
- dlhodobý, ktoré zvyčajne neprekračujú v bankovej praxi tridsať rokov.

Rozlišovanie úverov podľa dĺžky splatnosti je spojené aj s rôznym účelom úverov.

Krátkodobé úvery sú zamerané na preklenutie dočasných platobných ťažkostí dlžníka, alebo sa majú podieľať na obchodných operáciách, pričom strednodobé a dlhodobé úvery sú zamerané na financovanie investícií.

Ak zanikne alebo sa zhorší počas trvania zmluvy zabezpečenie záväzku vrátiť poskytnuté peňažné prostriedky, dlžník je povinný doplniť zabezpečenie na pôvodný rozsah. Ak tak

dlžník neurobí v primeranej lehote, môže veriteľ od zmluvy odstúpiť a požadovať, aby dlžník vrátil dlžnú sumu s úrokmi (§ 505).

Zabezpečenie záväzku predstavuje špeciálny právny inštitút, ktorého cieľom je zvýšiť istotu veriteľa, že jeho pohľadávku dlžník uspokojí. Preto je právom zabezpečenie významným prvkom právnej podstaty úveru. Banky iba zriedkavo poskytujú úver bez právne perfektných zabezpečovacích prostriedkov. Ide o rôzne prostriedky, ktoré ponúka právny poriadok. Môžu to byť špeciálne prostriedky, ktoré slúžia len na zabezpečenie záväzku ako napríklad záložné právo, ručenie, zabezpečovací prevod práva, alebo môže ísť o prostriedky, ktoré plnia zabezpečovaciu funkciu avšak používajú sa aj na iné účely – napr. zmenka, výhrada vlastníctva. Všeobecnú úpravu zabezpečovacích prostriedkov ponúka občianske právo, ktoré upravuje zmluvnú pokutu, ručenie, záložné právo, zabezpečovací prevod práva, zabezpečenie postupu pohľadávky, uznanie záväzku a pod. Ak si dlžník a veriteľ nedohodnú žiadny zabezpečovací prostriedok, nie je dlžník povinný doplniť zabezpečenie a veriteľ ani v dôsledku nesplnenia si jeho povinností, nemôže od zmluvy odstúpiť.

Doplnenie zabezpečenia bude predstavovať predovšetkým použitie dohodnutej formy zabezpečenia, pričom sa ale nevylučuje poskytnúť ani iný zabezpečovací prostriedok. Ak by sa napríklad znížila hodnota založenej veci, bolo by potrebné zriadiť záložné právo na ďalší predmet. Je možné prijať doplnenie záložného práva tiež ručením. Zabezpečenie sa môže oslabiť napríklad vyhlásením konkurzu na majetok ručiteľa za dlžníka banky.

V súvislosti s praxou bánk je aktuálna aj otázka **rámcových zmlúv,** pretože zmluvy o jednotlivých bankových inštitútoch sa zvyknú uzatvárať aj ako rámcové zmluvy. V tej súvislosti teda môže vyvstať otázka platnosti zabezpečovacích prostriedkov, dohodnutých v rámcovej zmluve pre vzťahy, ktoré vzniknú na základe neskôr uzatvorených konkrétnych zmlúv. Rámcová zmluva nie je zmluvou o budúcej zmluve, ani zmluva, ktorá by bola nezávislá od neskoršie uzatváraných zmlúv, ktoré však sú svojim obsahom s rámcovou zmluvou spojené. Prostredníctvom rámcových zmlúv sa môže založiť dlhodobý vzťah klienta a banky, ktorý sa plní realizačnými zmluvami o poskytovaní rôznych bankových služieb vrátane úverov. Obchodné právo umožňuje záložné právo aj na pohľadávky, ktoré vzniknú v budúcnosti a preto aj rámcová zmluva môže zakotviť zabezpečenie úveru aj pre konkrétne zmluvy, ktoré sa uzatvoria v budúcnosti, práve na základe rámcovej zmluvy.

Problematika rámcových zmlúv sa podobá na všeobecné zmluvné podmienky a súvisí aj s ochranou spotrebiteľa. Rámcové zmluvy môžu pripomínať zmluvy o spolupráci, upravené v hospodárskom zákonníku, z ktorých nevyplývala záväzková povinnosť, ale pri uzatváraní konkrétnych realizačných zmlúv boli strany povinné brať do úvahy ich obsah.

Ak je dlžník v omeškaní s vrátením viac ako dvoch splátok alebo jednej splátky po dobu dlhšiu ako tri mesiace, je veriteľ oprávnený od zmluvy odstúpiť a požadovať, aby dlžník vrátil dlžnú sumu s úrokmi (§ 506).

Ide tu o stratu lehôt, pričom sa na nich strany musia dohodnúť. Právo žiadať vrátenie celého dlhu môže využiť veriteľ najneskôr do splatnosti ďalšej splátky. Požadovaná trojmesačná lehota omeškania alebo omeškanie s vrátením viac než dvoch, tzn. aspoň troch splátok si môžu strany dohodnúť aj inak. Pokiaľ to ale nie je v zmluve upravené, musí sa postupovať v zmysle tejto zásady. Je teda zrejmé, že sa k pohľadávke na vrátenie peňažných prostriedkov pristupuje ako k pohľadávke, ktorá vyplýva z uzatvorenej zmluvy o úvere.

Niektoré úvahy de lege ferrenda (možnej právnej úpravy) úveru

Všeobecne o platnej právnej úprave úveru v našich podmienkach treba konštatovať, že je nedostatočná. Sústreďuje sa len na niekoľko paragrafov v Obchodnom zákonníku, čo zakotveniu podstaty úveru v našich podmienkach vzhľadom na jeho význam nepostačuje. A tak je nanajvýš aktuálne volanie po zlepšení právnej úpravy úveru. Aby to nebolo len jedenásť paragrafov zmluvy o úvere v Obchodnom zákonníku.

Ak má úver plniť uvedené poslanie, musí byť záväzne právne upravený. Právne normy vytvárajú jednak nevyhnutné organizačné predpoklady jeho pôsobenia, jednak stanovujú zásady a podmienky úverovania, druhy bankových úverov, spôsob úverovania a povinnosti subjektu, ktorému sa úver poskytol.

Bolo by preto vhodné, aby kompetentné inštitúcie porozmýšľali nad komplexnou právnou úpravou úveru v podobe samostatného úverového zákona. V súvislosti s aproximáciou nášho práva právu EÚ je „na spadnutie" právna úprava spotrebných úverov. Podľa zákona o spotrebiteľských úveroch bude podstatný výklad pojmu „zmluvy o spotrebiteľskom úvere", ktorou sú v súlade s príslušnou smernicou EÚ pôžičky poskytované predávajúcim, odložené platby a ďalšie formy podobnej finančnej výpomoci.

V bankovo právnej praxi iných štátov s rozvinutou trhovou ekonomikou a jej bankovníctvom existujú aj iné samostatné úverové zákony. Osobne som sa napríklad mohol presvedčiť o samostatných úverových zákonoch v oblasti poľnohospodárskeho úverovania v Spojených štátoch.

Prijatím samostatného úverového zákona by sa možno aj zabránilo „folklóru" mnohých bánk spočívajúceho v prispôsobovaniu si podmienok úverovania na vlastné potreby. Takýmto zákonom by sa aj podnikateľské prostredie dostalo do stavu určitej právnej istoty.

Úverový zákon by mohol upraviť zásady úverovania u nás, pričom by vytýčil aj podmienky, za ktorých môžu banky úvery poskytovať a na druhej strane podmienky, za ktorých možno požiadať úver. Zákonná úprava by nezaškodila ani zakotveniu – aspoň rámcovému – hlavných druhov úverov. Taktiež spôsob úverovania a práva a povinnosti subjektov úverového vzťahu by mali nájsť legislatívne zakotvenie. Za pozornosť stojí aj problematika úverového procesu, ktorý by sa takto mohol zjednotiť. No a napokon, zatiaľ úplne absentuje právna úprava procesu reštrukturalizácie úverov (aj keď v novom zákone o bankách bude nejaká čiastková úprava), ktorá znamená veľmi vážny zásah aj do právnych pomerov strán samotného úverového vzťahu.

Tieto úvahy de lege ferrenda dávam ako podnet na možnú tvorivú diskusiu samotných bankárov, ako aj širšej verejnosti, pôsobiacej najmä vo sfére makroekonomickej alebo podnikateľskej.

väčšiu dôveryhodnosť menovej politiky zaviedla vláda, už po odstúpení od európskeho menového mechanizmu výmenných kurzov začiatkom 90-tych rokov, okrem inflačného cieľa aj ďalšie štyri podstatné zmeny:

- zverejňovanie štvrťročnej inflačnej správy s prognózami miery inflácie,
- pravidelné formálne stretnutia guvernéra banky a ministra financií s cieľom určovania úrokovej politiky,
- zverejňovanie protokolov z týchto stretnutí do šiestich týždňov,
- vytvorenie rozhodovacieho priestoru pre banku, týkajúceho sa stanovenia presného dátumu zmeny úrokovej miery.

Po volebnom víťazstve labouristov v roku 1997 nastúpila Bank of England nový smer. Prekvapivé zmeny, ohlásené ministrom financií Gordonom Brownom hneď po volebnom víťazstve, boli čiastočne uskutočnené už v priebehu roku 1997. Najväčšie zmeny priniesol nový zákon o Bank of England, ktorý vstúpil do platnosti 1. júna 1998. Odhliadnuc od politických cieľov, boli v zásade legislatívne vymedzené nové peňažno-politické ciele medzi vládou a bankou a nové riadenie bankového dohľadu. Zmeny jasnejšie stanovujú sféry zodpovednosti s cieľom dosiahnuť väčšiu efektívnosť. Významnú úlohu tu zohrala aj príprava Veľkej Británie na vstup do Európskej menovej únie.

Nová kapitola britskej centrálnej banky – zákon o Bank of England z r. 1998
Nové rozdelenie úloh medzi centrálnou bankou a vládou

Zákon o Bank of England z roku 1998 po prvýkrát v histórii Veľkej Británie stanovil cieľ anglickej centrálnej banky, ktorým je udržanie cenovej stability a s ohľadom na tento cieľ podpora hospodárskej politiky vlády, predovšetkým jej zámerov hospodárskeho rastu a zamestnanosti. Cieľ cenovej stability a charakter vládnej hospodárskej politiky definuje vláda (prostredníctvom ministerstva financií), a to najmenej jedenkrát ročne pri predkladaní štátneho rozpočtu. V súčasnosti platí inflačný cieľ 2,5 %. Odchýlku presahujúcu 1 % musí banka vláde verejne objasniť.

Čo sa týka určovania menovej politiky, právomoc vlády riadiť banku (legislatívne vymedzená od zoštátnenia banky v roku 1946) bola z nového zákona o Bank of England vypustená, hoci zákon pripúšťa zásahy vlády v extrémnych ekonomických situáciách. Banka získala aj štatutárnu právomoc získavania a zberu informácií na účely menovej politiky.

Cenová stabilita

Najpodstatnejšia inovácia spočíva v tom, že centrálna banka získala na presadzovanie inflačného cieľa operačnú nezávislosť od vlády. Na základe zákona vznikol Výbor pre menovú politiku (Monetary Policy Committee – MPC) ako súčasť štruktúry centrálnej banky, ktorá nesie hlavnú zodpovednosť za výkon finančno-politických právomocí. Na čele výboru stojí guvernér centrálnej banky, ktorého hlas je pri nerozhodnom rozložení hlasov rozhodujúci, ďalej dvaja viceguvernéri, dvaja členovia menovaní guvernérom banky po konzultácii s ministrom financií a štyria členovia s požadovanými skúsenosťami, menovaní ministrom financií. Guvernér a viceguvernéri sú menovaní na päť rokov, ostatní členovia výboru na tri roky. Výbor pre menovú politiku stanovuje úrokové sadzby, pričom legislatíva umožňuje vláde za mimoriadnych ekonomických okolností a vo verejnom záujme dať príkaz centrálnej banke týkajúci sa úrokových mier. Podľa vlády je táto právomoc v súlade s praxou v iných krajinách a môže byť uplatnená len prostredníctvom dodatočných nižších právnych predpisov schválených parlamentom. Ministerstvo financií môže kedykoľvek vyslať na zasadnutie výboru pozorovateľa s právom predniesť stanovisko, avšak bez hlasovacieho práva.

Výbor má povinnosť zasadať minimálne raz za mesiac a svoje rozhodnutia o výške úrokových sadzieb musí okamžite zverejniť. Protokol zo zasadnutia aj s uvedením pomeru hlasov jednotlivých členov pri hlasovaní je nutné publikovať do šiestich týždňov, od októbra 1998 sa však na žiadosť parlamentného výboru zverejňujú protokoly vždy v stredu druhý týždeň po zasadnutí. V procedurálnych otázkach je výbor do veľkej miery nezávislý.

K povinnostiam Výboru pre menovú politiku patrí príprava pravidelných správ pre parlamentné výbory a vedenie banky, hoci tieto povinnosti nie sú upravené zákonom, ale nariadením ministerstva financií. Výbor schvaľuje aj štvrťročnú správu o inflácii Bank of England, obsahujúcu detailné analýzy vývoja inflácie a výhľady do budúcnosti so zreteľom na dosiahnutie cieľov banky.

Za určovanie devízového režimu je zodpovedná vláda, kým banka poskytuje odporúčania a rady a zavádza ho v praxi. Banka je agentom vlády a môže intervenovať na devízových trhoch nákupom alebo predajom vládnych devízových rezerv. Zmenou po roku 1998 bolo banke umožnené spravovať vlastné devízové rezervy oddelene od štátnych prostriedkov. Na kurzové intervencie môže banka aj naďalej využívať rezervy vlády.

Stabilita finančného systému

Udržanie stability domáceho aj zahraničného finančného trhu je druhou dôležitou funkciou banky, ktorú sa snaží plniť prostredníctvom monitoringu vývoja vo finančnom systéme Veľkej Británie a v zahraničí, zahŕňajúc vzťahy medzi individuálnymi inštitúciami a finančnými trhmi, analýzou stavu domácej a svetovej ekonomiky, úzkou spoluprácou s predstaviteľmi finančného dohľadu a podporou zdravej finančnej infraštruktúry v záujme dosiahnutia efektívneho vysporiadania vzájomných platieb a záväzkov.

Na základe Memoranda o porozumení medzi Bank of England, ministerstvom financií (HM Treasury) a Úradom pre finančné služby (Financial Services Authority – FSA) z októbra 1997 je centrálna banka zodpovedná za celkovú stabilitu finančného systému, zahŕňajúcu stabilitu menového systému, infraštruktúru finančného systému, prehľad o systéme ako celku, efektívnosť a účinnosť finančného sektora a vo

výnimočných situáciách aj zásahy prostredníctvom oficiálnych finančných operácií. Len po dohode týchto troch inštitúcií môže banka, s cieľom vyhnúť sa systematickým škodám finančného systému, v krízových situáciách priamo poskytnúť alebo sprostredkovať finančnú pomoc.

V zmysle memoranda nový zákon o Bank of England upravil prenos dovtedy uplatňovaných kompetencií centrálnej banky za dohľad nad individuálnymi komerčnými bankami na novozaložený Úrad pre finančné služby (do roku 1997 známy pod názvom Rada pre cenné papiere a investície – Securities and Investment Board), ktorý tak v súčasnosti pôsobí ako regulátor všetkých individuálnych finančných inštitúcií. Bank of England je zodpovedná za stabilitu finančného systému ako celku. Predseda FSA je automaticky členom vedenia Bank of England a naopak, viceguvernér banky sa stáva členom Predstavenstva FSA. Do Úradu pre finančné služby prešlo z odboru dohľadu banky vyše 500 zamestnancov. Úloha Bank of England sa po odovzdaní zodpovednosti za bankový dohľad obmedzuje len na sledovanie a tlmenie systémových rizík a prípadne na úlohu veriteľa poslednej inštancie.

Príslušné odbory centrálnej banky v spolupráci s vládou, regulačnými inštitútmi a inými centrálnymi bankami sledujú trendy na trhu, špecifikujú hrozby vplývajúce na jednotlivé subjekty finančného systému a snažia sa zefektívniť obrovský objem systému. Dvakrát ročne banka publikuje Prehľad finančnej stability, v ktorom zverejňuje štúdie o oceňovaní rizík pôsobiacich na stabilitu systému a spôsoboch podpory jej udržania.

Koordinácia medzi ministerstvom financií, centrálnou bankou a Úradom pre finančné služby sa uskutočňuje prostredníctvom Stáleho výboru (Standing Committee). Jeho členmi sú vysokí predstavitelia všetkých troch zúčastnených strán, ktorí sa na svojich zasadnutiach snažia dospieť k vyriešeniu aktuálnych problémov, prijateľnému pre všetkých zainteresovaných.

Správa vládneho dlhu a verejných financií

Pred 1. aprílom 1998 Bank of England spravovala dlh britskej vlády. Po tomto termíne prešla zodpovednosť na ministerstvo financií a novovytvorený Úrad pre správu dlhu (Debt Management Office). Počíta sa aj s úplným prechodom správy účtov vlády v centrálnej banke na tento úrad. Ide najmä o platbu daní, výplatu dávok sociálneho zabezpečenia, armádu a iné štátne inštitúcie. Banka sa tak zriekne zodpovednosti za dve významné oblasti, kvôli ktorým pôvodne pred viac ako 300 rokmi vznikla.

Vedenie banky

Na čele Bank of England je Rada riaditeľov (Court of Directors). Do roku 1998 pozostávala z guvernéra, viceguvernéra a 16 riaditeľov, z ktorých len štyria mohli pracovať v banke, ostatní boli z komerčných bánk, priemyselných podnikov a odborov. Členov rady menovala na základe návrhu predsedu vlády kráľovná, guvernéra a viceguvernéra na 5 rokov a riaditeľov na 4 roky. Prijatím nového zákona o centrálnej banke v roku 1998 bola zreformovaná štruktúra Rady riaditeľov. Tvorí ju guvernér, dvaja viceguvernéri a 16 riaditeľov z banky. Žiaden z riaditeľov však nemá výkonnú funkciu v banke (non-executive directors). Guvernér a viceguvernéri sú menovaní kráľovnou na 5 rokov a riaditelia na 3 roky, hoci začiatok ich funkčného obdobia sa navzájom líši, aby sa predišlo odchodu viacerých riaditeľov v rovnakom čase. Výkonní riaditelia Bank of England nemôžu byť menovaní do vedenia. Súčasný guvernér Edward George je siedmym v poradí od zoštátnenia v roku 1946 a celkovo 118. od založenia banky.

Medzi základné právomoci Rady riaditeľov patrí riadenie záležitostí a obchodov banky s výnimkou formulovania menovej politiky, ktoré spadá do zodpovednosti Výboru pre menovú politiku. Rada však musí dbať na to, aby výbor vzal na vedomie všetky relevantné regionálne a sektorové informácie a predložil raz ročne správu ministrovi financií, ktorý ju postúpi parlamentu. Rada určuje a definuje ciele a stratégiu banky, zabezpečuje efektívne naplnenie jej funkcií, ako aj najúčelnejšie využitie zdrojov banky. Zasadnutia rady sa uskutočňujú minimálne raz mesačne.

Šestnásť členov Rady riaditeľov bez výkonnej právomoci tvorí podvýbor (NedCo – Non-Executive Directors Committee), zodpovedný za preverovanie výkonov banky vzhľadom na stanovené ciele a stratégiu, za revíziu vnútornej finančnej kontroly, monitorovanie finančného manažmentu a stanovenie odmeňovania a dôchodkov guvernéra a viceguvernérov. Podvýbor vypracúva vlastnú správu, ktorá je neoddeliteľnou súčasťou výročnej správy Bank of England. Pri výkone zverených funkcií spolupracuje s remuneračnou komisiou a komisiou pre audit.

Organizačná štruktúra

Štruktúra banky je založená na troch základných operačných oblastiach:

1. menové analýzy a štatistika (medzinárodné ekonomické a štrukturálne analýzy, menové nástroje, menové stratégie, menové a štatistické regionálne agentúry),
2. operácie na finančných trhoch a finančná stabilita (peňažné trhy, devízový odbor, bankové a trhové služby, monitoring a analýzy rizík, register cenných papierov a štátnych pokladničných poukážok vlády, domáce a zahraničné financie, finanční sprostredkovatelia, infraštruktúra, regulačné politiky),
3. centrálne služby (personálny odbor, sekretariát vedenia banky, právny odbor, rozpočtové plánovanie, investičný odbor, správa majetku, ochrana a bezpečnosť).

Ľudské zdroje

Banka začínala pred viac ako 300 rokmi s 19 zamestnancami, v roku 1977 dosiahol ich počet rekordných 7900. Po zrušení devízovej kontroly vládou M. Thatcherovej sa ich počet znížil na 4300. Po organizačných zmenách v roku 1998

a následnom presune pracovníkov personálneho a finančného odboru, ako aj odboru bankového dohľadu na novovzniknuté inštitúcie pôsobiace mimo banky sa počet pracovníkov banky výrazne menil. V súčasnosti zamestnáva banka 2222 ľudí v riadnom a 202 v čiastočnom pracovnom pomere.

Rozpočet banky

Zákon z roku 1998 stanovil nové podmienky týkajúce sa financovania a povinnosť publikovať výročnú správu s bilanciou hospodárenia banky. Dovtedy bola banka čiastočne financovaná bankovým sektorom na dobrovoľnej báze, a to prostredníctvom uplatňovanej schémy pomeru hotovostných vkladov. Od roku 1998 stanovuje výšku tohto pomeru vláda a povinnosť prispievať sa rozšírila aj na stavebné sporiteľne. Na vkladoch akcionárov (vládne fondy) sa koncom finančného roku 1999/2000 nachádzalo 1,08 miliardy libier vrátane 853 mil. libier zisku banky z predchádzajúcich rokov. Hlavným zdrojom príjmov banky je reinvestovanie povinných bezúročných vkladov, ktoré sú komerčné banky povinné uložiť vo vládou stanovej pomernej výške k ich vlastným depozitom.

Vo finančnom roku 1999/2000 rozpočet uvádzal náklady v objeme 213,2 mil. libier. V posledných rokoch však banka nastúpila cestu postupného znižovania nákladov, najmä prevádzkových. V uplynulom roku to bolo o 20 mil. libier menej vďaka úsporným opatreniam na údržbe budov a zníženiu mzdových nákladov. Nariadením zákona odvádza banka 50 % svojho zisku po zdanení do kráľovskej pokladnice.

Najzaujímavejším aktívom banky je bezpochyby registračná budova v meste Gloucester na juhozápade Anglicka, v ktorej sa registrujú štátne cenné papiere. Bank of England dodržiava mlčanlivosť o obsahu rozsiahlych trezorov pod jej centrálou v City of London. Okrem zbierky moderného umenia preferuje banka vedenie aktív iných centrálnych bánk sveta alebo komerčných bánk pred vlastnými.

Euro a Európska menová únia

Banka sa snaží udržiavať efektívnosť a zdravú konkurenciu finančného trhu Veľkej Británie, aby tým dosiahla atraktívne prostredie pre podnikateľov celého sveta. V posledných rokoch ovplyvnili vývoj britského bankovníctva legislatívne zmeny v Európe a príprava na zavedenie jednotnej meny euro v rámci Európskej menovej únie. Bank of England hrala dôležitú úlohu v technickej príprave. Hoci sa nakoniec Veľká Británia nepripojila k EMÚ, finančný trh a komunita podnikateľov musí byť schopná obchodovať v euromene, aby tak Londýn nestratil pozíciu jedného z troch najdôležitejších finančných centier sveta. Banka monitoruje a odhaduje vývoj vo vzťahu k euru a polročne publikuje správu Praktické otázky vyplývajúce z eura. V rámci banky pracuje ako samostatný odbor koordinančná jednotka pre Európu.

Emisia bankoviek

Bank of England je monopolným emitentom britskej meny pre Anglicko a Wales už od roku 1844. Hoci si Škótsko a Severné Írsko vydávajú vlastné bankovky, na ich rube musí byť uvedený nápis Bank of England. Dizajn bankoviek a ich tlač prebieha v bankovej tlačiarni. Pomerne vysoký čistý zisk z emisie bankoviek odvádza banka vláde. Ročne vydáva približne 1,4 mld. nových bankoviek. Banka je zodpovedná aj za likvidáciu použitých a vyradených bankoviek. Súčasná séria bankoviek bola zavedená v rokoch 1990 až 1994. Mince razí Kráľovská mincovňa v mene ministerstva financií, ktorá nespadá pod banku.

Agentúry

Bank of England má 12 pobočiek (agentúr) na celom území Veľkej Británie. Základnou úlohou tzv. agentov banky je sledovať výkon ekonomiky v časti krajiny, ktorú pokrývajú, a to prostredníctvom rôznorodých obchodných kontaktov a návštev u viac ako 1700 firiem v krajine a spolupráce s obchodnými komorami, profesnými zväzmi a vzdelávacími inštitúciami. Na ich základe získava banka prehľad o dianí a možnostiach na trhu. Agenti môžu osobne vysvetliť stanoviská a pozície banky na aktuálne ekonomické otázky priamo v teréne. Získané poznatky sú považované za tajné a časť z nich sa predkladá v správe agentov Výboru menovej politiky, ktorý rozhoduje o výške úrokových sadzieb. Pravidelne štvrťročne sú publikované pod názvom Prehľad ekonomických podmienok.

Centrum pre štúdie centrálneho bankovníctva

Centrum pracuje pri Bank of England a poskytuje technickú pomoc, školenia, workshopy, semináre a hĺbkové odborné štúdie o centrálnych bankách vo svete. Primárnym cieľom aktivít centra je podporovať menovú a finančnú stabilitu vo všetkých krajinách sveta, napomáhať dosiahnutie kľúčových aktivít banky a poskytnúť zamestnancom Bank of England širší rozhľad v odbornej oblasti.

Použitá literatúra:

1. Bank of England: Annual Report 2000. Annual Report 1999. Annual Report 1998.
2. Hlavatý E.: Centrálne banky versus vlády. Bratislava, Euroskop, a.s., 1997.
3. Stanzelová M.: Bank of England a její vztahy k vláde. Bankovnictví 2000, č. 6.
4. Martinko R.: 300. výročie vzniku Bank of England. Biatec 1994, č. 7.
5. Kalínská E.: Centrální banky v loňském roce. Bankovnictví 1998, č. 3.
6. Oficiálne publikácie Bank of England.

Na základe podkladových materiálov spracovala
Mgr. Barbora Bogdányiová, Národná banka Slovenska

V ĽUBĽANE SA ROZHODLO O BRATISLAVE

Ing. Marián Tkáč, CSc.
Národná banka Slovenska

Národná banka Slovenska je od roku 1997 členom Európskej asociácie pre bankovú históriu (EABH), inštitúcie so sídlom vo Frankfurte, ktorej členmi sú európske centrálne i komerčné banky, ako aj zástupcovia bankových historikov z univerzít a rôznych nadácií z Európy, USA, Hong Kongu a Japonska. Tohtoročné výročné zhromaždenie EABH a zároveň konferenciu na tému „Krízy a oživenia v bankovníctve 20. storočia" usporiadala v máji EABH spolu s Bankou Slovenije a Novou ľubľanskou bankou v slovinskom hlavnom meste, v Ľubľane.

Na konferencii sa zúčastnilo 132 zástupcov z 25 štátov vrátane 37 domácich Slovincov. Po valnom zhromaždení EABH, ktorá pre zaujímavosť pracuje s rozpočtom 461 tisíc DEM, odznelo na konferencii, ktorá nasledovala, pätnásť referátov. Úvod patril vedeniu slovinskej centrálnej banky, ktorá si aj takto pripomenula 10. výročie svojho vzniku, terajšiemu guvernérovi Mitjovi Gasparimu a bývalému guvernérovi Slovinskej banky Francemu Arharovi. Profesori Ľubľanskej univerzity Ivan Ribnikar a Franjo Štiblar uviedli slovinské skúsenosti z činnosti bánk na ich území v minulom storočí až po súčasnosť, pričom pozornosť vzbudil ich osobitný prístup k ozdraveniu dvoch najväčších domácich bánk – Novej ľubľanskej banky a Novej kreditnej banky Maribor – ako prípravného kroku pred ich privatizáciou. V súčasnosti pôsobí v Slovinsku s dvoma miliónmi obyvateľov 26 bánk s kapitálom 14,7 miliárd USD, čo pre porovnanie predstavuje 80,2 % slovinského GDP.

Z ostatných tém zaujalo vôbec prvé vystúpenie zástupcu Ruskej federácie Sergeja Lebedeva z peterburského Inštitútu pre ruskú históriu na tému Ruské banky počas prvej svetovej vojny a revolúcie. Odzneli aj referáty o skúsenostiach z pôsobenia bánk počas občianskej vojny v Španielsku, pôsobenia zahraničných bánk v strednej a východnej Európe, z transformácie nemeckých bánk v rokoch 1947 – 1957, ako aj o vzťahoch medzi bankami západnej a juhovýchodnej Európy.

Posledný referát venovala Virginia Hewittová z londýnskeho Britského múzea rekonštrukcii národnej identity s názvom Bankovky v strednej a východnej Európe v deväťdesiatych rokoch 20. storočia. Účastníci sa dozvedeli o nových maďarských, českých, estónskych bankovkách a bankovkách ďalších štátov regiónu, a to na základe publikácií príslušných centrálnych bánk. Žiaľ, chýbala zmienka o nových slovenských platidlách.

Pravda, Slovensko a Národná banka Slovenska neboli na celej akcii opomenuté. Valné zhromaždenie EABH prerokovalo tiež plán aktivít na nasledujúce roky, ako aj zámer organizovať akcie v rámci Roku archívov, ktorý by mal začať zhromaždením EABH v Štokholme v máji 2002 a skončiť výročným zhromaždením EABH v máji 2003 v Bratislave. V tejto súvislosti bol odsúhlasený zámer, aby sa bratislavská konferencia venovala téme Bankovníctvo – od ľudových finančných inštitúcií po nadnárodné banky (Banking – From Popular Financial Institutions to Supranational Banks). Členmi komisie pre obsahovú prípravu konferencie v roku 2003 sa stali Gabriel Tortella, Youssef Cassis a Marián Tkáč.

Podľa našich predbežných zámerov by sa referáty na tejto konferencii mali zamerať na vznik a vývoj ľudového peňažníctva od pamätného zhromaždenia v Sobotišti (9. február 1845) cez vývoj družstevných bánk a sporiteľní v Európe (osobitne v strednej), na vzťahy malých peňažných inštitúcií a veľkých bánk, menové reformy v strednej Európe v 20. storočí a špecifiká tzv. sovietskeho modelu bankovníctva až po problematiku centralizácie, privatizácie a vzniku nadnárodných bánk.

Tento výsledok, ktorý je v súlade so závermi direktória NBS, znamená, že svet bankovej histórie by sa mal o dva roky stretnúť v našom hlavnom meste a pripomenúť si tak 10. výročie vzniku Národnej banky Slovenska. Bude to zároveň príležitosť prezentovať našu bankovú minulosť a jej miesto v histórii i prítomnosti európskeho peňažníctva a bankovníctva.

Okrem organizátorskej práce si táto akcia vyžiada aj zvládnutie obsahovej prípravy zo strany pracovníkov NBS v spolupráci s historickými pracoviskami SAV a príslušných univerzít. S týmto cieľom pripravuje archív NBS tzv. národnú konferenciu o vývoji peňažníctva a bankovníctva na Slovensku na prelome rokov 2001 – 2002. Úspešnému priebehu konferencie v roku 2003 by mali poslúžiť aj publikácie, ktoré pripravujeme. V tlači je prvá časť zborníka Dokumenty z archívu v slovensko-anglickom znení, uvažuje sa tiež s vydávaním viacjazyčnej publikácie Bankový archív, v ktorej by vznikol priestor na sprístupňovanie problematiky našej bankovej i hospodárskej minulosti i prítomnosti (slovenskej i zahraničnej) odbornej verejnosti.

GUSTÁV ADOLF KORIČÁNSKY
1886 – 1947

V slovenských bankách – a to i na relatívne vysokých postoch – pracovali aj hudobníci. Medzi nich a zároveň aj medzi priekopníkov slovenskej hudby patril aj riaditeľ pobočky Slovenskej banky v Bratislave Gustáv Adolf Koričánsky. Narodil sa 8. decembra 1886 v Sibiu (dnes Rumunsko), kde jeho otec – Slovák – pôsobil ako vojenský kňaz (jeho matkou bola Bella, rodená Záturecká). Gymnázium ukončil v rodnom meste, aby potom v Budapešti navštevoval obchodnú akadémiu a vo Viedni absolvoval obchodnícky kurz, a tak sa pripravil na kariéru bankového úradníka, ktorú začal v Sibiu.

Pravda, už v Sibiu sa vzdelával aj hudobne, učil sa hre na klavír u Viktora Heldenberga a odborníci mu predpovedali veľkú budúcnosť ako interpretačnému umelcovi. Hudbu mal v krvi, lebo – ako to sám napísal – hlboko naňho pôsobil jeho starý otec Záturecký, organista v Brezne a zároveň skladateľ klavírnych a organových prelúdií. V rozvíjaní svojho hudobného talentu pokračoval aj počas štúdia v Budapešti, kde sa zoznámil so známym hudobníkom Ernestom Dohnányim a zdokonaľoval sa v hre na klavíri, aj keď v tom čase sa už vzhľadom na zdravotné problémy rozhodol pre inú ako hudobnú životnú dráhu. Po skončení gymnázia sa totiž uňho prejavila srdcová porucha, ktorá mu zabránila pokračovať v intenzívnom štúdiu hudby a to bol hlavný dôvod, pre ktorý vyštudoval Orientálnu obchodnú akadémiu.

Po návrate do Sibia – už ako bankový úradník – nadviazal kontakty s neskorším autorom prvej slovenskej opery Jánom Levoslavom Bellom a popri bankovej práci sa venoval aj hudbe, sprevádzal na klavíri známych huslistov a spevákov a súčasne sa venoval hudobnej kritike. Svoje hodnotenia uverejňoval v časopise Siebenbürger deutsches Tageblatt.

Na Slovensko, konkrétne do Bratislavy sa presťahoval po prvej svetovej vojne a stal sa úradníkom Makovických Slovenskej banky, ktorej centrálu preložili v októbri 1920 z Ružomberka do Bratislavy. Po fúzii s Hospodárskou bankou sídlila Slovenská banka na vtedajšom Korunovačnom námestí (dnes Námestie Ľ. Štúra).

Keďže banková práca sa mu darila – mal odborné vedomosti i jazykové schopnosti, dokázal sa pružne a zodpovedne rozhodovať – nebol preňho problém získať si dôveru vedenia banky, a čoskoro sa stal riaditeľom bratislavskej pobočky. Zo zachovaných dokumentov tejto v určitom čase najvýznamnejšej domácej banky vieme, že roku 1932 ako prokurista Slovenskej banky bol členom v správnych radách štyroch spoločností, ktoré financovala Slovenská banka.

Popri tom sa intenzívne zaoberal aj hudbou a stal sa významným organizátorom hudobného života v Bratislave a tým vlastne aj na Slovensku. Ako člen kuratória Hudobnej a dramatickej akadémie, z ktorej neskôr vzniklo Štátne konzervatórium, staral sa o jej organizačné a finančné zabezpečenie a zároveň ako predseda hudobného odboru Umeleckej besedy slovenskej sa zaslúžil o nebývalý koncertný ruch v meste na Dunaji. Bol to on, kto podporoval a v premiérach uvádzal diela mladých slovenských skladateľov, Viliama Figuša Bystrého, Eugena Suchoňa, Alexandra Moyzesa a ďalších. Keď zistil, v akých nevyhovujúcich podmienkach žije Mikuláš Schneider-Trnavský, napísal list Krajinskému úradu v Bratislave so žiadosťou, aby vyriešili Schneidrove starosti o rodinu a o penziu.

Bol však nielen organizátorom koncertov, ale aj aktívnym účinkujúcim. Na klavíri sprevádzal popredných slovenských umelcov (napríklad Máriu Kišoňovú-Hubovú, Janka Blaha), a to pri interpretácii slovenských ľudových piesní i skladieb M. Schneidra-Trnavského.

Príslušných ľudí upozornil na Jána Levoslava Bellu, ktorý v tom čase žil vo Viedni, vďaka čomu Bella čoskoro navštívil svoju vlasť a neskôr sa definitívne presťahoval do Bratislavy.

Nástupu slovenskej hudby po prvej svetovej vojne pomáhal aj hudobnokritickou činnosťou. V súvislosti s Dohnányho koncertom v Bratislave 19. apríla 1926 nezabudol uviesť, že tento vynikajúci klavírny majster sa narodil v Bratislave a že aj keď si mnohí myslia, že v žilách Dohnányho koluje maďarská krv, „náš Levoslav Bella, hrávajúc často s Dohnányho otcom, ktorý slovensky vyučoval na banskobystrickom gymnáziu, nemohol v ňom vidieť nič iného ako Slováka."

Vďaka Koričánskemu sa dozvedáme aj zaujímavé maličkosti, ktoré dokresľujú históriu slovenského bankovníctva. V Slovenskom denníku z roku 1931 opísal, ako „malá hŕstka makovickovských úradníkov roku 1909 v Ružomberku v noci až hermeticky uzavrela miestnosť, otvorili krídla klavíra a spievali tajne kolportovanú Schneidrovu hymnu. Spievali? Nie! Revali až do vyčerpania! Bola to jediná možnosť, ako sa národne vyžiť. A vyžili sme sa z celého srdca."

Vzťah k hudbe mala aj Koričánskeho sestra, ktorá tiež pracovala v Slovenskej banke, na zahraničnom oddelení centrály. Na dokreslenie života bankovníkov Slovenskej banky v prvej polovici 20. storočia možno uviesť, že s niektorými ďalšími bankovými úradníkmi vystupovala pri „bankových príležitostiach" a že spolu s nimi vystupoval aj František Krištof Veselý. Interpretoval príležitostný bankový „Pochod práce" od Arnošta Rempa.

Keď nadišiel čas oddychovať, odišiel Koričánsky do dôchodku, no veľa si ho neužil. Po roku, 4. marca 1947 zomrel a vtedajšie noviny napísali: „Je až neuveriteľné, ako šťastne a harmonicky sa v ňom spájali odlišné bytosti – umelec a praktik. V umení praktik – v práci umelec. A práve táto vlastnosť a schopnosť robili ho vzácnym človekom." Gustáv Adolf Koričánsky bol jednou z mála umelecky založených osobností, ktoré zostali verné bankovníctvu až do konca života.

Ing. Marián Tkáč, CSc.

EKONOMICKÁ A FINANČNÁ LITERATÚRA

VÝBER PUBLIKÁCIÍ Z BANK OF ENGLAND

http://www.bankofengland.co.uk

Edícia: Working Papers
http://www.bankofengland.co.uk/workingpapers/index.htm

CHORTAREAS, G. E. – DRIVER, R. L.: PPP and the real exchange rate – real interest rate differential puzzle revisted: evidence from non-stationary panel data.
London, Bank of England 2001. 34 s. Working Paper; No. 138.
makroekonómia; ekonometria; parita kúpnej sily; reálne výmenné kurzy, reálne úrokové sadzby; matematické modelovanie

BATINI, N. – YATES, A.: Hybrid inflation and price level targeting.
London, Bank of England 2001. 31 s. Working Paper; No. 135.
peňažná ekonomika, menová politika; inflácia, miera inflácie; cielenie inflácie; cenová stabilita; cenová hladina – cielenie; Taylorovo pravidlo; matematické modelovanie

NICKELL, P. – PERRUADIN, W. – VAROTTO, S.: Stability of ratings transitions.
London, Bank of England 2001. 38 s. Working Paper; No. 133.
finančné inštitúcie; rating; úverový rating; úverové riziko; finančné trhy; hospodársky cyklus; modely

ANDERSON, N. – SLEATH, J.: New estimates of the UK real and nominal yield curves.
London, Bank of England 2001. 44 s. Working Paper; No.126.
voľný pohyb kapitálu; výnosová krivka; vládne dlhopisy; forwardy; modely; kapitálový trh; repo trhy; Veľká Británia

CLARE, A. – COURTENAY, R.: Assessing the impact of macroeconomic news announcements on securities prices under different monetary policy regimes.
London, Bank of England 2001. 55 s. Working Paper; No. 125.
peňažná ekonomika; menová odluka; makroekonómia; Veľká Británia; výmenné kurzy; Bank of England; centrálne banky – nezávislosť, cenné papiere - oceňovanie

NEISS, K. S. – NELSON, E.: The real interest rate gap as an inflation indicator.
London, Bank of England 2001. 44 s. Working Paper; No. 130.
peňažná ekonomika; úroky; menová politika; výmenné kurzy; peňažné agregáty; úrokové sadzby; reálne úrokové sadzby; monetary conditions index – MCI; dynamická stochastická všeobecná rovnováha – DSGE; USA; Veľká Británia

BARWELL, R.: Age structure and the UK unemployment rate.
London, Bank of England 2000. 62 s. Working Paper; No. 124.
sociálna politika; nezamestnanosť – analýza; miera nezamestnanosti; Veľká Británia; obyvateľstvo – stárnutie; vekové skupiny; demografický vývoj

CLARE, A. – LEKKOS, I.: An analysis of the relationship between international bond markets.
London, Bank of England 2000. 39 s. Working Paper; No. 123.
voľný pohyb kapitálu; medzinárodné trhy; finančné trhy; trh dlhopisov; menová politika; dôchodkové príjmy; Nemecko; Veľká Británia; USA

NELSON, E.: Direct effects of base money on aggregate demand: Theory and evidence.
London, Bank of England 2000. 44 s. Working Paper; No. 122.
peňažná ekonomika; peňažná zásoba; model IS-LM; spotreba; USA; reálne úrokové sadzby; Veľká Británia; strnulé ceny; úrokové sadzby

Edícia: Handbooks in Central Banking
http://www.bankofengland.co.uk/Links/setframe.html

THORP, J. – TURNBULL, P.: Banking and monetary statistics.
London, Centre for Central Banking Studies, Bank of England 2000. 47 s. Handbooks in Central Banking; No. 21.
peňažná ekonomika; banková štatistika; menová štatistika; finančná štatistika; bankový dohľad

PLACE, J.: Basic bond analysis.
London, Centre for Central Banking Studies, Bank of England 2000. 56 s. Handbooks in Central Banking; No. 20.
voľný pohyb kapitálu; finančné trhy; dlhopisy; dlhopisy – ceny; výnosová krivka; riadenie dlhu; finančné deriváty – model oceňovania

NUGÉE, J.: Foreign exchange reserves management.
London, Centre for Central Banking Studies, Bank of England 2000. 70 s. Handbooks in Central Banking; No. 19.
peňažná ekonomika; devízové rezervy; riadenie devíz; benchmarking; aktíva – riadenie; riadenie likvidity

GRAY, S. – HOGGARTH, G. – PLACE, J.: Introduction to monetary operations. 2. revid. vyd.
London, Centre for Central Banking Studies, Bank of England 2000. 55 s. Handbooks in Central Banking; No. 10.
peňažná ekonomika; menová politika; výmenné kurzy – cielenie; menová politika – cielenie; menová politika – nástroje; rezervy; cielenie inflácie; operácie na voľnom trhu; centrálne banky

Spracovala: PhDr. Eva Mihalíková

MODERNÍ METODY HODNOCENÍ VÝKONNOSTI A OCEŇOVÁNÍ PODNIKU

MAŘÍKOVÁ, P. – MAŘÍK, M.: Moderní metody hodnocení výkonnosti a oceňování podniku. Praha, Ekopress 2001, 70 str.

Hlavným fenoménom dnešnej doby je globalizácia. S ňou je neoddeliteľne spojený masívny pohyb kapitálu, ktorý hľadá efektívne umiestnenie. Aj Česká republika je stredom záujmu investorov prichádzajúcich z najrôznejších teritórií. Investori z teritórií s najvyspelejším kapitálovým trhom však prinášajú určité požiadavky a kritériá, ktoré musia spĺňať objekty, o ktoré majú záujem. Ide o kritériá EVA (Economic Value Added) a MVA (Market Value Added), ktoré okrem tradičných pohľadov na výkonnosť jednotlivých podnikov prinášajú aj hľadisko oportunitných nákladov, nákladov tzv. ušlej príležitosti. Tieto nové hodnotové kritériá sú oveľa náročnejšie na výkonnosť podnikovej sféry než doposiaľ uplatňované a v praxi bohato využívané tradičné prístupy, opierajúce sa predovšetkým o účtovné informácie.

Predkladaná publikácia nielen zoznamuje čitateľov s týmito novými kritériami merania výkonnosti podnikov, ale predkladá tiež určité riešenia pri ich transformácii na podmienky Českej republiky.

Publikácia je rozčlenená do šiestich kapitol. Prvá kapitola uvádza čitateľov do problematiky ekonomického zisku a poukazuje na skutočnosť, že toto kritérium už v minulosti nielen ekonomická teória, ale i podniková prax poznala. Postupne od neho upustila a po určitej prestávke sa k nemu opäť vracia. Dôležité je tu predovšetkým poukázanie na problémy spojené s využívaním tradičných ukazovateľov založených na účtovných informáciách v podnikovej praxi.

Druhá kapitola názorne vysvetľuje základné možnosti výpočtu ekonomickej pridanej hodnoty.

V tretej kapitole je vymedzený pojem ekonomického zisku a zdôraznená skutočnosť, že toto kritérium sa vo svojej podstate opiera o prevádzkový hospodársky výsledok, t. j. akceptuje prevádzkovú kapacitu. V prípade, že podnik disponuje majetkom, ktorý nesúvisí s hlavnou podnikateľskou činnosťou, treba ho na účely výpočtu vyčleniť. Autori v tejto časti kapitoly pripravujú čitateľov na ďalšie použitie ukazovateľa EVA pre potreby stanovenia hodnoty podniku. Poukazujú aj na ďalšie názorové prúdy a s nimi spojené rôzne varianty prepočtov a z nich odvodených kritérií, ktoré sa využívajú z dôvodu registrácie ochrannej známky ukazovateľa EVA firmou Stern & Stewart (napr. ukazovateľ economic profit firmy Mc. Kinsey & Company Inc. a cash value added od firmy Boston Consulting Group).

Štvrtá kapitola sa zaoberá otázkou transformácie účtovných údajov pre potreby výpočtu ukazovateľa EVA. Autori poukazujú predovšetkým na tie položky, ktoré buď nie sú explicitne vyjadrené v účtovných výkazoch, alebo približujú účtovné výkazy ČR štandardu US GAAP. Čitateľom sa môže zdať trochu komplikovaná orientácia v používaných skratkách; pozorný čitateľ však nestratí „niť", pretože logika je zrejmá – podstatou sú prevádzkové kapacity – prevádzkové aktíva a im zodpovedajúci prevádzkový hospodársky výsledok. Návrh autorov na korekcie jednotlivých položiek je zatiaľ prvým publikovaným názorom na riešenie v ČR. Predkladané riešenie usiluje o komplexnosť pohľadu. Každý subjekt, ktorý by chcel využiť toto kritérium či už na hodnotenie výkonnosti alebo napr. v systéme hmotnej zainteresovanosti, musí zohľadniť určité korekcie, ktoré sú typické práve pre neho. V tomto zmysle bude prístup individuálny, prísne diferencovaný.

Piata kapitola upozorňuje na skutočnosť, že ukazovateľ EVA je vlastne absolútnym ukazovateľom merajúcim rozmer určitého javu, v tomto prípade ekonomického profitu. Pretože často potrebujeme v praxi zmerať aj kvalitu jednotlivých javov, je užitočné dať ukazovateľ do určitého vzťahu. Autori uvádzajú tri súčasné názorové hladiny na konštrukciu pomerových ukazovateľov.

Posledných dvadsať strán autori venujú otázkam využitia ukazovateľa EVA na účely stanovenia hodnoty podniku. Poukazujú na prednosti využitia tohto nového moderného prístupu v oceňovacej praxi a súčasne porovnávajú jeho vypovedaciu schopnosť s tradičnými metódami diskontu cash flow, predovšetkým s metódou opierajúcou sa o voľný peňažný tok do firmy. V tejto časti práce autori objasňujú pojem MVA (Market Value Added). V závere sú uvedené stručné, avšak ilustratívne príklady výpočtu hodnoty podniku na základe aplikácie týchto nových modelov v oceňovacej praxi.

Prednosťou publikácie je vysoká odborná úroveň, zrozumiteľnosť výkladu orientovaného na kľúčové faktory merania výkonnosti a oceňovania podniku. Je cenným obohatením odbornej literatúry venovanej týmto otázkam a určite nájde významné uplatnenie nielen v práci vrcholových manažérov, pracovníkov bánk, investičných spoločností, znalcov a odhadcov, ale aj ako študijný text pre vysokoškolských študentov ekonomických smerov.

Doc. Ing. Eva Kislingerová, CSc.
Vysoká škola ekonomická, Praha

Z rokovania Bankovej rady NBS

Dňa 19. 7. 2001 sa v Bratislave uskutočnilo 15. rokovanie Bankovej rady Národnej banky Slovenska (BR NBS) pod vedením jej guvernéra Mariána Juska.

- BR NBS schválila situačnú správu o menovom vývoji za jún 2001 a na základe aktuálneho, ako aj očakávaného ekonomického a menového vývoja rozhodla o nezmenení kľúčových úrokových sadzieb.
- BR NBS konštatovala, že vývoj základných makroekonomických parametrov je v súlade s predpokladmi konkretizovaného menového programu. V priebehu júna došlo po aprílovom a májovom náraste k ďalšiemu zvýšeniu medziročnej miery celkovej a jadrovej inflácie, čo súviselo podobne ako v predchádzajúcom mesiaci so sezónne volatilným vývojom cien ovocia a zeleniny. Mierny nárast zaznamenali aj regulované ceny. Utlmujúco na rast spotrebiteľských cien na druhej strane pôsobil vývoj cien pohonných hmôt, ktoré po štyroch mesiacoch rastu zaznamenali pokles. Vývoj jednotlivých cien položiek spotrebného koša v súčasnosti nesignalizuje vytváranie dopytových tlakov na rast inflácie, keď ceny obchodovateľných tovarov zaznamenávajú len nízky medziročný rast. Takisto došlo po premietnutí zvýšených nákladov cien energií zo začiatku roka k stabilizácii cenového rastu v sektore trhových služieb. Jadrová inflácia bez cien potravín a pohonných hmôt si tak dlhodobo zachováva relatívne stabilnú dynamiku.

Aj v máji pokračoval rast schodku bežného účtu platobnej bilancie, ktorý bol ovplyvnený predovšetkým vývojom zahraničného obchodu. Nižší rast vývozu je spojený s poklesom ekonomického rastu našich obchodných partnerov, ako aj s reštrukturalizáciou výroby niektorých významných exportných odvetví. Vyššia dynamika dovozov súvisí s rastom domáceho dopytu, najmä investičného a oživovaním domácej ekonomickej aktivity. Tento vývoj dokumentuje aj komoditná štruktúra importov, v ktorej dominujú skupiny stroje a prepravné zariadenia (39,4 %) a polotovary (20,7 %). V rámci skupiny strojov a prepravných zariadení však došlo aj k vyššiemu rastu dovozu cestných vozidiel. Vývoj zahraničného obchodu je zo strany NBS pozorne monitorovaný a vyhodnocovaný.

Vzhľadom na očakávaný pokles cien ovocia a zeleniny v júli, stabilný výmenný kurz voči referenčnej mene a pri predpoklade stabilizovaného vývoja cien pohonných hmôt, NBS očakáva mierny pokles medziročnej dynamiky jadrovej inflácie. Koncoročná miera jadrovej inflácie by sa mala pohybovať v rámci intervalu predpokladaného konkretizovaným menovým programom. V júli by mal byť vývoj spotrebiteľských cien ovplyvnený aj rastom regulovaných cien, čo súvisí s úpravami taríf niektorých telekomunikačných služieb. Na rozdiel od jadrovej inflácie by sa tak medziročná miera celkovej inflácie mohla zvýšiť aj v júli. V ďalšom období NBS predpokladá, že bude dochádzať len k minimálnym úpravám regulovaných cien a celková inflácia by mala kopírovať vývojovú trajektóriu jadrovej inflácie, pričom by sa mala pohybovať v rámci intervalov predpokladaných v konkretizovanom menovom programe.

- BR NBS schválila emisný plán pamätných mincí na rok 2003, ktorý predpokladá postupné vydanie štyroch pamätných mincí.

Prvé dve, pamätná zlatá minca nominálnej hodnoty 10 000 Sk a pamätná strieborná minca nominálnej hodnoty 1000 Sk, sú venované 10. výročiu vzniku Slovenskej republiky. Tretia, strieborná pamätná minca nominálnej hodnoty 200 Sk, pripomenie 100. výročie narodenia Imricha Karvaša, guvernéra Slovenskej národnej banky, významného odborníka v oblasti národného hospodárstva a finančníctva. Štvrtá, strieborná pamätná minca nominálnej hodnoty 200 Sk, bude vydaná pri príležitosti 150. výročia narodenia Jozefa Škultétyho, prozaika, jazykovedca, literárneho historika a kritika, významného stúpenca a obhajcu svojbytnosti slovenského národa.

Do emisného plánu na rok 2003 je zaradené aj vydanie súboru 7 pamätných mincí z drahých kovov obdĺžnikového tvaru s motívmi všetkých 7 nominálov slovenských bankoviek, ktorý pripomenie 10. výročie vzniku Národnej banky Slovenska a slovenskej meny.

Banková rada NBS tiež schválila zmenu termínu emisie pamätnej zlatej mince nominálnej hodnoty 5 000 Sk s tematikou "Svetové dedičstvo UNESCO – Vlkolínec, rezervácia ľudovej architektúry" z novembra 2002 na december 2001.

– JO –

Situačná správa o menovom vývoji v SR za jún 2001 – celkové zhrnutie

1. Spotrebiteľské ceny sa v júni zvýšili o 0,3 %. Ceny položiek tvoriacich jadrovú infláciu medzimesačne vzrástli o 0,3 %. Medziročná miera inflácie dosiahla 8,0 % a jadrová inflácia sa na nej podieľala 3,99 percentuálnymi bodmi. Dynamika jadrovej inflácie na medziročnej báze dosiahla 5,4 %.

2. Peňažná zásoba M2 podľa predbežných dekádnych údajov (vo fixnom devízovom kurze k 1. januáru 1993) medzimesačne vzrástla o 5,8 mld. Sk a dosiahla 596,8 mld. Sk. Jej medziročný rast predstavoval 13,1 %. Korunové vklady, ako súčasť menového agregátu M2, vzrástli v júni o 1,9 mld. Sk a medziročne sa zvýšili o 11,1 %.

3. Úvery podnikom a obyvateľstvu (vo fixnom devízovom kurze k 1. januáru 1993, upravené o emisie štátnych dlhopisov na reštrukturalizáciu vybraných bánk, účtovné presuny v rámci reštrukturalizácie úverov v roku 2000 a konverziu úverov na držbu dlhopisov) sa v júni medzimesačne zvýšili o 6,0 mld. Sk, čo v medziročnom porovnaní predstavovalo rast 4,4 %.

4. Priemerná úroková miera z úverov čerpaných v máji sa znížila o 0,12 bodu na 9,50 % a priemerná úroková miera zo stavu úverov zaznamenala pokles o 0,03 bodu na 10,38 %.

5. Celkové devízové rezervy NBS poklesli oproti máju o 64,1 mil. USD najmä vplyvom splátok dlhovej služby vlády. Ich stav ku koncu júna zodpovedal 2,7-násobku priemerného mesačného dovozu tovarov a služieb SR za prvých päť mesiacov roku 2001.

6. Bežné hospodárenie štátneho rozpočtu ku koncu júna skončilo deficitom vo výške 13,5 mld. Sk.

7. Bežný účet platobnej bilancie za január až apríl skončil schodkom 17,7 mld. Sk, predovšetkým v dôsledku pasívneho salda obchodnej bilancie vo výške 25,8 mld. Sk. Kapitálový a finančný účet platobnej bilancie za rovnaké obdobie skončil podľa predbežných údajov prebytkom 18,7 mld. Sk.

8. Celková sterilizačná pozícia NBS voči bankovému sektoru dosiahla v júni 55,3 mld. Sk a v porovnaní s májom sa znížila o 12,0 mld. Sk.

9. Dňa 29. júna rozhodla Banková rada NBS o ponechaní kľúčových úrokových sadzieb na úrovni 6,00 % pre jednodňové sterilizačné obchody, 9,00 % pre jednodňové refinančné obchody a limitnej úrokovej sadzby pre dvojtýždňové REPO tendre NBS vo výške 7,75 %.

– TO NBS –

Rokovania v Moskve

Guvernér Národnej banky Slovenska Marián Jusko v dňoch 1. až 4. júla 2001 navštívil v Moskve Centrálnu banku Ruskej federácie (CBRF), Medzinárodnú banku pre hospodársku spoluprácu (MBHS) a Medzinárodnú investičnú banku (MIB). Počas štvordňového pracovného pobytu sa Marián Jusko stretol so svojím ruským partnerom, predsedom CBRF Viktorom Geraščenkom.

–IP–
Foto: archív NBS

Vzdelávanie v centre pozornosti predstavenstva Ľudovej banky, a. s.

Dňa 28. júna 2001 sa v priestoroch hotela Tatra uskutočnilo stretnutie členov predstavenstva Ľudovej banky, a. s., Bratislava s dvanástimi pracovníkmi banky, ktorí úspešne absolvovali náročné dištančné formy štúdia v Inštitúte bankového vzdelávania Národnej banky Slovenska.

Členovia predstavenstva Dkfm. Wolfgang Siller a Mag. Alexander Bayr zdôraznili význam zvyšovania kvalifikácie pracovníkov Ľudovej banky, a. s., pre ďalší rozvoj banky, ale aj osobný a odborný rast jej zamestnancov. Absolventom poďakovali za študijné úsilie a reprezentáciu banky a súčasne ocenili

vecnými darmi ich študijné výsledky. Stretnutie sa uskutočnilo za účasti riaditeľa Inštitútu bankového vzdelávania NBS Ing. Dušana Garaya, CSc., vedúcej útvaru personálneho rozvoja Ľudovej banky, a. s., JUDr. Aleny Huťanovej a ďalších pracovníkov banky.

Úspešná dlhodobá spolupráca s Inštitútom bankového vzdelávania NBS v rámci systému ďalšej odbornej prípravy pracovníkov je súčasťou stratégie Ľudovej banky, a. s., v oblasti rozvoja ľudských zdrojov.

–AH–

Ján Valach
***Slizké 23. 1. 1912**
† Bratislava 1. 7. 2001

PRERÁSTOL HORIZONT SLOVENSKÉHO BANKOVNÍCTVA

Zo slovenského bankového života odchádzajú osobnosti, ktoré v ňom prežili jedno z najdramatickejších období jeho vývoja. Lúčenie s nimi býva smutné a ťažké najmä vtedy, keď odchádzajú tí, ktorých práca v bankovníctve bola zmyslom ich životného úsilia, jeho naplnením v tom najušľachtilejšom význame slova.

Dňa 1. júla 2001 nás opustil Janko Valach. Zavŕšilo a uzavrelo sa jeho pôsobenie, aby sa mohlo ako súbor stať súčasťou významnej kapitoly novodobého peňažníctva na Slovensku. V jednej osobe sa v ňom sústredila a rozvinula pôsobnosť bankovníka, historika, publicistu i vychovávateľa v komplikovaných situáciách obdobia pred i po druhej svetovej vojne.

Vo výraznom profile tohto vzácneho človeka, vynikajúceho bankového odborníka, zanieteného tvorivého formovateľa precíznej a zodpovednej bankovej činnosti, sa vždy zračila nezvyklá ľudskosť, zvýraznená vysokou mierou skromnosti, obetavosti a všestrannej pomoci. Jeho vzácne osobné vlastnosti, teoretický pohľad na podstatu celej bankovej činnosti neumožňujú v niekoľkých vetách obsiahnuť jeho bohatú, všestrannú a zanietenú účasť na formovaní jej funkcií v národnom hospodárstve.

V našej pamäti, ale najmä v histórii nášho peňažníctva bude navždy zapísaný v plnosti jeho životného prejavu počas svojho pôsobenia od začiatku v Slovenskej banke až do konca v Štátnej banke československej. Pôsobenie v týchto dvoch bankách chápal ako možnosť vykonávať ekonomicky a spoločensky náročnú, zodpovednú a najmä tvorivú prácu na prospech užitočných cieľov našej národnej a sociálnej tradície. Prežil v nich neľahké obdobia najrozličnejších premien, najskôr ako radový pracovník, neskôr ako vedúci predstaviteľ niekoľkých pobočiek – naposledy v Banskej Bystrici a v Bratislave, napokon ako riaditeľ dôležitého úseku, ktorý v najvyššom riadiacom útvare ŠBČS mal v náplni mnohorakú činnosť organicky previazanú so všetkými článkami národného hospodárstva. Táto činnosť vyvierala z rozvetvených platobných a zúčtovacích vzťahov. Významnú úlohu zohral pri automatizácii týchto procesov, v štýle riadiacej a výkonnej práce.

My, ktorí sme Janka Valacha poznali ako jeho najbližší spolupracovníci a priatelia, vieme, že to, čo je tu naznačené v zúženej podobe, nevystihuje rozsah a význam všetkých stôp, ktoré zanechal po sebe na poli slovenského peňažníctva. Predovšetkým sa žiada zdôrazniť, že všetko, čo robil, robil tak, aby to bolo v súlade a v intenciách jeho životného kréda. Sám ho formuloval takto:

"Obhajoba slovenských národných záujmov v bankovej oblasti je zlatou niťou môjho života".

Patril medzi tých, ktorí boli spolutvorcami bankového časopisu. Janko Valach v kruhu odhodlaných priateľov v slovenskej redakčnej rade bankového časopisu a za podpory vedenia ŠBČS v Bratislave, najmä Ing. Štefana Joríka, sa stal symbolom využitého času, často v nočných hodinách, na rozvoj želateľnej angažovanosti pre slovenské peňažníctvo. Do tejto tvorivej práce sa mu podarilo zapojiť značnú časť pracovníkov aj z pobočiek.

Pomáhal pri kultivácii bankového jazyka, zakladaní historického archívu a zachraňovaní bankovej faktografie. Na jej základe spolu s doc. Ing. Štefanom Horváthom spracovali a knižne vydali prvé dejiny slovenského peňažníctva. Ich trilógia predstavuje dôležitú faktografickú základňu, z ktorej budú môcť vychádzať budúci bankoví historici.

Svojou záslužnou prácou sa Ján Valach zaradil medzi tých pracovníkov, ktorí prerástli horizont slovenského bankovníctva.

Rudolf Návrat

Ukazovateľ	Merná jednotka	1998	1999	2000	2001			Unit	Indicator
					3.	4.	5.		
REÁLNA EKONOMIKA									**REAL ECONOMY**
Hrubý domáci produkt [1] [2]	mld. Sk	641,1*	653,3*	667,7*	160.9*			Sk billion	Gross domestic product [1] [2]
Medziročná zmena HDP [3]	%	4,1*	1,9*	2,2*	3,0*			%	Year-on-year change of GDP [3]
Miera nezamestnanosti [4]	%	15,6	19,2	17,9	19,2	18,3	17,5	%	Unemployment rate [4]
Spotrebiteľské ceny [3]	%	5,6	14,2	8,4	7,1	7,6	7,7	%	Consumer prices [3]
OBCHODNÁ BILANCIA [2]									**TRADE BALANCE** [2]
Vývoz (fob)	mil. Sk	377 807	423 648	548 372	148 256	199 312	254 063	Sk milion	Export (fob)
Dovoz (fob)	mil. Sk	460 736	468 892	590 728	167 477	225 141	287 798	Sk milion	Import (fob)
Saldo	mil. Sk	-82 929	-45 244	-42 356	-19 221	-25 829	-33 735	Sk milion	Balance
PLATOBNÁ BILANCIA [2]									**BALANCE OF PAYMENTS** [2]
Bežný účet	mil. Sk	-74 844,0	-47 544,0	-32 941,1	-14 902,4	-17 720,0		Sk milion	Current account
Kapitálový a finančný účet	mil. Sk	67 538,3	77 617,9	63 415,1	15 845,8	18 751,7		Sk milion	Capital and financial account
Celková bilancia	mil. Sk	-19 543,2	30 137,3	34 168,8	-5 543,0	2 374,5		Sk milion	Overall balance
DEVÍZOVÉ REZERVY [4]									**FOREIGN EXCHANGE RESERVES** [4]
Celkové devízové rezervy	mil. USD	5 957,8	4 372,0	5 581,7	5 277,2	5 662,9	5 161,6	USD milion	Total foreign exchange reserves
Devízové rezervy NBS	mil. USD	2 923,3	3 425,2	4 076,8	3 863,0	4 089,4	3 780,0	USD milion	Official reserves of NBS
ZAHRANIČNÁ ZADLŽENOSŤ [4] [8]									**FOREIGN DEBT** [4] [8]
Celková hrubá zahraničná zadlženosť	mld. USD	11,9	10,5	10,8	11,5	11,0		USD billion	Total gross foreign debt
Zahraničná zadlženosť na obyvateľa SR	USD	2 209	1 944	2 021	2 149	2 066		USD	Gross foreign debt per capita
MENOVÉ UKAZOVATELE									**MONETARY INDICATORS**
Devízový kurz [5] [7]	Sk/USD	35,242	41,417	46,200	47.894	48,711	49,324	Sk/USD	Exchange rate [5] [7]
Peňažná zásoba [M2] [4] [9]	mld. Sk	459,1	508,9	580,4	584,4	591,2	591	Sk billion	Money supply [M2] [4] [9]
Medziročná zmena M2 [3] [9]	%	2,5	10,9	14,2	12,0	12,5	12,3	%	Year-on-year change of M2 [3] [9]
Úvery podnikom a obyvateľstvu [4] [9]	mld. Sk	382,5	397,6	396,1	304,6	309,5	307,2	Sk billion	Credit to enterprises and households [4] [9]
ŠTÁTNY ROZPOČET [2] [4]									**STATE BUDGET** [2] [4]
Príjmy	mld. Sk	177,8	216,7	213,4	50,0	67,2	84,8	Sk billion	Revenue
Výdavky	mld. Sk	197,0	231,4	241,1	55,6	82,1	99,4	Sk billion	Expenditure
Saldo	mld. Sk	-19,2	-14,7	-27,7	-5,6	-14,9	-14,6	Sk billion	Balance
PRIMÁRNY TRH									**PRIMARY MARKET**
Priemerná úroková miera									Average interest rate
– jednoročné vklady	%	11,17	12,34	9,76	6,84	6,73	6,68	%	– 12 -month deposits
– krátkodobé úvery	%	20,61	19,61	13,61	11,83	11,65	11,67	%	– short-term loans
– krátkodobé čerpané úvery	%	19,72	17,45	11,95	9,82	9,62	9,27	%	– short-term new loans
PEŇAŽNÝ TRH									**MONEY MARKET**
Úrokové sadzby stanovované Bankovou radou NBS									Interest rates set by the Bank Board of NBS
platnosť od					23.2.2001	23.3.2001	26.4.2001		effective from
1-dňové operácie – sterilizačné	%				6,25	6,00	6,00	%	overnight operations – sterilisation
– refinančné	%				9,25	9,00	9,00	%	– refinancing
2-týždňová limitná sadzba NBS pre štandartný REPO tender					8,00	7,75	7,75	%	2-week limited REPO rate of the standart tender of the NBS
Priemerná úroková miera z medzibank. vkladov (BRIBOR)**									Average interbank deposit interest rate (BRIBOR)**
– overnight	%	14,41	11,47	7,96	8,04	7,39	7,16	%	– overnight
– 7-dňová	%	15,88	13,24	8,47	7,89	7,74	7,68	%	– 7-day
– 14-dňová	%	16,54	13,56	8,53	7,88	7,75	7,72	%	– 14-day
– 1-mesačná	%	18,39	14,51	8,58	7,83	7,74	7,72	%	– 1-month
– 2-mesačná [6]	%	19,82	15,16	8,58	7,75	7,72	7,72	%	– 2-month [6]
– 3-mesačná	%	20,82	15,66	8,58	7,71	7,69	7,72	%	– 3-month
– 6-mesačná	%	22,14	16,23	8,58	7,66	7,66	7,71	%	– 6-month
– 9-mesačná	%			7,95	7,61	7,61	7,79	%	– 9-month
– 12-mesačná	%			7,97	7,61	7,60	7,68	%	– 12-month

[1] stále ceny, priemer roka 1995
[2] kumulatívne od začiatku roka
[3] zmena oproti rovnakému obdobiu predchádzajúceho roka
[4] stav ku koncu obdobia
[5] kurz devíza stred. priemer za obdobie
[6] rok 1995 priemer za obdobie júl-december
[7] od 1. 10. 1998 zrušenie fixného kurzového režimu a zavedenie floatingu
[8] od 1. 1. 1999 zmena metodiky
[9] vo fixnom východiskovom kurze k 1. 1. 1993
* predbežné údaje
** od 29. 5. do 15. 10. 1997 „Monitoring úrokových sadzieb na trhu medzibankových depozít v SR"

[1] Constant prices, average for 1995
[2] Cumulative figures since the beginning of the year
[3] Change compared with the same period of previous year
[4] As the end of period
[5] Midpoint rate, average of period
[6] Year 1995 average of period July-December
[7] The fixed foreign exchange regime repleaced by floating, since 1. 10. 1998
[8] Change of the methodology since 1. 1. 1999
[9] At fixed initial exchange rate as of 1. 1. 1993
* Preliminary data
** From 29. 5. to 15. 10. 1997 'Monitoring of interest rates on Slovakia's interbank deposit market'

OFFICE FOR THE FINANCIAL MARKET

Doc. Ing. Jozef Makúch, PhD.

A stable and viable financial sector belongs to essential features not only supplementing the picture of a successful market economy, but also represents a guarantee of its further development. Forming an independent financial supervision contributed in the early stages of existence of most new markets to overcoming of negative phenomena associated with their functioning. It must however be pointed out that laws stipulating the origination of supervision organs in transition economies have been adopted somewhat in advance compared with Slovakia. It has been confirmed in countries with developed financial markets that the existence of an independent supervision authority is deemed an inevitable condition for the elimination of systemic risks, which can be a phenomenon accompanying their functioning. In association with harmonization and approximation of the legal system of the Slovak Republic to European Union law, the need has arisen to improve the effectiveness of the regulatory framework of our financial market.

The first legislative reflection of this requirement was the establishment of the Office for the Financial Market, which pursuant to Act 329/2000 Z.z. began performing supervision over the capital market and the commercial insurance sector in the Slovak Republic on 1 November 2000. Its powers among others include decision-making about rights, interests protected by law, and duties of legal entities in the area of jurisdiction of the Office; in a specified form and extent, it cooperates with local and international organizations and it keeps and publishes lists of entities of the financial market that fall under its jurisdiction. In cooperation with the Ministry of Finance of the Slovak Republic, cooperates on preparations of the concept for the development of the capital market and the insurance industry, as well as generally binding legal regulations for these segments of the financial market.

Despite difficult conditions, the Office managed to ensure performing all activities in accordance with requirements of the law. In 2001, two issues were published of the Vestnik (Bulletin) of the Office for the Financial Market that contained among others the lists of all entities that the Office oversees. At the end of June, the Office submitted to the Cabinet of the Slovak Republic its annual report for the year 2000 and an analysis of the current situation of the capital market and the insurance industry of the Slovak Republic.

In legislative activity, the Office cooperated with the Ministry of Finance of the Slovak Republic to draft the law on securities and investment services as well as compulsory contractual insurance of responsibility for damage caused by use of motor vehicles. Employees of the Office participated in preparations of a regulation that establish particulars of contents of a listing prospectus of a security; a regulation about the contents and methods of performing a professional test and testing professional competence of a securities broker; a regulation on the contents and methods of performing a professional test and testing professional competence in the area of collective investments. Work is now also underway on the law on the insurance industry, as well as an amendment to the regulation on the method of determining the value of securities in the portfolio of a mutual fund.

A separate contribution for the perception of transparency of the financial market and bolstering confidence of investors could be achieved in case of a wider acceptance of the Corporate Governance Codex, which is based on principles of the OECD. Support of principles of corporate governance according to the OECD is, along with establishing an effective legal and regulatory framework for the public and private sector and its enforcement within supervision over banking, the insurance industry, and the capital market, the decisive task for the Office for the Financial Market within the National Action Plan for the enhancement of accounting capacity, financial reporting, and auditing. The basic objective at present is to complete the transformation of the Office to an institution that would correspond with requirements of the European Commission in view of financial and operational independence of the Office for the Financial Market within preparations of the Slovak Republic for membership in the European Union.

The key to this priority should be the new draft bill on the Office for the Financial Market, the aim of which is to ensure financial independence and to deepen operational independence of the Office. Another important aspect is unification of the level of regulation in individual segments of the financial market, whereby the reference level is the level of regulation achieved in the amendment to the Act on Banks, which is currently undergoing the approval process in the Parliament of the Slovak Republic. This will create conditions for integrated supervision, which will enable regulation of financial conglomerates, the activities of which span over several segments of the financial market. Apart from other changes, an organization would be formed representing the most modern structure of integrated regulators, the independence of which would not be cast into doubt by hundred percent reliance on resources from the state budget for its financing. In the future, the Office should get a majority of its funding in the form of fees paid directly by market participants.

A priority in the area of international cooperation is active membership in the International Organization of Securities Commissions (IOSCO), International Association of Insurance Supervisors (IAIS), which recently became reality, as well as establishing contracts with the organization of regulators of securities trading in member countries of the European Union, the EU Securities Commissions Committee. Cooperation with this recently established institution provides for the participation of the Office for the Financial Market in the Advisory Group consisting of representatives of regulatory authorities of countries that are preparing for membership in the European Union.

I believe that also by representation of the Slovak Republic in these organizations, the Office for the Financial Market will become a recognized and respected institution in the area of supervision over the financial market.

MONEY SUPPLY IN SLOVAKIA IN THE BACKGROUND OF MONETARY DEVELOPMENTS IN 1997 – 2000

Ing. Zora Komínková, PhD.
Institute of Monetary and Financial Studies, National Bank of Slovakia

(Continued from issue 7/2001)

Sector characteristics

Table 6 contains summary data on sector structure in main deposit categories. The changes in deposit breakdown by sectors in the 1997 – 2000 were marked by a rising share of households in total koruna demand and time deposits. An even sharper increase was recorded in the share of the corporate sector in foreign currency deposits. The sector structure in total deposits also suggests a growing role of households, accounting for 66.7% at the end of 2000. As year-on-year comparisons tell us, this was not an across-the-board trend, with the sector features of individual deposit groups varying considerably.

Table 6. Deposits breakdown by sectors (year-end in % of items)

	Total deposits		Demand deposits		Time deposits		Foreign currency deposits	
	households	corporates	households	corporates	households	corporates	households	corporate
1996	61.7	38.2	35.4	64.6	73.8	26.2	85.9	14.1
1997	66.4	33.6	39.4	60.6	76.0	24.0	84.3	15.7
1998	71.6	28.4	42.7	57.3	82.3	17.7	72.4	27.6
1999	70.5	29.5	42.0	58.0	80.4	19.6	68.1	31.9
2000	66.7	33.3	44.9	55.1	76.7	23.3	60.1	39.9

The growth in total demand deposits, as illustrated in Figure 13, was influenced almost identically by household and corporate (including insurance companies) deposits. An absolute decline in demand deposits, lasting from the 3rd quarter of 1997 until the 1st quarter of 2000, was largely due to interest rate movements and the migration of household funds from demand deposits to high-yielding short-time deposits. In the corporate sector, though, the setback was caused by a real narrowing of operating opportunities. Against the earlier slump, household demand deposits, followed a little later by corporate deposits, recorded high growth in 2000.

Household and corporate time deposits in domestic currency have taken different roads (see Figure 14). Household deposits had grown rapidly until 1998, when they started to slow down. Lower increases in 1998 were apparently related to devaluation concerns and higher foreign currency deposits (compare Figure 15). In contrast to that, corporate time deposits actually suffered a fall in absolute terms in 1998 and waited until 2nd quarter of 1999 to resume real growth. Once again, the developments in time deposits by the corporate sector obviously mirror the financial situation in businesses and restricted access to loan financing.

Like koruna time deposits, foreign currency deposits were also clearly dominated by the impact of household deposits on overall growth (see Figure 15). Corporate foreign currency deposits had a very bumpy ride, with abrupt increases in the 2-4th quarter of 1998, and, their dynamics outpaced

Figure 13. Growth in demand deposits by sectors (quarterly, annual changes in %)

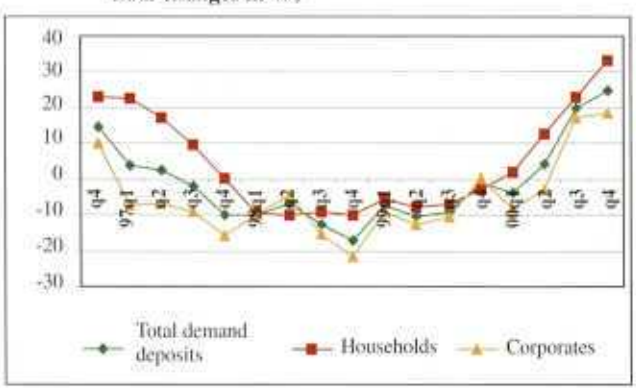

Figure 14. Growth in time deposits by sectors (quarterly, annual changes in %)

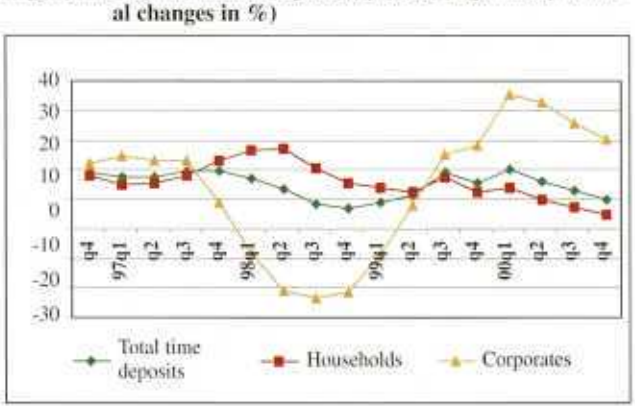

Figure 15. Growth in foreign currency deposits by sector (quarterly, annual changes in %)

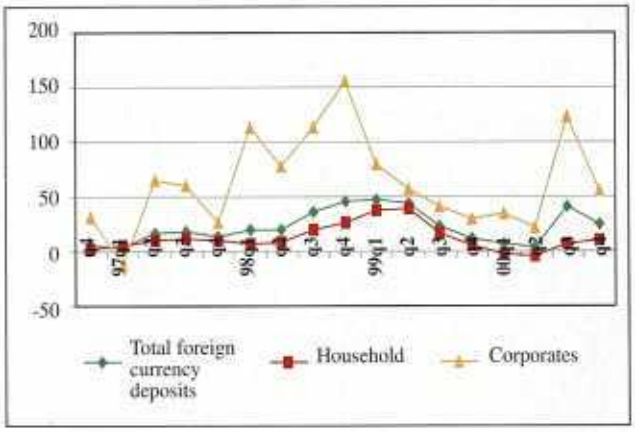

Figure 16. Effect of sector structure on M2 growth (quarterly, annual changes in %)

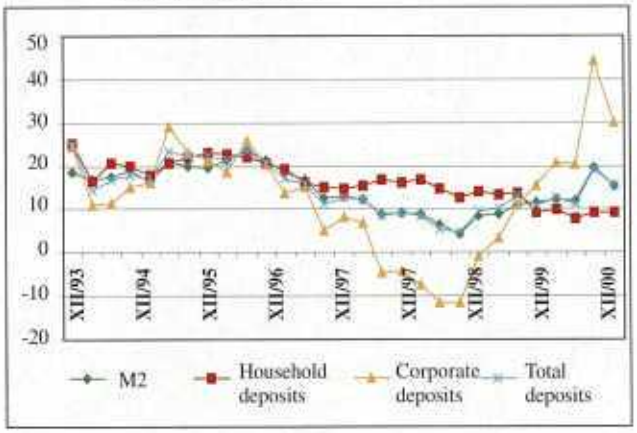

household foreign currency deposits practically throughout the period (except for 1st quarter of 1997).[1] Given the previously low share of corporate in total foreign currency deposits, the swings in their rate of growth had next to no impact on the trend in total foreign currency deposits. It was only thanks to an increase in the share of corporate foreign currency deposits in 1998, and its further strengthening in 1999, that the jump in corporate foreign currency deposits in the 3rd quarter of 2000 (caused by accumulated non-monetary funds with the bulk consisting of new capital brought in by foreign investors in the privatisation of strategic enterprises) did show some effect on growth in total foreign currency deposits in the 2nd half of 2000.

By adding up the weights of household and corporate sectors in the formation of main deposit categories (demand, time. foreign currency), we get an overall picture of how the sector structure of deposits has influenced the growth in total deposits (see Figure 16). As the graph clearly indicates, the total deposit pace of growth had only a few short spells (in particular in 1994 – 1995, 1999) when it strayed significantly from that of the M2 money supply due to stronger swings in growth of currency in circulation. If we accept the standard assumption that households and corporates account for 2/3 and 1/3 of currency in circulation, respectively, then the sector roles in total deposit growth would equally determine the growth in the M2 aggregate.

Since household deposits make up a decisive share of total deposits, household deposits determine the growth in M2 and its basic development trends. Corporate deposits, for that matter, can have a major effect on money supply in the short run, or even change the trend in M2. This fact is clear to see all the way back to 1993. The influence of financial behaviour in the corporate sector on M2 growth was fairly strong in particular during the four-year period since 1997. It was the deep slump in corporate deposits in 1998 that obviously caused a major slowdown in M2, and their rebound in 1999 which speeded up M2. A distinct short-term effect of corporate deposits (the origin of which has been described in the section on foreign currency deposits, here mention at least the sold of the Slovak telecommunications to a foreign investor) on M2 was observed in the 3rd quarter of 2000.

An account of changes by sector in the maturity structure of time deposits in favour of short-term deposits, prompted by high interest rates on deposits with the shortest maturities, is given in Table 7. The obvious dominance of households in all term deposit categories has grown even stronger during the period.

Table 7. Time deposits by sectors

	Short-term		Medium-term		Long-term	
	Households	Corporates	Households	Corporates	Households	Corporates
1996	64.6	35.4	80.3	19.7	94.9	5.1
1997	68.3	31.7	82.3	17.7	97.0	3.0
1998	76.0	24.0	86.0	14.0	99.1	0.9
1999	73.0	27.0	83.2	16.8	98.8	1.2
2000	71.3	28.7	92.5	7.5	99.8	0.2

The greatest changes in the sectoral breakdown of time deposits have occurred in the short-term deposits category, in particular deposits with maturities under 1 year, which displayed a sharp increase in the share of

[1]Apart from general effects of devaluation expectations and a real depreciation of the Slovak currency after the shift from a fixed to floated exchange rate regime as of 1 October 1998, there was also the impact of an amendment to the Foreign Exchange Act (approved in February 1998) that cancelled the surrender requirements relating to resident legal entities, and therefore, working in favor of corporate foreign currency deposit increases.
In addition, the approved removal of the limit on foreign exchange purchases in cash by residents, had probably similar impact on foreign currency deposit increases, in general.

Table 8. Short-term household deposits

	7-day		1-month		3-month		6-month		9-month		1-year	
	Sk bn	% in STD	Sk bn	% in STD	Sk bn	% in STD.	Sk bn	% in STD	Sk bn	% in STD	Sk bn	% in STD
1996	0.1	11.4	0.8	4.6	2.7	27.4	4.4	55.7	0.1	10.0	57.8	87.7
1997	3.1	37.3	21.9	46.5	5.4	52.4	4.8	72.7	0.2	46.8	58.2	90.6
1998	8.7	56.7	42.4	69.7	21.9	77.1	6.0	67.8	0.7	36.0	49.0	91.0
1999	16.6	61.8	45.4	68.8	35.5	68.6	14.8	73.2	1.8	73.9	45.7	88.3
2000	13.2	50.1	47.2	60.3	44.2	73.9	17.8	86.3	3.2	90.3	46.5	88.2

households. As Table 8 shows, households had placed only minimal funds on this type of deposits in 1996, while their share in total individual maturities indicates that the corporate sector has already used these deposits actively in the period, 3-month and 6-month deposits were an exception with larger shares of households, although their volumes were fairly low.

1-year deposits have receded steadily in the period reviewed due to largely unattractive interests as compared with shorter maturities, plunging from 65% in total short-time deposits in 1996 to just about 24% at the end of 2000. As far as contributions by sectors are concerned, 1-year deposits – like longer maturities – have been clearly dominated by households (a steady 90%).

The change in sector weights in short maturities betrays a new type of financial behaviour in households, inspired by high interest yields on very short-time deposits in 1997 – 1998 which kept up throughout 1999, when interest rates began to fall, and 2000, when interests offered on this type of deposits began to near those on longer maturities. Eventually, in the second half of 2000, interest rates on most maturities of very short-time deposits came below the 1-year interest rate. Nevertheless, the volume of household deposits with the shortest maturities remained high.

The situation can be seen in Figure 17, which uses monthly figures to illustrate year-on-year increases in time deposits with the shortest maturities broken down into households and corporates. The sample encompasses

Figure 17. Growth in time deposits with shortest maturities by sector (quarterly, annual changes in %)

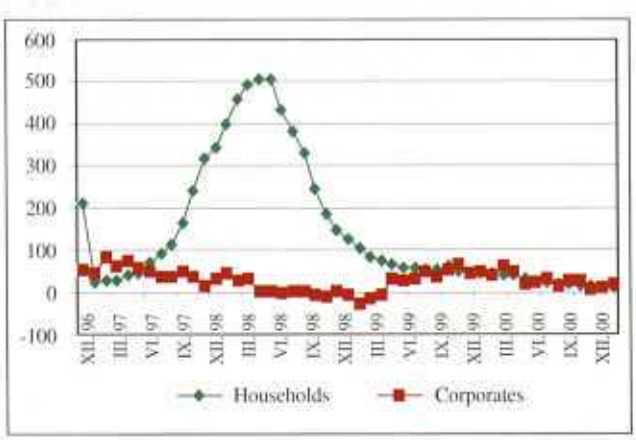

maturities of up to 7 days, 1 month, 3 months, 6 months and 9 months, i.e. short-time deposits net of 1-year deposits (STD-1Y). Aside from some staggering growth in this deposit category in the household sector since mid-1998, the curves also perfectly illustrate mounting devaluation concerns which later prompted households to move to foreign currency deposits and led to a slowdown in the growth of these koruna-denominated deposits and to their absolute reduction in the corporate sector. Other interesting sector characteristics can be spotted in 1999 – 2000: while the slowdown in this type of deposits was quite fluent in households, their development in the corporate sector was far more irregular.

Average interest rates and monthly volumes (in Sk billion) of deposits with maturities up to 1 month, 3 and 6 months illustrate how both sectors' interest in short-time deposits changed over time (Figures 18, 19 and 20). During the entire period reviewed, these maturities always made up over 80% (85% on average) of short-time deposits exclusive of 1-year deposits, i.e. those carrying the highest interests. The graphic gives away a much more stable development in the volume of corporate deposits and a constantly high, only slightly decreasing, volume of household deposits, even after a significant recession of interest rates (average interest rate shown as a proxy).

Medium- and long-term deposits consist almost exclusively of household deposits due to different incentives households and corporates have for holding spare cash over longer periods of time and available alternatives for financing long-term or development needs. While businesses generally use debt financing (and/or non-bank financing in the equity market)[2] for that purpose, households in our country still largely depend on their own savings.

Medium-term deposits (with maturities from 18 months to 5 years), which have a general saving nature, have suffered a great deal from an interest rate policy slanted heavily to short-time deposits, hitting an all-time low in their share in total time deposits at the end of 2000 (less than 12%). A recovery of medium-term de-

[2]Which, currently, is not the Slovak case.

Figure 18. 1-month household and corporate deposits (in Sk billion)

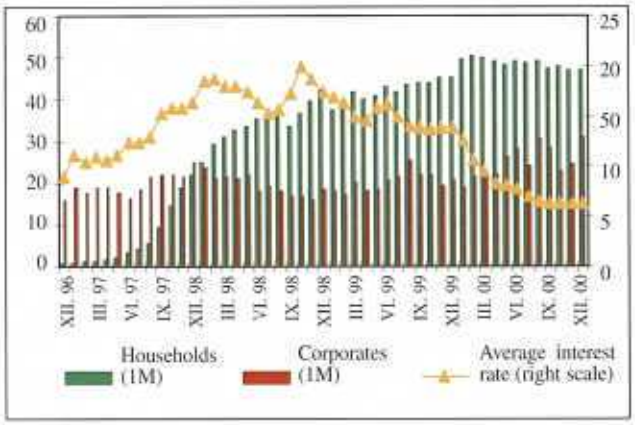

Figure 19. 3-month household and corporate deposits (in Sk billion)

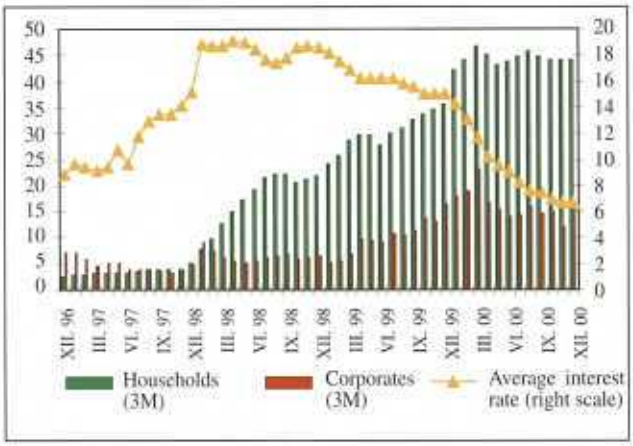

Figure 20. 6-month household and corporate deposits (in Sk billion)

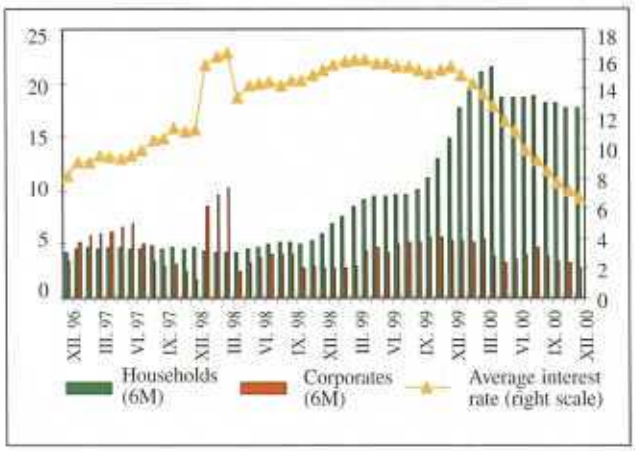

posits by corporates will depend on their improved financial condition and access to loans, especially long-term ones. Given the dominant share of households in medium-term deposits, we may expect further development, or strengthening of this deposit category, to depend not only on more favourable real interests as determined by price developments, but also on income (wage) growth and the level of confidence the public will have in steady economic improvement in the future. An important factor bound to have an ever stronger impact on the maturity pattern of households' financial decisions, thus determining growth in individual deposit categories used to hold their surplus money, is an expanding offer of consumer loans, or household loans in general.

Long-term deposit formation is an almost 100% household affair. However, long-term household deposits consist almost exclusively (around 95%) of home savings. Rather than by lucrative interest rates, growth in this type of deposits is driven by two main non-market advantages – a state bonus and access to soft-priced interim loans – which have made home savings especially attractive in 1997 – 2000. One reason was the virtual absence of alternative ways of home financing. Apart from that, compared with relative expensive standard loans, the 6% interest charged on home loans was fairly low, and getting a regular loan was next to impossible.

In this light we may expect the rollout of mortgage financing to lead to another relative and probable also absolute decline in households' interest in home savings, which might end up slowing down (or turning around) the trend in long-term household deposits. As Figure 21

Figure 21. Development of home savings deposits

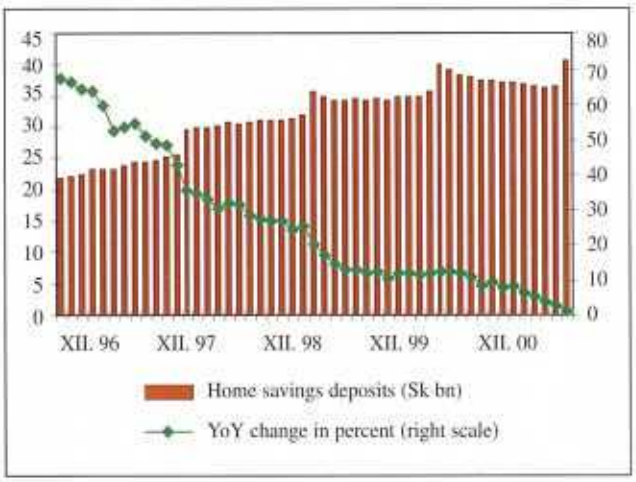

demonstrates, first signs that this is already happening can be made out in the statistics for 1999 and in particular 2000, when flagging growth in home savings read almost zero at the end of the year. Home savings are no doubt going to lose some of their momentum due to an expanding range of mortgage financing options, as well as due to a thinner spread between a home loan interests and interests charged on regular loans. The same effect could be exercised by yet another cut in the state bonus appearing as an idea in initial information on the preparation of Slovakia's state budget for 2002. On the other hand, a revision to the Home Savings Act which opens home savings to legal persons might, in turn, encourage

corporate deposits and support growth of the entire long-term deposits category.

Summary and a final remarks

The issue of how money supply and its individual components develop in an economy plays a central role in a monetarist model of monetary policy, which uses the money supply aggregate (with a certain definition of money – M) in a quantitative formula based on formal correlations as an intermediate target of the central bank on its way to its ultimate goal, i.e. a certain level of inflation. In the current monetary setting, this model has generally proved to be rather inadequate. It is not just the limitations presented by its strict assumptions of constant (or stable or predictable trends in) transmission factors (money multipliers and money circulation velocity), a breach of which need not necessarily indicate disruptions in money circulation, but can also be attributed to the blurring line between „money" and „non-money" at a time of growing liberalisation and deregulation of financial markets. It is also the choice of monetary anchor because, strictly theoretically, the effectiveness of monetary policy based on money supply regulation depends on the non-existence of an external monetary anchor, i.e. a freely floating national currency.

The problems a fixed exchange rate (though gradually allowed to drift within a ± 7% range) has posed to the system, as well as many other difficulties (besides the already mentioned imperfections in transmission mechanisms, ongoing liberalisation and deregulation of financial markets, there are statistical problems such as short time series, the absence of identification of time delays) have clearly added to the unsatisfactory results in M2 targeting in NBS' monetary policy practice since 1993. That is why the NBS eventually stopped declaring M2 growth as an intermediate target of its monetary policy. In an environment shaped by several adverse external and internal economic contexts and factors affecting monetary performance in 1997 – 1998, the NBS took an almost explicit decision to base its monetary policy on an external monetary anchor and – at an increasing cost – sought to keep a fixed exchange rate, which it eventually abandoned to float the national currency on 1 October 1998.

Like central banks in several other countries forced to drop their fixed exchange rate systems, the NBS currently pursues a monetary strategy based on inflation targeting. However, taking into account a number of obstacles and imperfections of the domestic monetary environment, NBS' monetary strategy is a quite pragmatic one without any explicit commitment to a defined inflation target, which is why it is described as implicit inflation targeting, combined with managed floating with interventions seeking to prevent undue volatility, rather than preserve a certain trend of SKK's exchange rate against EUR as the benchmark currency.

Regardless of the latest changes in monetary policy strategies, money supply and its individual aggregates and sub-aggregates remain an important source of information on financial processes taking place in the economy. By analysing its maturity and sector structure, we get a number of clues about the financial behaviour of economic entities and their responses to external monetary and non-monetary incentives which bring about changes in the structure of aggregate money supply and in turn determine the stability of the financial sector and conditions under which it operates.

The analyses, the results of which have been interpreted in this paper, were prompted by an extremely sharp growth of interest rates on very short-time deposits caused by mounting liquidity problems faced by Slovakia's commercial banks since 1997. High interest rates in this type of deposits brought about some major changes not only in the maturity structure of the quasi-money aggregate (QM), but in the M2 as well. The concentration of surplus funds in very short-time deposits (with maturities up to 6 months), coupled with a flight of longer-time deposits (as well as liquid funds from M1) to these accounts, has altered the meaning of the theoretical premise which says that a rising share of QM in M2 provides more stable conditions for the operation of the banking sector in that it improves the quality of primary resources used for lending to the private sector, i.e. for performing its role of a financial intermediary. As the analyses of money supply in Slovakia revealed, in the period reviewed, growing volumes of money items in QM and the subsequent gain in QM's share in M2 have undermined the long-term component of time deposits in favour of very short maturities, while commercial banks' inverted interest rate policies were designed merely to cater to their internal funding needs, with the financial intermediary role reduced to the point of non-existence.

An important aspect to take into account when evaluating the qualitative characteristics of money supply with regard to its maturity structure is the definition of the total money supply aggregate. The content of M1, which comprises the most liquid or readily cashable money components – i.e. currency in circulation and demand deposits – has a standard definition (also in international comparisons). The problem is in the definition of quasi-money, which comprises money balances, the liquidity of which is limited by a certain time restriction (withdrawal notice, maturity date) and, in case of foreign

currency deposits, the cost of their conversion into the national currency.

The Slovak definition of QM includes all types and maturities of koruna-denominated time deposits along with foreign currency deposits. As to the maturity dimension, the aggregate spans a broad range of deposits – from the shortest maturities (up to 7 days) to long-term deposits, i.e. deposits with a withdrawal notice over 5 years.[3] Given its mixed composition, any actions designed to promote a certain deposit category can cause significant changes in the structure of the whole QM. This is not just the case of inverted interest policies pursued by commercial banks. It also applies to the home savings scheme which falls into the long-term deposit department. Modified home savings terms (bonus, lending rate) can have an obvious impact on their growth, resulting in a changed position of long-term deposits. The introduction of alternative ways for financing the same need – in this case the development of mortgage lending – can have a similar effect.

Under Slovakia's circumstances, sudden shifts in the QM structure and its share in M2 can be set off by changes in foreign currency deposits following major fluctuations of SKK's exchange rate and/or expectations of economic entities regarding the credibility of the national currency. In the former case, these are rather short-term effects of appreciation or depreciation of the exchange rate on the nominal koruna value of these deposits. In the latter case, though, there would be a significant real growth in foreign currency deposits at a time of devaluation expectations or real decline at a time of growing confidence in the national currency. The impact of developments in foreign currency deposits on QM growth in Slovakia has come through both factors.

However, the deposit maturity structure can also be influenced by changes in ratios of required minimum reserves (RMR) which banks have to hold on accounts with the NBS. As long as the ratio is the same for all maturities (and demand deposits), any increase or decrease would be neutral to deposit structure. But if the ratios were different, a lower ratio, a reduced ratio for a certain deposit category, or an exemption of certain maturities from the required reserves obligation, would invariably support the deposit category concerned. In Slovakia, such preferential treatment is currently given to home savings (a 3% RMR). In 1999 – 2000, however, the significance of that advantage diminished as NBS scaled down the basic RMR from 8% to today's 5%.

In the near future, the slightly falling trend in QM's share in M2 observed since 2000 can be expected to continue. The speed of this process will on the one hand depend on further reductions of money market rates and their impact on primary deposit rates. This, however, is going to be a gradual process without any major dynamics, as the room for further decline of interest rates will depend on inflation and the exchange rate of SKK. It will also be determined by the financial behaviour of households and businesses, depending on their confidence in long-term stability of the Slovak koruna and their expectations about future income and overall economic situation.

An important part, in particular in the households sector, will be played by the offer and terms of products designed to promote longer-term primary deposits, as well as alternative (borrowing) options for financing long-term needs (in particular housing and furniture). Against a rapid decline in the share of QM (or a gain in M1's share) in M2 to its level recorded prior to 1997 (i.e. about 40% M1 and 60% QM) is the fact that foreign exchange deposits tend to maintain their current level as a sort of buffer which is typical especially for households. In the corporate sector, this type of deposits are likely to be influenced by the jump-like effects of registered stock increases related to privatisation by foreign investors.

Finally, we need to note that the outlined trend to a certain decrease in the share of QM in M2 could be stepped up in 2001 by payouts for maturing FNM bonds to Slovak citizens. A large portion of the estimated Sk 15 billion volume of bonds slated for redemption from natural persons this year (legal persons will have to wait for settlement until 2002) is likely to end up on personal demand deposit accounts, boosting the entire M1 aggregate and possibly increasing its share in the total M2 aggregate. Although the money supply is not used as an explicit criterion in the NBS' monetary policy, it remains extremely important to keep track of its course, in particular in this period. For it is the growth in its most liquid component (M1) – in this case the redemption of FNM bonds – which indicates potential hazards in form of additional inflatory pressures.

[3] In contrast to a broad definition of M2 in Slovakia, M3, used by the European Central Bank (ECB) to define money supply in the euro area, covers a considerably narrower range of maturities. The M3 aggregate includes only deposits (and certain other products, such as repo agreements and bonds issued by the sector of monetary financial institutions (MFI) which, in addition to commercial banks, includes money market funds) maturing within 2 years. All these items are included in the MFIs reserve base and, except the REPOs, are subject of minimum reserve requirements of 2%. Time deposits and bonds, issued by MFIs, with maturities over 2 years are not included in M3 and are not subject to the required reserves obligation (or, the reserve rate is set at a zero level). It is these resources that provide the most stable platform for MFIs' lending activities and since they are the most advantageous to hold, i.e. free from regulatory costs, MFIs try to make sure the reward (interest) for depositors in this class of primary funds is the highest.

BANKING SECTOR IN THE SLOVAK REPUBLIC

DEVELOPMENT, RESTRUCTURING AND PRIVATISATION

Part I

Ing. Dana Tkáčová
Faculty of National Economy, University of Economics, Bratislava

The interaction between the problems of efficiency and economic effectiveness facing the banking sector on the one hand and the existing macroeconomic imbalance on the other is obvious. To restore the macroeconomic balance, it is critical to restructure the banking industry. That is both a prerequisite and a condition for solid performance of the entire economy. It is not even theoretically possible to assume there would be absolutely no correlation between the national economy and its banking industry. On the contrary, a distressed and stagnating economy is bound to have a problematic banking sector, and to restructure the banks, without restructuring the economy and the corporate sector, would be nothing in the way of a systemic solution for the long haul.

We believe there are several levels to „restructuring."

The restructuring of the entire banking system, or industry, means a set of radical changes concerning in particular the banks' ownership, their position in the economy, banking business objectives, new forms of banking, new products and other aspects. This is the „broader" definition of restructuring, covering the whole banking industry and, ultimately, the entire national economy. The implementation of this type of changes is directly connected with the banking industry's transformation into a structured banking system typical for advanced economies.

In its „narrower" context, restructuring means a specific change affecting a single bank or a group of banks, or a specific change with a direct impact on individual bank products on either side of a commercial bank's balance sheet. Although its quality does have a bearing on the quality of the banking system, or its implementation is required for its further development, the call for change is not prompted by the shift to a new market-based model of banking, but often by errors and mistakes in banking operations. The restructuring of banks' loan portfolios would fall into this category.

A banking industry-wide transformation involves a qualitative shift to a standard which can measure up to the needs of a market economy. The objective is to develop a system which would be comparable with banking systems operating in advanced countries and could gradually hook up with the European financial structures.

The scope and complexity of banking system restructuring makes it impossible to go into details on all the issues that come with it. That is why we will take just a brief look, with a certain degree of abstraction, at the history of Slovakia's banking sector since 1990, focusing on the issue of bad loans, i.e. loan portfolio restructuring in selected banks, and the theoretical aspects of ownership at banks undergoing transformation.

What the transformation process kicked off in 1990 brought in the first place was a liberalisation of economic life reflected in gradual demonopolisation of the economy, privatisation of national property, price liberalisation, foreign trade liberalisation and a number of other things. It also changed the banking system in terms of both quantity and quality.

The banking system restructuring is a yet unfinished process which was effectively set underway by laws No. 130/1989 Zb. and 158/1989 Zb.

The basic design of a new banking system was laid out by a Directive on a Comprehensive Transformation of the Economic System approved by the former Czechoslovak government's resolution No. 29/1988, and its resolution No. 196/1988 on measures adopted to separate the issuing from the lending and commercial activities of the banking industry, and on lending rules.

The laws and resolutions mentioned above had set two tasks for the banking industry:

a) to provide for a monetary plan;

b) to design a new banking system.

The monetary plan was supposed to use monetary lending and foreign exchange instruments to support the objectives pursued by the economic policy:

- to restore economic balance;
- to cut deficits in a number of economic areas;
- to implement anti-inflation measures;
- to ease the pressure on the payment balance in freely convertible currencies, etc.

The basic concept for a new banking system envisioned the establishment of a bank of issue, as a bank of banks, whose job would be to:

- perform monetary functions in monetary planning and policy;
- regulate money supply and lending rules;
- manage foreign currency reserves;
- co-ordinate payments and settlements;
- issue cash and maintain cash circulation.

Commercial credit banks were designed as all-round banks with nationwide coverage. Some of the issues left to be cleared on the run included their financing schemes, basic banking procedures, organisation structure and relationships between the bank of issue and commercial credit banks, and between the banks themselves.

The institutional division of the banking sector into a central bank and a web of commercial (credit) banks was the cornerstone of the new banking system design, with the separation of tasks intended mainly to reduce the centre's influence on specific loan allocations. That, as Václav Klaus argued, was the objective pursued in the transformation of banking sector economics, or one of the main reasons for creating a structured banking system. As J. Daněček notes in this context, a bank of issue has no business participating in or interfering with the redistribution of credit resources between commercial banks and other financial institutions. A market-driven credit allocation should be done optimally by commercial banks based on the principles of profitability and return, i.e. funds should be channelled to places where they are most needed and demanded, and which can offer the highest yields. That way we can establish a link between the financial and the productive sector of an economy, in particular its investment-intensive areas. In other words, this restores the full functionality of money, which is both a prerequisite and a side-effect of the entire economic reform and banking system restructuring.

Banking system developments

The most important change rooted in the legislation mentioned earlier on was the demonopolisation of banking, a phase-out of state interventions in the operation of commercial banks.

The demonopolisation process started out with the splitting of the Czechoslovak State Bank (ŠBČS) into a likely-named bank and three commercial banks: Komerční banka, a.s., Praha; Investiční banka, a.s, Praha, and Všeobecná úverová banka, a.s., Bratislava. With that move, the banking system turned from single-tier into a two-tier structure, with the bank of issue, here the ŠBČS, forming one layer, and the three commercial banks making up the other one.

As far as ownership is concerned, most banks were private, others went private in the first round of coupon privatisation. The emergence of non-state banks put an end to the state banking monopoly, spelling a shift to all-round banking as a logical evolution from the formerly strict specialisation.

Even though banks were set free to do business in a new economic environment, the legislation lagged behind, failing to raise the necessary curbs and define the rules of banking, which soon resulted in a non-transparent business environment and high uncertainty.

The adoption of the Banking Act No. 21/1991 Zb. and Act No. 22/1991 Zb. on the Czechoslovak State Bank (ŠBČS) marked a milestone in the development of Slovakia's banking industry, laying down the legislative groundwork for the operation of the central bank and commercial banks (to put this into perspective, we need to say that it is the speed at which reforms are introduced in the financial market, i.e. the banking industry as well, which was and still is the reason why legislation gets adopted ex post).

This period (from February 1992 until the end of the calendar year) was marked by a considerable under-capitalisation of commercial banks, with the capital to risk-weighed assets ratio ranging from 0.84 to 1.22%, except for ČSOB and Živnobanka who had foreign exchange activities.

The industry-wide capital adequacy ratio was a mere 1.72%, way below the 8% standard set in the Basle agreements. More than 90% of all funds were held by state-run financial institutions.

1992 saw the privatisation of several state-owned banks: Komerčná banka, Všeobecná úverová banka, Česká sporiteľňa, Živnostenská banka, and Investičná banka, with the National Property Fund retaining a 40 – 50% stake. A 3% portion of shares was set aside to satisfy restitution claims, the rest was put up for subscription in the coupon privatisation.

Before 1992 was over, the banking infrastructure went through a bustle of evolution accompanied by a growing range of services. On 31 December 1992, the Slovak banking sector counted 15 commercial banks with aggregate subscribed capital adding up to Sk 9.149 million, with foreigners holding 7.83%. There were no foreign bank branches yet on the market in 1992.

The emerging community of commercial banks grappled with largely the same problems – in particular an unstable and still transforming economic environment, lack of skilled human resources, insufficient technical equipment, no software, etc.

The primary goal behind banking industry restructuring was to separate the issuing and commercial bank activities and to build up money and capital markets as the opposite to the commodity and labour markets. The secondary objective was to increase the central bank's role and responsibility for monetary developments and for maintaining a stable currency, and to foster commercial banks' business operations.

The rise of an independent Slovak Republic brought far-reaching qualitative changes to the entire society. The complexity and difficulties of the transformation process were felt especially in the economic sector. The banking sector, as a critical component of the financial market, can be seen as a mirror for the complicated and interconnected problems of the entire national economy.

Despite a hostile economic environment, the pace of change is considerable and still speeds ahead. At this point, we will look at banking sector developments from the perspective of evolving market behaviours.

With regard to the developments outlined above, we think it was a critical step to found the country's central bank – the National Bank of Slovakia (NBS) – which, along with several other tasks, was given the job of supervising and ensuring a meaningful development of the commercial banking sector.

The principal mission of the NBS was to introduce, and maintain the stability of, the national currency, and to carry on the formation of an economic and business environment for the system of commercial banks. This was a tough trick to do, as it was the Prague-based ŠBČS who used to take care of all these things before – monetary policy, foreign exchange operations, banking supervision, etc. Looking back, though, we can say NBS did pretty well, as a number of its accomplishments document – the introduction of a new currency, its performance against foreign currencies, the paving of way to full convertibility, as well as a fairly good inflation control track record.

In creating and forming a business environment for commercial banks to work and live in, the NBS has reached a standard typical for advanced economies.

Compared to the time before Slovakia went separate, the banking industry hasn't experienced any major changes after this milestone as far as the banking network structure goes. It still remains somewhat narrow compared to advanced economies, made up of commercial banks, savings banks and specialised banks.

As to ownership, banks organised as joint-stock companies still prevail. They are mostly all-round enterprises with a varying degree of specialisation. The two special-purpose banks – Konsolidačná banka and Slovenská záručná banka – cannot be likened to other banks, as they don't offer regular services. Given their activities, two home savings banks – Prvá stavebná sporiteľňa, a.s., and Stavebná sporiteľňa VÚB, a. s. Wustenrot, a.s., both joint-stock companies – can be measured against other banks only in some indicators.

If being an all-round bank means to provide an extensive line of banking services to a wide range of customers (including securities transactions, which add to the existing versatility), we can say all other banks operating on the Slovak banking market could dress the part.

The 1990 – 1993 period was one when the Slovak banking sector seemed to be through the main stages of the development of a structured two-tier banking system, associated with largely extensive growth (see data below), arriving at a point where the commercial banking train was already full institutionally and commercial banks had to turn to business activities focused on intensive growth.

On 31 December 1993, 18 commercial banks vied for the Slovak market, with 15 registered as joint-stock companies and three state-owned. The better part of the pack set up their headquarters in Bratislava – 15 banks, followed by Banská Bystrica, Žilina, and Košice with one head office each. There were 10 foreign banks as well, with 9 based in the Czech Republic and one in the Netherlands. Six other foreign banks had their representation offices in Slovakia. In terms of ownership, the Slovak banking sector consisted of the following number of banking operations:

As at 31 December 1993, the banking industry comprised 28 banking institutions and 1,086 organisation units.[1]

Type of bank ownership	Number of banking institutions	Number of organisation units
1. State-owned financial institutions	3	701
2. State-controlled banks	4	260
3. Privately-controlled banks	3	36
4. Banks part-held by foreigners	8	56
5. Foreign bank branches	10	33

[1] National Bank of Slovakia Statistics, 1993

To be continued in issue 9/2001

Národná banka Slovenska — **DEKÁDNA BILANCIA AKTÍV A PASÍV k 30. 06. 2001 v mil. Sk**

AKTÍVA			Zmena oproti 20.06.2001	PASÍVA			Zmena oproti 20.06.2001
1 Zlato		1,027.9	(0.0)	1 Emisia obeživa		76,956.0	(-2,116.3)
2 Vklady v MMF		5,248.8	(-90.1)	2 Záväzky voči MMF		5,249.1	(-90.1)
3 Vklady v zahraničných bankách a medzinárodných inštitúciách v cudzej mene		2,895.9	(-4,101.3)	3 Záväzky voči zahraničným bankám a medzinárodným inštitúciám		15,843.7	(-420.2)
3.1 Vklady v zahraničných bankách	2,070.0		(-4,090.3)	3.1 V cudzej mene	15,144.4		(-420.2)
3.2 Vklady v medzinárodných inštitúciách	825.9		(-11.0)	3.2 V slovenských korunách	699.3		(0.0)
4 Pohľadávky voči zahraničiu v cudzej mene		10,434.3	(-5,280.8)	4 Emitované cenné papiere		19,200.0	(0.0)
5 Pohľadávky voči tuzemským bankám		35,288.0	(-62.0)	4.1 V zahraničí v cudzej mene	0.0		(0.0)
5.1 Pohľadávky z refinancovania	7,619.1		(-560.2)	4.2 Ostatné	19,200.0		(0.0)
5.2 Ostatné pohľadávky	27,668.9		(498.2)	5 Záväzky voči tuzemským bankám		64,517.0	(-2,258.9)
6 Cenné papiere		180,581.3	(5,054.7)	5.1 Peňažné rezervy bánk	27,365.6		(-4,911.3)
6.1 Zahraničné v cudzej mene	180,581.3		(5,054.7)	5.2 Ostatné	37,151.4		(2,652.4)
6.2 Štátne v slovenských korunách	0.0		(0.0)	6 Záväzky voči štátnemu rozpočtu		21,917.5	(2,090.4)
6.3 Ostatné v slovenských korunách	0.0		(0.0)	6.1 Účet štátu Slovenskej republiky	13,669.2		(2,872.3)
7 Majetkové účastiny		144.8	(0.0)	6.2 Štátne fondy	8,248.3		(-781.9)
7.1 Zahraničné v cudzej mene	24.8		(0.0)	7 Ostatné pasíva		39,362.7	(2,378.1)
7.2 Ostatné	120.0		(0.0)	7.1 Vklady klientov	7,746.0		(1,048.2)
8 Ostatné aktíva		17,893.8	(1,587.8)	7.2 Ostatné	31,616.7		(1,329.9)
8.1 Úvery klientom	435.5		(12.8)	8 Čisté obchodné imanie		10,468.8	(-2,474.7)
8.2 Ostatné	17,458.3		(1,575.0)	8.1 Vlastný kapitál	10,468.8		(0.6)
				8.2 Ostatné vlastné prostriedky	0.0		(-2,475.3)
		253,514.8	(-2,891.7)			253,514.8	(-2,891.7)

Ing. Marián Jusko, CSc. v. r.
guvernér

Ing. Anna Pastuchová, PhD. v. r.
vrchná riaditeľka úseku informatiky

Národná banka Slovenska — **DEKÁDNA BILANCIA AKTÍV A PASÍV k 10. 07. 2001 v mil. Sk**

AKTÍVA			Zmena oproti 30.06.2001	PASÍVA			Zmena oproti 30.06.2001
1. Zlato		1,027.9	(0.0)	1. Emisia obeživa		77,610.4	(654.4)
2 Vklady v MMF v cudzej mene		5,320.0	(71.2)	2 Záväzky voči MMF v cudzej mene		5,320.3	(71.2)
3 Vklady v zahraničných bankách a medzinárodných inštitúciách v cudzej mene		2,018.8	(-877.1)	3 Záväzky voči zahraničným bankám a medzinárodným inštitúciám		16,017.3	(173.6)
3.1 Vklady v zahraničných bankách	1,177.3		(-892.7)	3.1 V cudzej mene	15,318.0		(173.6)
3.2 Vklady v medzinárodných inštitúciách	841.5		(15.6)	3.2 V slovenských korunách	699.3		(0.0)
4 Pohľadávky voči zahraničiu v cudzej mene		3,510.7	(-6,923.6)	4 Emitované cenné papiere		19,200.0	(0.0)
5 Pohľadávky voči tuzemským bankám		34,630.2	(-657.8)	4.1 V zahraničí v cudzej mene	0.0		(0.0)
5.1 Pohľadávky z refinancovania	7,604.8		(-14.3)	4.2 Ostatné	19,200.0		(0.0)
5.2 Ostatné pohľadávky	27,025.4		(-643.5)	5 Záväzky voči tuzemským bankám		66,948.5	(2,431.5)
6 Cenné papiere		188,679.1	(8,097.8)	5.1 Peňažné rezervy bánk	33,451.3		(6,085.7)
6.1 Zahraničné v cudzej mene	188,679.1		(8,097.8)	5.2 Ostatné	33,497.2		(-3,654.2)
6.2 Štátne v slovenských korunách	0.0		(0.0)	6 Záväzky voči štátnemu rozpočtu		16,805.1	(-5,112.4)
6.3 Ostatné v slovenských korunách	0.0		(0.0)	6.1 Účet štátu Slovenskej republiky	6,834.0		(-6,835.2)
7 Majetkové účastiny		144.8	(0.0)	6.2 Štátne fondy	9,971.1		(1,722.8)
7.1 Zahraničné v cudzej mene	24.8		(0.0)	7 Ostatné pasíva		40,917.8	(1,555.1)
7.2 Ostatné	120.0		(0.0)	7.1 Vklady klientov	7,310.1		(-435.9)
8 Ostatné aktíva		17,956.8	(63.0)	7.2 Ostatné	33,607.7		(1,991.0)
8.1 Úvery klientom	421.5		(-14.0)	8 Čisté obchodné imanie		10,468.9	(0.1)
8.2 Ostatné	17,535.3		(77.0)	8.1 Vlastný kapitál	10,468.9		(0.1)
				8.2 Ostatné vlastné prostriedky	0.0		(0.0)
		253,288.3	(-226.5)			253,288.3	(-226.5)

Ing. Marián Jusko, CSc. v. r.
guvernér

Ing. Anna Pastuchová, PhD. v. r.
vrchná riaditeľka úseku informatiky

Národná banka Slovenska — **DEKÁDNA BILANCIA AKTÍV A PASÍV k 20. 7. 2001 v mil. Sk**

AKTÍVA			Zmena oproti 10.07.2001	PASÍVA			Zmena oproti 10.07.2001
1 Zlato		1,027.2	(-0.7)	1 Emisia obeživa		80,649.6	(3,039.2)
2 Vklady v MMF v cudzej mene		5,232.0	(-88.0)	2 Záväzky voči MMF v cudzej mene		5,232.3	(-88.0)
3 Vklady v zahraničných bankách a medzinárodných inštitúciách v cudzej mene		2,353.2	(334.4)	3 Záväzky voči zahraničným bankám a medzinárodným inštitúciám		20,469.4	(4,452.1)
3.1 Vklady v zahraničných bankách	1,537.0		(359.7)	3.1 V cudzej mene	19,770.1		(4,452.1)
3.2 Vklady v medzinárodných inštitúciách	816.2		(-25.3)	3.2 V slovenských korunách	699.3		(0.0)
4 Pohľadávky voči zahraničiu v cudzej mene		15,980.4	(12,469.7)	4 Emitované cenné papiere		18,910.0	(-290.0)
5 Pohľadávky voči tuzemským bankám		33,898.3	(-731.9)	4.1 V zahraničí v cudzej mene	0.0		(0.0)
5.1 Pohľadávky z refinancovania	7,079.0		(-525.8)	4.2 Ostatné	18,910.0		(-290.0)
5.2 Ostatné pohľadávky	26,819.3		(-206.1)	5 Záväzky voči tuzemským bankám		64,141.8	(-2,806.7)
6 Cenné papiere		178,862.8	(-9,816.3)	5.1 Peňažné rezervy bánk	29,833.2		(-3,618.1)
6.1 Zahraničné v cudzej mene	178,862.8		(-9,816.3)	5.2 Ostatné	34,308.6		(811.4)
6.2 Štátne v slovenských korunách	0.0		(0.0)	6 Záväzky voči štátnemu rozpočtu		17,011.6	(206.5)
6.3 Ostatné v slovenských korunách	0.0		(0.0)	6.1 Účet štátu Slovenskej republiky	6,872.5		(38.5)
7 Majetkové účastiny		144.8	(0.0)	6.2 Štátne fondy	10,139.1		(168.0)
7.1 Zahraničné v cudzej mene	24.8		(0.0)	7 Ostatné pasíva		37,692.4	(-3,225.4)
7.2 Ostatné	120.0		(0.0)	7.1 Vklady klientov	6,640.5		(-669.6)
8 Ostatné aktíva		17,077.3	(-879.5)	7.2 Ostatné	31,051.9		(-2,555.8)
8.1 Úvery klientom	435.3		(13.8)	8 Čisté obchodné imanie		10,468.9	(0.0)
8.2 Ostatné	16,642.0		(-893.3)	8.1 Vlastný kapitál	10,468.9		(0.0)
				8.2 Ostatné vlastné prostriedky	0.0		(0.0)
		254,576.0	(1,287.7)			254,576.0	(1,287.7)

Ing. Marián Jusko, CSc. v. r.
guvernér

Ing. Anna Pastuchová, PhD. v. r.
vrchná riaditeľka úseku informatiky

Časový harmonogram dekádnych bilancií je k dispozícii na internetovej adrese: http://www.nbs.sk